Inc 511

F. 1. 14

No. 23

Speculū eccleſie cū nouiiis additio nibus nō minus vtilibus: ꝗ̄ neceſſa- rijs. Et alius omniū ſacramentoꝝ ꝑ ꝗ̄ vtilis tractatus.

[illegible]

BIBLIOTHECA NACIONAL DE LISBOA

Inc 511

¶ Domini Hugonis primi cardinalis ordinis predicatorũ tractatus perq̃ʒ vtilis: qui ſpeculũ inſcribitur. Cui ſubnectit̃ quoddã de omĩbus ſacramentis breue compendiolum ad ſacerdotum inſtructionẽ pro ſalute animarũ accomodatiſſime copilatũ.

¶ Sed pro ſpeculo vide librũ intitulatũ theologia naturalis. vel liber creaturarũ in caplo. xxx. in quo inter cetera dicit̃. Et quia in ipo eſſe: eſt totus mundus. Et quicquid poteſt eſſe ideo quia ipſe intelligit ſuũ eſſe: cõtinue intelligit ꝛ vidit totum mundũ ꝛ oia q̃ poſſunt eſſe. Et quia in ſuo eſſe ſunt omnia ſimul: ideo omnia ſimul intelligit ꝛ vidit ꝛ cognoſcit per ſuũ eſſe quod eſt ſpeculũ vniuerſale in quo omnia ſunt cognoſcuntur. Et ſic qui videt ſpeculũ videt tria ſcilicet ſpeculũ ꝛ ſeipſũ ꝛ tranſeuntes. Et ſic ſacerdotes p̄dicatores ꝛ doctores multũ poſſunt prodeſſe ſi ſint quales debẽt eſſe. quoniã ſicut vnuſqſqʒ habendo ſpeculũ in manibus ſuis poteſt videre maculã quã habet in oculo vel in facie: ſic vnuſquiſqʒ audiendo verbum diuinum poterit videre maculam quã habet in anima id eſt peccatũ. ꝛ iſtud eſt contra multos qui dicũt ꝙ abſqʒ lectione ꝛ ſermone vel predicatione poterunt ſe ſcire vitare peccatũ ſi vellent. Sed iſti videant Gregoriũ in primo dialogõrũ capitulo primo in quo inter cetera dicit̃. ne dum quiſqʒ ſimiliter ſancto ſpiritu impletum preſumit: diſcipulũ hominis eſſe deſpiciat. ꝛ magiſter erroris fiat. [illegible]

De numero ordine ⁊ ſignificatione ſacerdotalium veſtium.

Rubrica prima.

Dicit apl's ad Ephe. vj. Induite vos armatura dei: vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Hec armatura eſt veſtis ſacerdotalis ſignificatiua ſeptemplicis virtutis repreſentatiua ſeptē veſtiū xp̄i quibus indutus fuit tp̄e paſſionis. Primū ergo veſtimentū quo induitur ſacerdos eſt amictus quo caput tegitur ſignificās ſalutē que per fidē tribuitur. Et eſt fides ſm aplm ad hebre. xj. ſubſtātia rerū ſperandaꝝ. i. fundamentū argumentum non apparentium. De hoc apl's ad ephe. vj. Galeā ſalutis aſſumite ⁊ repreſentat illud coopertoriū quo velabant iudei faciem xp̄i dicentes Luc. xxij. ⁊ Mathei xxvj. Prophetiza nobis xp̄e quis eſt qui te percuſſit. Secundum veſtimentū quo tegitur corpus a ſurſum vſqꝫ ad deorſū eſt veſtis alba qua ſacerdos induitur ⁊ ſignificat ſpem q̄ ex gratia prouenit eccleſie ſurſū ⁊ ex meritis eccleſie deorſum. De hoc dicit aplus ad Roma. viij. Spe enī ſalui facti ſum⁹. Et ſic dr̄ Ro. viij. Spes q̄ videt non eſt ſpes. Et ſic ait aplus prima corinth. xiiij. ſpes. fides. charitas. ⁊c. Sed pro temperantia vide Tho. ſua ſecūda ſecunde q. xiiij. ad quartum vbi dicit ꝙ temperantia ſit circa delectationes tactus. Hoc repreſentat veſtem in qua illuſit herodes chriſtū. Lu. xxiij. Tertium veſtimentum quo ſacerdos induitur eſt corrigia vl' cingulū. p hāc ſignificat iuſticia cui⁹ duo ſūt brachia int ſe cōſtringētia. ſ. declinari a malo ⁊ opari bonū ſic pp̄ha in ps. xxxiij. De hoc Eſay. xj Et erit iuſticia cingulū lūboꝝ ei⁹. Hec corrigia repſentat flagellū quo pylat⁹ cecidit xp̄m. Joh. xix. Quartū veſtimētū quo ſacerdos induit eſt manipul⁹ q in leua ponit p quē fortitudo deſignat. qua cōtra aduerſa debellat. De hoc dicit apl's. Fortitudo ⁊ virt⁹ retrahēs impet⁹ aduerſitatis. Iſte manipul⁹ repeſentat funem quo ligat⁹ fuit Jeſus a iudeis cōprehēſus. vn̄ Joh. xviij Cōprehēderūt ⁊ ligauerūt eū. Quītū veſtimētū quo ſacerdos induit ē ſtola pſbiteri orariū. i. ſtola diaconi qđ hēt duo brachia pē

dēda q̄ ſignificant prudentiā ⁊ tēperātiā. vnde apl's. ad Titū.ij. Sobrie ⁊ pie viuam⁹ in hoc ſeculo. Hec ſtola rep̄ſentat ligamētū quo fuit ligat⁹ Jeſus ad colūnā. Sextū veſtimentū quo ſacerdos induitur eſt caſula per quā ſignificatur charitas. Nā ſicut caſula cōtegit cetera veſtimēta: ſic charitas cooperit multitudinē pccōꝝ. Hec caſula repreſentat purpureū veſtimentum: quo milites circū dederūt Jeſū Johā.xix. Veſte purpurea circūdederūt eū.

De acceſſu ad altare.

Viſo numero ordine ⁊ ſignificatiōe ſacerdotaliū veſtiū nūc vidēdū eſt q̄liter ad altare accedēdū eſt. Dicitur enī.iij.regū.vij. q̄ Salomō fecit altare eneū. ⁊ in exo.xxxv. Moyſes fecit labiū eneū de ſpeculis mulieꝝ in quo lauabant ſe ſacerdotes in introitu tabernaculi. In labio eneo ſonoro ſignificatur cōfeſſio. In altari eneo. mētis amaritudo. In ſpeculis mulierū: vite ſcōꝝ cōſideratio. Sacerdotes vo anteq̄ ad altare veniāt p̄ cōfeſſionē ſe abſoluāt. Per amaritudinē mentis ſe purgēt. per conſiderationē vite ſanctoꝝ ſe informent. De p̄mo Eſaie.lij. Mūdamini qui fertis vaſa dn̄i. De ſcd̄o in ep̄la ad cori.v. Expurgate vetus fermentū. De tertio ad hebre.xij. habētes deponam⁹ omne pondus vt nō circūdet nos pctm̄. Cū ergo venerit ſacerdos ad altare veſtimentis ſuis indutus inclinet ſe deuote dicendo orōnem.

Deus q̄ de indignis: dignos facis. de iniuſtis: iuſtos. de pctōrib⁹ ſcōs: mūda cor ⁊ corp⁹ meū ab oī cōtagione ⁊ ſorde pci. ⁊ fac me dignū ⁊ ſtrēnuū ſanctis altaribus tuis miniſtrū: ⁊ cōcede vt in hoc altari ad quod indignus accedo meū votū atq; ſacrificiū tibi ſit acceptabile. mihiq; ⁊ oībus p̄ quibus offero te miſerāte proficiat ad ſalutē. per chriſtū dn̄m noſtrū. Hanc orationē debet dicere cum ſilētio. ⁊ cū erexerit ſe dicat. Cōfitemini dn̄o. ⁊c̄. Ego reus ⁊ indign⁹ cōfiteor deo. ⁊c̄. Reſpondetur a choro ⁊ miniſtris. Miſereat' tui oīps. ⁊c̄. Et poſt confiteor dicat ſacerdos iterū. Miſereatur veſtri. ⁊c. Abſolutionē. ⁊c. Semp̄ in vno loco ante altare ſtās dicat preces ſubſequentes. De⁹ tu conuerſus viuificabis nos. ⁊c. O ſtēde nobis

3

ꝛc. Dñe exaudi orationẽ. ꝛc. Oremus. Aufer a nobis queſumus
dñe cũctas iniqtates noſtras: vt mereamur puris mentibus introi
re ad ſancta ſanctorũ. Cũ erexerit ſe oſculetur primo diaconũ: ꝛ
poſtea ſubdiaconũ dicendo. Habete pacis oſculũ vt apti ſitis ſa
croſancto altaris dñi miniſterio. Deinde oſculetur tectũ ſupra alta
re ſi habeatur. ꝛ ſi no habeat oſculet altare in medio altaris. Se-
quit tunc. Adiutoriũ noſtrũ in noĩe dñi. Qui fe. Sit nomen dñi
benedictũ. Ex hoc nũc. Hoc peracto ſequitur introitus miſſe: ſed
qꝛ dicit apl's ad Titũ. ij. Obſecro. ꝛc. ideo pmo oportet fieri obſe-
crationes. Secũdo orões. Tertio poſtulationes. Quarto gr̃aꝝ
actiones. Sic aplus prima cori. ij. Ideo tota miſſa diſtinguit ſeu
prima pars diuidit in quattuor ptes. Prima pars miſſe eſt ab introitu vſqꝫ
ad Te igitur. ꝛ hec uocatur obſecrationes. Secunda a te igitur 2a pars
vſqꝫ ad pater noſter: ꝛ hec vocatur orationes. Tertia pars eſt a pa
3a pars ter noſter vſqꝫ ad collectas: ꝛ hec vocatur poſtulatiões. Quarta 4 pars
pars vſqꝫ ad Ite miſſa eſt: ꝛ hec vocatur gratiarũ actiones. De
prima parte miſſe dicendũ eſt. Primo eius initiũ eſt introitus: ꝛ
hoc ſignificat vaticinia ſanctorũ prophetarũ ꝛ deſideria patrũ de
ſiderantiũ filiũ dei incarnandũ: in cuius rei ſignũ in prima dñica
aduentus dñi cantat eccleſia iſtũ introitum. Ad te leuaui. et verſi
culũ. Uias tuas. ꝛc. cũ Glia patri. ꝛc. qđ deſignat opera eorũ.
Triplicatur aũt introitus in diebus feſtiuis in laudem trinitatis.
Pro quo nota cap. conſuluiſti. de cele. miſ. ſuper particula excep
to die natiuitatis. vbi dicit glo. die natiuitatis dñi plures miſſe ce
lebrantur. de conſe. di. j. nocte ſancta. Et celebrantur tres propter
myſteriũ. quoniã per illas tres repreſentatur triplex ſtatus. ſ. ante
legem. ſub lege. ꝛ ſtatus gratie. Quoniã illa que cantat in nocte
repreſentat ſtatum qui fuit ante legem. i. ante legem ſcripture qñ
omnes erant in tenebris. vnde dicit in miſſa illa ꝓphetia. Po-
pulus gentiũ qui ambulabat in tenebris. Secunda que dicitur in
aurora repreſentat tempus ſub lege: in quo iam incipiebant ex p-
te ſcire peccatũ: ſed non plene ꝓpter dicta legis prophetarũ. Et
ideo cantatur inter diem ꝛ noctem. Et dicitur officiũ. lux fulgebit
hodie. Tertia dicitur in die: per quã deſignatur tempus gratie. ſ.

preſenti.in qua dicitur officiū. Puer natus eſt nobis. Et dicitur
ſemel in vigilia cū gloria in laudē incarnationis dr̄ enī in diebus
alijs bis in laudem diuine ⁊ humane nature:q̄ in perſona filij ſunt
vnite. Sed ſciendū eſt ꝙ in quibuſdā dieb⁹ feſtiuis dr̄ itroit⁹ pfecte.
⁊ imperfecte. Primo perfecte:qꝛ perfecte eccleſia deū laudat per
fecta laude. Secūdo dr̄ imperfecte. qꝛ imperfecta eſt omnis laus
vite. Tertio modo dr̄ perfecte:qꝛ perfecta eſt laus patrie.

De Kyrie eleyſon.

Sequitur kyrie eleyſon.qd̄ triplicatur ꝑpter laudē tri-
nitatis. Et p̄mo dr̄ ter kyrie eleyſon in laudē pr̄is. Se-
cūdo dr̄ xp̄e eleyſon ter in gl̄iam filij. ⁊ tertio dr̄ kyrie
eleyſon in honorē ſpūſſācti. Dicit̄ aūt nouies ꝑpter nouē ordines
angelorū. Et eſt notandū ꝙ tres lingue in miſſa deū laudāt.ſ. gre
ca latina hebrea. Greca eſt enī cū dr̄ ter kyrie eleyſon.kyri.enī idē
eſt ꝙ xp̄s.el.de⁹.leys.miſerere nobis. vnde kyrie eleyſon tantū ſo-
nat. O xp̄e de⁹ miſerere nobis. Hebrea lingua eſt alleluya qꝛ allelu.
tantū ſonat quantū laudare in latino.ya.inuiſibilē.⁊ hec interpre-
tatio ponit̄ ab augu.in gloſa pſalterij. Sed notandū ꝙ alleluya a
diuerſis doctoribus interpretatur diuerſimode qm̄ hieronim⁹ ait.
alle.i.creatura.lu.i.laudet.ya.i.dn̄m. Ambroſius uero ait. alle.i.
lux.lu.i.virt⁹.ya.i.ſalua. Aug⁹.aūt ait.alle.i.pater.lu.fili⁹.ya.ſpūs
ſāct⁹. Gregori⁹ ait.alle.i.altiſſim⁹ leuat⁹ in cruce.lu.i. luxerūt apl̄i
ya.i.ſurrexit dn̄s. Alij aūt dicunt. Alla. i. laus tibi dn̄e rex eterne
glorie. Papias ait.alleluya.i. laudate ⁊ glorificate dn̄m. Amen
interpretatur fiat ⁊ hoc cū dr̄.p oīa ſecula ſcloꝝ. Itē interpretatur
vere.vt in euangelio.amē dico vobis. Latina lingua vt orationes
⁊ hoc poſt kyrieleyſon.

De gloria in excelſis deo.

Sequitur gloria in excelſis deo q̄ eſt laus angelorum ⁊
ſic cantauerūt in natali dn̄i. Et debet dici in medio al
taris.qꝛ angel⁹ qui paſtoribus natiuitatē dn̄i nuncia-
uit dixit. Luce.ij. Ecce euangelizo vobis gaudium magnū quod

erit omni populo. Sacerdos vero dicens. Gloria in excelſis deo: gerit vices illius angeli. Chorus reſpondens gerit perſonam illius multitudinis de qua dicitur ibidem. Facta eſt multitudo laudantiũ deũ ꝛ dicentiũ. Gloria in altiſſimis. per quod repreſentatur meſticia veterum patrum expectantium incarnationem dei. Et q꞉ dicitur gloria in excelſis deo ꝛ in terra pax hominibꝰ bone voluntatis. ꝛc. pro quo nota ꝙ ad hoc ꝙ aliqui homines dicãtur bone voluntatis quinqꝫ requiruntur. Quoꝝ pmũ eſt ꝙ peccata cauſata voluntate diſpliceãt ꝛ abnegentur futura ſicut Job dicebat. vnum loquutus ſum quod vtinam non dixiſſem ꝛ vltra non adiciam. Secundũ eſt ꝙ voluntas noſtra mala noſtra odiat opera in quocunqꝫ malo: ꝛ bona opera diligat quando videt. Juxta illud pſalmi. xliiij. dilexiſti iuſticiam ꝛ odiſti iniquitatem. ꝛc. Tertiũ eſt ꝙ voluntas noſtra habeat effectum charitatis ad proximoſ noſtros: quoniam qui diligit fratrem ſuum in lumine eſt. Qui autem odit eum homicida eſt. vt ait Johan. in canonica ſua. Luc. x. Quartum eſt ꝙ voluntas noſtra diligat plꝰ celeſtia ꝙ̃ terreſtria ſiue terrena ꝛ plꝰ de ipſis loquatur ꝛ tractet et cogitet. communiter ſic Job. Qui diligit mundum non eſt charitas patris in eo. Quintum eſt ꝙ homo magiſ diligat deum ꝙ̃ ſe ipſum dicente domino in euangelio Mathei. xvj. Qui odit animam ſuam in hoc mundo. ꝛc. Et in actibus apoſtolorum dicitur ꝙ ſancti non dilexerunt animas ſuas vſqꝫ ad mortem. Hominibus igitur quantum ad iſtos modos fuit ab angelis annunciata pax eterna: quam nobis concedat chriſtus Jeſus dei ꝛ virginis Marie filius. Amen. Sed forte deo dante de iſta materia alibi dicet̃. Cantatur autem alleluya non gloria quia habebant ſpem liberationis. De expectatione diciturin Eſaye. xxvij. Expectate eum. ꝛc. De ſpe liberationis dicitur in ps̃. In te ſperauerũt pr̃es nr̃i ꝛ librraſti eos. Itẽ eſt ſciẽdũ ꝙ cãtica leticie ſicut Allã. ꝛ Glĩa in excelſis deo nõ cantãtur a ſeptuageſima vſqꝫ ad ſabbatũ ſctũm q꞉ illud tp̃s ſignat babilonicã captiuitatẽ i q̃ iudei captiuati ſuſpẽderũt organa ſua ꝛ dixerũt. quomõ cãtabimꝰ cãticũ dñi in t̃ra aliena. poſt glĩa i excelſis

deo vertit ſe preʒbiter ad populū dicens. Dñs vobiſcum qd de Ruth. ij. ſumptū eſt. Booz enī ſalutauit meſſores dicens dominus vobiſcum idest dominus ſit vobiſcum. i. petitionibus veſtris det effectum. epiſcopus autē dicit. Pax vobis quia eſt ſpiritualis vicarius chriſti quia hoc verbū diſcipulis ſuis dixit Joh. xx. Senſus eſt. in preſenti detur vobis pax peccatoribus in futuro pax eternalitatis. de his duobus Johā. xiiij. Pacē relinquo vobis: pacē meā do vobis. Chorus reſpondet. Et cū ſpiritu tuo. qd ſūptū eſt a paulo ad Titū. Et eſt ſenſus. Dñs qui eſt in ore tuo: ſit in corde tuo. poſtea dicit ſacerdos. Oremus: in ſignum ꝙ dominus dixit diſcipulis ſuis ſcilicet Orate ne intretis in tentationem. Deinde intendit ſacerdos orationi que ſemper terminatur in nomine filij. quia non valet oratio que non fit in nomine mediatoris. Et notandum eſt ꝙ omnis oratio dirigitur ad patrem vel ad filium: nulla autem ad ſpiritum ſanctum. Et hec eſt ratio quia ſpiritus ſanctus eſt donum ⁊ a dono non petitur donum. ſed a largitore doni. Petitur aūt a patre vel a filio cum ſpiritus ſanctus ab vtroqʒ ꝓcedat. vnde ad patrem et filiū dirigitur ſimul oratio tanꝗ ad datorem. ſed non ad ſpiritum ſanctū quia eſt donū. Iteʒ notandū ꝙ ſi dirigatur oratio ad patrem in qua fit mentio de filio tunc debet dici ꝑ eundē vt in illa oratione. Deus de qui beate marie virginis. Si autem dirigatur oratio ad filium tunc debet dici Qui viuis ⁊ reg. vt in iſta oratione. Deus qui virginalē aulā. Si vero in fine oratōis que dirigit̄ patri fiat mentio de filio tūc debet dici qui tecū viuit ⁊ reg. vn̄de verſus. Per dn̄m dicas cū patreʒ preʒbiter orās. vt ibi. Concede nos famulos tuos. Si chriſtū memores per eundem dicere debes. vt ibi. Deus qui de beate marie virginis vtero ꝑ eundē. Si chriſto loqueris qui viuis. dic quoqʒ patri. Qui tecum cum ſit collecte finis in ipſo. ideſt chriſto. vt ibi. Deus qui virginalem aulam beate marie virginis in qua habitare ⁊ etiam Mentes noſtras queſumus dn̄e. ⁊c̄. vſqʒ ſicut tuꝰ.

De epiſtola.

De epiſtola.

Finita ořone ſequitur epl'a q̄ ſignificat doctrinā aploꝝ ꝛ elegāter precedit oratio. qꝛ legitur. Luce. x. Rogate dn̄m meſſis vt mittat operarios in meſſem ſuā. Legitur enim epl'a quandoqꝫ de epl'is Pauli. qn̄qꝫ de cronicis. quādoqꝫ de actib9 apoſtoloꝝ ꝛ de apocalipſi. de parabolis vero Salomonis nūquā. ꝛ de ꝓphetis nūquā. nec đ quinqꝫ libris Moyſi qꝛ in illis promittebantur temporalia in cuius rei ſignū lectiones terminantur in grauem accentum. In nouo teſtamento ſpiritualia promittūtur ꝛ eterna in cuius rei ſignū euangeliū ꝛ epiſtola terminantur in accentum acutum. Et quia hic dicitur temporalia ꝓmittebāt̄ ſic Eſay. j. ſi p̄cepta mea ſuaueritis bona terre comedetis. ſed in lege gratie dicit̄. Qui māducat meā carnē ꝛ bibit meū ſāguinem habet vitam eternam. Joh. vj.

De reſponſorio.

Poſt epiſtolam ſequitur reſponſorium: qđ pertinet ad opera actiue vite. ꝛ bene congruit hoc nomē reſponſorium actioni: quia opera reſpondent predicationi: Vocatur autē a quibuſdam graduale ſeu gradale: eo ꝙ ſignificat gradum virtutis iuxta illud. Adminiſtrate in fide virtutē. in virtute ſcientiam. in ſcientia patientiam. in patientia pietatem. in pietate fraternitatis amorem. in fraternitatis amore charitatem.

De alleluya.

Poſt reſponſoriū ſeq̄tur alleluya. ſignificans gaudiū ineffabile qđ eccleſia dei hꝫ in laudē dei. poſt alleluya ſequitur verſus qui ſignificat operationē: q̄ debet cōiungi laudi qꝛ deū nō bene laudat: qui bene operari ceſſat. Alleluya reperitur cū neumate ꝛ ſignificat laudem patrie. ſignificat aūt per conſequētiam. i. per neuma. Unde in antiquis ſequentijs ſunt verba incognita: quia ignotus eſt nobis modus laudandi deū in patria. De tractatu. Notandū ꝙ in dieb9 ieiunioꝝ ſicut in quadrageſima cantatur tractatus pro alleluya in quo notatur longa expectatio ſcōꝝ patrū ꝛ iudeoꝝ captiuoꝝ afflictio deſignatur.

De euangelio

Poſt alleluya ſequit̄ euangeliũ qḋ lecturus diaconus ſumit librũ de altari: in quo ſignificat̄ ꝙ euangeliũ eſt verbũ dei qḋ per altare ſignificat̄ ſecũdũ illud. Exo. xx. Altare de terra facietis mihi. Et dicit̄ euangeliũ ab eu qḋ eſt bonũ ⁊ gelos quod eſt nunciatio quaſi bona nunciatio. Diaconus autẽ inclinat ipſum ſuper ſiniſtrum humerũ: in quo ſignificatur ꝙ predicatio chriſti de gentili populo tranſijt ad iudeã. Eſay. xx. In diebus illis ſaluabitur iuda. In quibuſdam locis crux precedit euangelium in ſignũ ꝙ predicator debet ſequi crucifixũ. vnde dominus dixit Petro. Sequere me. Johan. xxj. precedũt aũt duo cerei: quia predicatores debent habere noticiã vtriuſqȝ teſtamenti. precedit etiã qñȝ vnus: per qḋ ſignificat̄ ꝙ Johannes ante chriſtũ miſſus eſt: ⁊ thurribulũ cum thure: ſignificat orationẽ cũ deuotione: quã tunc maxime debet habere quilibet fidelis in audiendo verbũ dei vel diuinũ ſermonẽ. Debet autẽ in alto legi: quia doctrina euangelij oẽs alias debet precedere. Unde Apl's ad hebreos. vj. Lex vetus neminẽ duxit ad pfectionẽ. euãgeliũ autẽ opatur ſalutem omni credẽti. Sed notãdũ ꝙ ſubdiacon⁹ ferens puluinar ante diaconum in ipſo facto repreſentat ꝙ dignus eſt operari⁹ mercede ſua. Math. x. apl's. j. ad corin. ix. Si ſpiritualia vobis ſeminamus: nõ eſt mirũ ſi temporalia veſtra metamus. Quod aũt ſubdiaconus librũ ⁊ puluinar reportat: ſignificat ꝙ predicator debet in bono opere vitam ſuam deo offerre. vnde ad coloſeñ. ix. Omne quodcunqȝ facitis aut in verbo aut in opere: omnia in nomine Jeſu facite. Diaconus autem volens legere euangeliũ primo ſalutat populũ dicens. Dñs vobiſcũ: in quo ſignificat ſe orare ꝑ eis vt dñs ſit cum eis: in quo reddit eos attentos in audiendo verbum dei. Chorus reſpondet. Et cum ſpiritu tuo. Ac ſi diceret tecũ ſit ad dicendum. Deinde diaconus facit ſignum crucis in libro: ac ſi diceret crucifixũ predico. vnde apl's ad chorin. v. Non dicam me ſcire inter vos Jeſum chriſtũ ⁊ hunc crucifixũ. i. predicamus vobis crucifixũ. Deinde facit crucẽ in pectore: ac ſi diceret crucifixũ credo. Pro quo nota gd dicatur ad Roma. j. de paulo armario

ſacrarũ ſcripturarũ. Et eſt ꝙ paulus hebrayce grece latine dicit quiet⁹ ꝛ modicus ſonat. Et ait beda ſuper actus apl'orũ capl. xvj. ꝙ Paulus ãno paſſionis ꝛ reſurrectionis xp̄i ad fidẽ veniſſe probatur. Tertio vero decimo anno poſt chriſti paſſionem apoſtolatũ gentiũ cum Barnaba act. xiij. ꝛ pauli vocabulum accepiſſe legit. Pri⁹ eni vocabat ſaulus a ſaule primo reg. xviij. perſecutore. qꝛ ſicut ille Dauid. ſ. ſaul: ita ille. ſ. Paulus eccleſiam chriſti eſt pro ſequutus. Quarto decimo anno iuxta conditum apoſtolorum ad magiſterium gentiũ eſt profectus. Unde apl's ad Cori. i. Non dicã me ſcire inter vos niſi Jeſum chriſtum crucifixũ. Tertio autẽ facit crucẽ in fronte: ac ſi diceret: non erubeſco crucifixum. Unde apoſtolus ad Galat. vj. Mihi aũt abſit gloriari niſi in cruce dñi noſtri Jheſu chriſti: Debet eſſe in alto ꝛ legi ad aquilonẽ qꝛ predicatur infidelib⁹. Unde Eſa. xiiij. Dicam aquiloni. ꝛc. per hoc ſignificatur ꝙ armati eſſe debem⁹ doctrina euangelica contra diabolũ: per aquilonem ſignificatũ. Unde canticoꝝ. vj. Surge aquilo ꝛ veni auſter perfla ortum meũ. glo. O aquilo. i. o aſpera ꝛ frigida voluntas iudeoꝝ per defectum charitatis: ſurge cũ impetu ꝛ violentia contra me. Et o tu auſter. i. benigna ꝛ charitatiua voluntas patris ꝛ ſimul cum aquilone ꝛ perfla ꝛ agita ortum meũ. glo. i. corp⁹ meũ per mortem ꝛ paſſionem ꝛ fluant ꝛ ſpirent ꝛ emanent aromata illius per vulnera flagellorũ ꝛ clauorũ ꝛ lancee in virtutẽ ꝛ efficatiam ſacracramentorũ. Et ſic nota ꝙ in hac loquutione explicatur ſpontanea volũtas xp̄i filij dei patris: que excitat voluntatẽ patris ꝛ iudeoꝝ vt ſurgant ꝛ veniant ad perflandũ ortũ eis. Unde chriſt⁹ voluntarie ꝛ ſponte ſe obtulit iudeis quãdo dixit apoſtolis. Ecce aſcendimus Jheroſolimã ꝛ filius hominis tradetur principibus ſacerdotũ ꝛ condemnabunt eum morte. ꝛc̃. Itẽ quando dixit iudeis quẽ queritis ego ſum. Si ergo me q̃ritis ſinite hos abire. ſponte ſe obtulit patri tunc quando dixit mathei. xxvij. Fiat volũtas tua. ꝛc. Audientes debent enim ſtare quaſi parati ad prelium pro fide chriſti ſeruanda. Pro quo vide capitulum layci de vita ꝛ hone. cle. ꝛ ſic eſt ibi ſtare ꝛ eſt ibi ſedere. Stare eſt quando aliquis eſt erectus. Sed ſedere eſt quando facit ſeſſionem.

Unde Luc.xxij. Qui non habet gladiū: vendat tunicā ꝛ emat eū. Itē debent ponere baculos. qꝛ dr̄ Math.v. Qui percuſſerit te in maxillam/prebe ei ꝛ aliā. Dr̄ aūt pro amatoribus hui⁹ mundi recedere: qꝛ dicitur Hiere.xvij. Maledict⁹ homo qui confidit in homine. Item lecto euangelio debent ſe ſignare: ne diabolus a cordibus eorū ſemen verbi dei ſurripiat. vnde in euangelio Luce. viij. Uobis datū eſt noſſe myſteriū verbi dei. Poſtea illis qui ſunt in choro oſtenditur clauſus: qꝛ ſequitur ibidem. Ceteris aūt in parabolis. de ſacerdote legitur. iij. malach.ij. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſciam et legem exquirunt de ore eius. Et qꝛ dr̄ hic legem exqrūt de ore eius Malach.ij. ꝑ ampliori declaratiōe iſtius materie vide quid dicat Grego. in ſuis paſtoralibus cap.xv. Et inter cetera ponit iſta. Labia ſacerdotis cuſtodiūt ſcientiā ꝛ legem exquirunt ex ore eius: qꝛ angelus domini exercituū eſt. Hinc per Eſayā dn̄s admonet dicēs. Eſay.lviij. Clama ne ceſſes quaſi tuba exalta vocem tuam. preconis quippe officiū ſuſcipit quiſqꝫ ad ſacerdotiū accedit vt ante aduentū iudicis qui terribiliter ſequitur: ipe ſcꝫ clamando gradiatur. Sacerdos ergo ſi predicationis eſt neſcius: quam vocem daturus eſt preco mutus. hinc enī qꝺ ſuper paſtores primos in linguarū ſpecie ſpūſſanctus inſedit: quia nimirū quos repleuerit de ſe protinus loquentes facit. hinc Moyſi p̄cipit̄ vt ſacerdos tabernaculum ingrediens tintinabulū ambiatur vt videlicet vocem predicationis habeat: ne ſuperni ſpectatoris iudiciū ex ſilentio offendat. Scriptū quippe eſt: audiatur ſonitus quando ingreditur ꝛ egreditur ſanctuariū in cōſpectu domini ꝛ non moriat̄. Sacerdos nanqꝫ ingrediens ꝛ egrediens moritur: ſi de eo ſonitus non audiatur: qꝛ iram contra ſe occulti iudicis erigit ſi ſine predicatiōis ſonitu incedit. Apte aūt tintinabula veſtimēto ei⁹ deſcribūtur inſerta. veſtimenta enī ſacerdotis quid aliud q̄ꝫ recta opera debemus accipere: propheta atteſtante qui ait in pſalmo.cxxj. Sacerdotes tui induantur iuſticiam. veſtimento itaqꝫ illius tintinabula inherent: vt vite viam cum ſonitu lingue ipſa quoqꝫ ſacerdotis opera clament. Sed cū rector ſe ad loquendū preparat ſub quanto cantele ſtudio loquatur attendat ne ſi ad loquendum inordinate

rapitur. erroris vulnere corda audientiū feriantur. Et cum fortaſ-
ſe videri ſapiens deſiderat vnitatis compagem. i. coniunctionem
inſipienter abſcindat. Hic nanqȝ veritas dicit: habete ſal in vobis
ꝛ pacem habete inter vos. per ſal quippe ſapientia verbi deſigna
tur. Qui igitur loqui ſapienter nititur magnopere metuat: ne eius
eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus inquit
ad Roma. xij. Non plus ſapere ꝙ oportet ſapere: ſed ſapere ad ſo
brietatem. plus vult ſapere quā oportet ſapere: qui illa que lex non
dicit ſeruat. Hinc in ſacerdotis veſte iuxta verbum dn̄i tintinabu
lis mala punica coniunguntur vulgo granadas. Quid enim per
mala punica niſi fidei vnitas deſignatur? Nam ſicut in malo pu-
nico vno exterius cortice multa interius grana muniūtur. ſic in nu
meros ſancte eccleſie populos veritas fidei contegit: quos intus
diuerſitas meritoꝝ tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendū
prorūpat: hoc qd iā premiſimus per ſemetipſā veritas clamat di-
ſcipulis: habete ſal in vobis: ꝛ pacem inter vos habete: ac ſi figu-
rate per habitū ſacerdotis dicat. Mala punica in tintinabulis iun
gite vt ꝑ omne qd dicitis vnitatē fidei cauta obſeruatiōe teneatis.
Prouidendū quoqȝ eſt ſolicita intentione rectoribus: vt ab eis non
ſolum praua nullo modo: ſed nec recta quidem nimie ꝛ inordinate
proferantur. Quia ſepe dictorum virtus perditur: cū apud corda
audientiū loquacitas incauta importunitate leuigatur. i. fit leuis.
Et auctorem ſuū hec eadem loquacitas inquinat que ſeruire audi
toribus ad vſum profectus ignorat. Unde bene per Moyſen dr̄.
Uir qui fluxū ſeminis patit̄: immūdus erit. In mente quippe au
dientiū ſemen ſequuture cogitationis eſt audire qualitas locutio-
nis: qr dū per aurem ſermo accipit̄ cogitatio in mente generat̄: vn
de ab hui⁹ mūdi ſapientib⁹ predicator egregi⁹ ſemibreui⁹ eſt voca
tus. Qui ergo fluxū ſeminis ſuſtinet: immūd⁹ aſſerit̄. qr multilo
quio ſubdit⁹ ex eo ſe inquinat: qd ſi ordinate promeret: recte prolē
cogitationis edere in audientiū corde potuiſſet: dūqȝ incaut⁹ per
loquacitatem defluit: non ad vſum generis: ſed ad immūdiciam
ſemen fundit. Unde Paul⁹ quoqȝ cū diſcipulū de inſtantia pre
dicationis admoneret dicens. teſtificor coram deo ꝛ xp̄o ihesu que

iudicaturus eſt viuos ⁊ mortuos ⁊ per aduentũ ipſius ⁊ regnũ ei⁹
predica verbũ iuxta oportune importune dicturus importune pre
miſit oportune. Q. d. ſ. apud auditorũ mentẽ ipſa ſe ſua vilitate de
ſtruit. ſi habere importunitas oportunitatem neſcit. Sed notẽt ge
rentes curam animarũ quid dicat̃ Lu. iiij. Medice cura te ipſuȝ
Sicut ait Gre. prima parte ſui paſtoralis. cap. ij. Quis autem co-
gitationũ vulnera occultiora neſciat eſſe vulneribus viſcerũ. Ni-
mirũ videt̃ medicum ſpũalem multo ſubtiliorem debere medico
corporali: qui vt bene curet vitia multa peritia opus habet preſer-
tim vt vim pigmentorum ſpiritualiũ conſiderans poſtq̃ ceteros
curare deſideret circumquaqȝ regulas medicine cognoſcat. Alio
quin ſi artis ſpiritualis imperitus ⁊ in ſe ipſo ignorantie cõfoſſus
vulnerib⁹ alios mederi properet: audire non immerito merebitur
medice cura te ipſum. Magna quippe ſtulticia eſt vt idem Gre-
gori⁹ ait. ſi aliqs alioꝝ mederi ꝓperat: q ⁊ ipſe in facie vuln⁹ portat
Et maxima plane dementia eſt vt inquit in paſtorali capitulo.
ij. dum hij qui nequaquã ſpũalia precepta cognouerũt cordis ſe
medicos profiteri non metuũt dum qui pigmentorũ vim neſciũt
videri medici carnis erubeſcũt. Recte igit̃ cuilibet taliũ dr̃. Me-
dice cura te ipm̃. Quos igit̃ medicos cordiũ appellare ad p̃ſens
melius conuenit q̃ curatores animarũ ipis videlicet rectores eccle
ſiarũ: quibus ille theſaur⁹ eſt traditus: pro quo non parcet de⁹ pa-
ter: qui proprio filio non pepercit vt dr̃ ad Roma. viij. Quib⁹ etiã
ille vulnerat⁹: qui incidit in latrones curand⁹ ſeruanduſqȝ a Sa-
maritano relictus eſt. Lu. x. Unicuiq̃ȝ eni ipoꝝ dr̃. Curam illius
habe. Et rurſus de⁹ per prophetam. Cuſtodi virũ iſtũ: qui ſi lap
ſus fuerit: anima tua erit pro anima ipſi⁹. Porro dñs per Eze-
chi. iij. ⁊ xxxiij. capitulis cominat̃ cuilibet curatori dicens. San-
guinem ei⁹ de manu tua requiram: quaſi dicat quia vita ⁊ mors
ſubditoꝝ poſita eſt in manus prelatoꝝ. Unde dr̃ Judith. viij. Ex
vobis pendet anima illoꝝ. ac itaqȝ ſentẽtia cõmonitus quiſqȝ pre
latorũ ⁊ rectorũ penſet periculũ ſui regiminis. Sed pro iſta mate-
ria poteris applicare ei etiã aliqua de iure ciuili preſertim ſecun-
dũ Bart. in. l. contract⁹. C. de fi. inſtru. in qua dicit q̃ ſi notarius

nón facit inſtrumentū ſufficiens pro parte imperanti ⁊ iubenti: ſed taliter facit ꝙ parti iubenti eueniūt aliqua damna reſpectu ſue imperitie ſcilicet pro imperitia ipſius notarij ſcilicet quia fuit ignorans vel negligens in ſuo officio tunc pars leſa poteſt agere contra notariū vſque quo ei ſatiſfaciat notarius plane ⁊ plenarie de omni iactura ideſt de omni damno ibi orto. Et ſic vnuſquiſqȝ debet habere ſufficientiā ſui officij per ſe aſſūpti: quā ſi nō habuerit: tenebitur de oī dāno pti leſe: ſic etiā ethico. tertio. Et pro iſta materia vide Tho. ſua. j. ſcđe. q. lxxvj. ad ſecūdū. ⁊ lxxiiij. ad quintum. Ubi dr̄ ꝙ omnes chriſti fideles tenenť ſcire tria. primo omnia que ſpectant ad religionem chriſtianā. Secūdo oīa q̄ ſpectāt ad bonos mores. Tertio oīa que ſpectant ad officiū ſuū. Tho. vbi ſup. Et ſic ſacerdos artē doctrināqȝ diſcat ſpūalis curationis quatinus in ſe ignorantie curare poſſit vulnera: ⁊ in ſubditoꝝ cordibus per ſanā doctrinā ⁊ ſalubrē penitentiā ſciat ſanare contagia delictorū Ne qđ abſit dū ſanandi regulas neſciat: ⁊ ad ſanandum commiſſos ſubditos feſtinet: iuſte ſibi ſubijci audeat de eiſdē. Medice cura te ipſū. Recte nanqȝ prelato ignoranti dicit: vt prius in ſe ſufficientem artem curandi ſpūaliū morborū habeat: quā emplaſtrū ſanandis vulnerib⁹ adhibeat. Nā vt ait greg. i regiſtro verecūdū ē ⁊ dicere pudet ꝙ ſacerdotes ducatū arripiūt: qꝛ exordiū religioſe vite nō nouerūt. Licet i qbuſdā myſterijs catholicis ignorantia tolerāda foret: eo ꝙ i pleriſqȝ meli⁹ eſt nephare q̄ꝫ curare. In qbuſdā etiā iuxta Aug. i li. de ver. dnī. Meli⁹ ē fidelis ignorātia q̄ꝫ temeraria ſciētia. In eccleſiaſticis tū miniſterijs ordinādis diſponēdis qȝ omnino dānabilis ē: de qb⁹ ē illud vbū aplī. j. ad co. xiij. Si qs āt ignorat ignorabit. i. re pbabit. ordinis nāqȝ ignorātia quo videlicet ordine qcqd agēdū ē in eccla cōturbat negotioꝝ naturam formāqȝ meritoꝝ. nā ſtatutis facere iniuriā vł cōtraire nō ē itelligere: ſȝ errare vt iqt Ambro. ſup bti imaculati. hic ē ꝙ dn̄s reqrit ſuū prudētē quē cōſtituit ſup familiā ſuā. Math. xxiiij. prudentē dixero vt ſciat quo ordine. quo ſēſu. quo mō: quo fine: qcqd gerendū ſit. alioquin ſi cecus ceco ducatū pſtet: ābo in foueā cadunt. mathei. xv. ⁊ in capitulo. cū ſit ars artium de eta. ⁊ quali. ordinan.

Et ſic ſit rector diſcretus in ſilentio. vtilis in verbo. ne aut tacēda proferat: aut reticeſcat proferenda. nam ſicut incauta locutio in errorem pertrahit: ita indiſcretum ſilentium hos qui erudiri poterāt in errore delinquit. Sepe nanq rectores improuidi humanā ammittere gratiā formidantes: loqui libere recta pertimeſcūt. Et iuxta veritatis vocem nequaquam iam gregis cuſtodie paſtores ſtudio ſed mercenariorū vice deſeruiunt: quia veniente lupo fugiunt dum ſe ſub ſilentio abſcondūt. Hinc nanq per prophetam Eſaye lvj. eos dn̄s increpat dicens. Canes muti non valentes latrare. hinc rurſum querit dicens. non aſcendiſtis ex aduerſo nec oppoſuiſtis vos murum pro domo iſrael: vt ſtaretis in prelio in die domini. Ex aduerſo quippe aſcendere eſt pro defenſione gregis voce libera huius mundi poteſtatibus contraire. Et in die dn̄i in prelio ſtare eſt prauis decertantibus ex iuſticie amore reſiſtere. paſtorē enī recta timuiſſe dicere quid eſt aliud q̄ tacēdo terga p̄buiſſe? Qui nimirū ſi pro grege ſe obijcit: murū pro domo iſrael hoſtibus opponit. hinc rurſum delinquenti populo dicit̄. prophete tui viderunt tibi falſa ⁊ ſtulta nec aperiebant iniquitatem tuam: vt te ad penitentiam prouocarent. Prophete nanq in ſacro eloquio nonnunq̄ doctores vocantur qui dum fugitiua eſſe preſentia indicant que ſunt ventura manifeſtant. quos ſermo diuinus falſa videre redarguit: quia dum corpore culpas metuunt in caſum delinquentibus promiſſa ſecuritate blandiuntur: qui iniquitatem peccantiū aperiunt: quia ab increpationis voce cōticeſcunt. i. nihil proferūt. ⁊ eſt verbum neutruz. vt conticeo. ces. addendo co. fit conticeſco. Clauis quippe apertionis eſt ſermo correptionis quia increpando culpā detegit quā ſepe neſcit ipſe etiā qui p̄petrauit. Hinc paulus ait. Ut potens ſit exortari in doctrina ſua: ⁊ eos qui contradicunt redarguere. Et ſic dicicitur malachie. ij. vt dictū eſt. labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam ⁊ legem requirunt ex ore eius: quia angelus dn̄i exercituū eſt. hec Grego. in ſua prima p̄te paſtoralis in capitulo. xv.

Sequitur credo in vnum deum.

NUnc incipit credo in vnū deū. in quō ſignificaꝛ ꝙ ea
debemus credere q̄ audimus in euangelio predicare.
Unde apl's ad Ro. x. Fides ex auditu. auditus autē
per verbū dei. Poſtea vertit ſe ſacerdos ad populū
monens eū ad orandū ⁊ dicit. Oremus in ſignū ꝙ xp̄s dixit diſci
pulis ſuis. luce. xxij. Orate. ⁊c̄. Tūc incipit chorus offertoriū in
quo ſignificat ſe conſentire fidei ⁊ orationi ſacerdotis. Poſt hoc
ſacerdos volens miniſtrare accipit hoſtiā q̄ debet eſſe panis tritici
Unde verſus. Hoſtia ſit munda ſit candida ſitqꝫ rotūda. Azima
de tritico ſit integra dignaqꝫ ſcripto. ſcd̄m qd̄ dn̄s cōparauit ſe gra
no frumenti cadenti in terra. Joh. xij. Item accepit vinū in ſignū
ꝙ chriſtus fuit pro nobis racemus in torculari crucis preſſus. Un
de in Eſay. lxij. Ueſtimēta tua ſunt ſicut calcantiū in torculari. de
inde accipit aquā q̄ in tanta q̄ntitate debet apponi vt a vino valeat
abſorberi in ſignū ꝙ eccleſia debet incorporari chriſto non chriſtꝰ
eccleſie. Un̄ dicit Augu. Non mutabis me in te ſicut cibū carnis
tue. ſed tu mutaberis in me. In pane corpus chriſti deſignatur. In
vino deſignatur ſanguis. In aqua populus repreſentatur. vnde
apoſto. ad philipp. iiij. ⁊ apocalip. xvij. Aque multe populi multi.
Item per hoc qd̄ ſacerdos poſt offertoriū lauat manus ſuas ſigni
ficatur mūdicia mentis ⁊ corporis quā debet habere miniſtrator
tanti ſacramenti. Unde Eſaye. j. dicitur. Lauamini ⁊ mundi eſto-
te. Poſtea datur thus in quo ſignificatur ꝙ deuotionē debet ha
bere homo in orando deū. Hiere. xviij. Maledictus homo qui fa
cit opus dei negligenter. Et ſciendū eſt ꝙ hec pars de qua dictum
eſt ſolebat in p̄mitiua eccleſia appellari cathecuminoꝝ. Unde dia
conus lecto euangelio ſolebat clamare. Exite cathecumini quia ſa
cerdos ſecretū incipit. ⁊ ratio huius fuit quia illi erant abſqꝫ ſacramē
to baptiſmi quod fundamentum cuiuſlibet ſacramēti ē. Et qꝛ dr̄
hic aque multe populi multi. ſic apoca. xvij. ⁊ in cap. cum marthe
de cele. miſ. Pro quo nota. ꝙ hic ſit comparatio per multas ſimi
litudines ⁊ dicaꝫ vnā vt intelligas ſicut ſemper fluunt aque ⁊ am-
bulant totū mundū in circuitu: ita ambulant populi. i. gentes: quia
alique gētes moriunꝛ ⁊ alique naſcunꝛ. ⁊ modo diues ⁊ modo pau-

per modo ſanus: modo eger. modo diues: modo triſtis. ꝛ ſic genꝰ humanū ita ambulat. ſicut aque. ſic gloſant aliqui illum paſſum geñ. j. ſuper illa particula ſpiritꝰ dñi ferebatur ſup aquas. Sed alij doctores exponunt voluntas dei tanq̄ȝ artificis ferebatur ſuper aquas. i. ſup materiā illā diſponēs quod eſſet ex ea facturꝰ. ſed aliqui volunt qȝ per aquas in ſacra pagina intelligamus aflictiones ꝛ tormenta humana. Et ſic forte poſſes dicere. aque multe. i. afflictiones ꝛ tormenta ſupple ſunt poplī multi.

POſt hoc dicit ſacerdos inclinato capite ante altare. In ſpiritu humilitatis. ꝛc. qȝ ſumitur de. iij. Danie. Poſtea eleuato capite eleuatur verſus altare ꝛ oſculatur illud in ſignū ꝙ per paſſioneȝ chriſti reconciliati ſumus. Poſtea vertit ſe ſacerdos ad populum ſecreto dicens. Orate pro me fratres: ꝛ ego pro vobis ꝛ ibidem: ego ꝑ te rogaui patrem meum in quo ſignificatur eccleſiam fuiſſe de iudeis. Sacerdos dicit ſecretum quod eſt iuxta numerū orationū ante epiſtolā premiſſarū. Pro quo notandū ꝙ in hoc paſſu ſunt ponderande due particule. Prima inquantū dicit ſacerdos. Secunda inquantū dicit numerū orationū. Quantū ad primā dr̄ ſacerdos. ſ. dans ſacrū dei. i. eucharistiā. Secundo modo ſacerdos dicit̄ idest dās ſacrū de deo. ſ. predicationē. Tertio modo dicit̄ ſacerdos idest dās ſacrū deo. ſ. orationē. Quarto modo dicitur ſacerdos. i. danſ ſacrū deo. ſ. exēplū bone vite. Et dr̄ ſacerdos ſacer dux. q ē ſorȝ electa a deo. De ſacerdote loquit̄ mgr̄ ſent. di. xxij. Sed ꝑ ampliori declaratione iſtiꝰ particule ſacerdoſ facit illud cap. multi. di. xl. vbi dr̄. multi ſacerdotes. pauci ſacerdotes. multi noīe: ſed pauci opere. Uidete ergo quomodo ſedeatis ſup cathedrā. quia non cathedra facit ſacerdotem. glo. ſ. venerabilē vel bonū. Sed ſacerdos cathedrā. nō locus ſanctificat hominē: ſed homo locū. nō oīs ſacerdos ſanctus: ſed oīs ſanctꝰ eſt ſacerdos. Qui bene ſederit ſuper cathedrā: honorē accipit cathedre. Qui male ſederit. i. nō ſeruato ordine iuris. Pro quo vide ca. qd dicā de vſuris. xiiij. q. iiij. in quo dicit̄ hoc aūt iure poſſidet̄ qȝ iuſte poſſidet̄: ꝛ hoc iuſte qȝ bene. oē igit̄ qȝ male poſſidet̄ alienū eſt. Et ſic q male poſſidet male vtit̄. i. abu-

titur. Et ſic fit mẽtio de auaris: qm̄ auari nec proſunt ſibi: nec ali-
cui alieno. ꝓpterea ꝙ habent pecuniã reſeruatã. Et ſic dicit nico.
ephe. v. Et dr̄ auar⁹ idolatra. pͥmũ: qr ſpẽ ponit in nũmo: ſicut fide
lis in deo. Scdm qr indigentib⁹ res dei cõceſſas ſibi vſurpat: ⁊ ſi-
cut idolatra honorificẽtiã dei amat. Tertiũ qr res inferiores amat
contra rationẽ: qm̄ oĩa q̄ in mũdo cernim⁹ caduca ſũt ⁊ vana. ꝓuer
bi. j. Qui male ſederit iniuriã facit cathedre. Ideoqȝ malus ſacer
dos: de ſacerdotio ſuo acqrit crimen: nõ dignitatẽ. In iudicio enĩ
ſedes. glo. i. ad tuĩ cõdẽnationẽ. Si bene vixeris ⁊ bene docueris
populũ inſtruis. ſi bene docueris ⁊ male vixeris: tui ſolius condẽ-
nator eris. nã bene viuendo ⁊ bene docendo pplm̄ inſtruis quomo
do viuere debeat: bene aũt docẽdo ⁊ male viuendo: deum inſtruis
quõ te debeat cõdẽnare. Idẽ. qcũqȝ deſiderauerit primatũ in terra
inueniet cõfuſionẽ in celo: nec inter ſeruos chriſti cõputabit: q de pri
matu tractauerit. nec vnuſqſqȝ eoꝝ feſtinet / quõ omibus alijs ma
ior appareat: ſed quõ oib⁹ iferior videat. qm̄ nõ q maior fuerit i ho
nore: ille iuſtior eſt. ſȝ q fuerit iuſtior: ille erit maior. Hec Ioh. cri-
ſoſti. Quantũ ad ſcdam particulã. ſ. de numero orõnũ. dicẽdũ ẽ ꝙ
in pͥmordio eccleſie naſcẽtis: tres tantũ orões dicebant. Sȝ ſciẽ-
dũ eſt ꝙ qdã modũ ⁊ ordinẽ excedẽtes i tãtũ orões multiplicant:
vbi auditoribus ſuis faſtidiũ generãt ⁊ tediũ cũ ecõtra dñs dicat
i euãgelio mat. vj. Cũ oratis nolite mltũ loqͥ: ſicͥ ethnici faciũt. pu
tãt in multilogo exaudiri. vñ cũ eũ introgaſſet apl'i qlr ecẽt orãdũ.
cui dixerũt. dñe pceptor nr̄ doce nos orare. qb⁹ ipẽ dixit: filioli mi
cũ oratis ſic orabitis pr̄ nr̄ q es i cel'. Et ſic ẽ notãdũ quõ xp̄s redẽ
tor nr̄ cõpẽdioſã orõnẽ edocuit aplos. ſ. pr̄ nr̄ q es i cel'. ⁊c. Et inter
ptat xp̄s vnct⁹. i. hñs duas naturas. ſ. diuinã ⁊ hũanã ⁊ ſic ver⁹ de⁹
⁊ ver⁹ hõ. H⁹ orõnis formã ſeqntes ſacerdotes i miſſa: ſeptenariũ
numeꝝ nõ excedãt. nã xp̄s ſeptẽ petitiõib⁹: oĩa corpis ⁊ aĩe neceſſa
ria cõphẽdit. Quia võ de⁹ numero ipari gaudet: ſuope qdã obſer-
uãt: vt ipares dicãt orões i miſſã / vel vnã / vel tres / vel quiqȝ / vel
ſeptẽ. vnã ꝓpt vnitatẽ ſacri. Tres ꝓpt myſteriũ trinitãtis. Quiqȝ
ꝓpt qnqȝ partitã dñi paſſionẽ. ſeptẽ ꝓpt ſeptẽ dona ſpũſci. Hec
Innocẽti⁹ in libro ſacroꝝ qſi in pͥncipio. ⁊ incipit. Orões aũt. ⁊c

Et ſciendū pro ſupradictis q̄ primus beatus Petrꝰ miſſā anthi
ochie dr̄ celebraſſe. Dicit aūt ea ſecrete: qꝛ chriſtus ſecrete orauit.
vt dr̄ Math. xxvj. Pater mi ſi fieri poteſt tranſeat a me calix iſte
Finitis ſecretis ſequit̄. Per omnia ſecula ſecloꝝ: in quo deſigna
tur: qđ poſt ſuſcitationē Lazarij xp̄s aperte predicauit. Poſt hoc
ſalutat populū dicens. Dn̄s vobiſcū: ⁊ mouet mentes habere ad
diuina cum dicit. Surſū corda. poſtea dicit prefationē que ſic ap-
pellatur: quia precedit principale ſacrificiū. Sunt aūt decē prefati
ones canonice. Prima de trinitate. Secūda de natiuitate. Ter
tia de quadrageſima. Quarta de cena dn̄i. Quinta de cruce. Sex
ta de reſurrectione. Septima de aſcēſione. Octaua de ſpirituſſan
cti miſſione. Nona de beata virgine. Decima de apoſtolis. In fi-
ne aūt prefationis orat ſacerdos: vt laus ſua angeloꝝ laudibus ſo
cietur. Chorus aūt cantat. Sanctus. ſanctus. ſanctus. Oſtendēs
ſe conformari angelis ⁊ ſumit̄ de Eſay. vj. vſqȝ ad illū locū. Oſan
na in excelſis. quod ſumit̄ de math. xx. dicitur autē ter ſanctus pro
pter perſonarum trinitatem. ⁊ ſemel dn̄s ꝓpter eſſentie vnitatem.
quod eſt valde notandum. Oſanna. i. obſecro ſalua. Sed ꝓ hac
materia facit magiſter ſententiarū primo libro diſti. ij. vbi inter ce-
tera dicit. qꝛ nec periculoſiꝰ alicubi erratur: nec laborioſius aliqd q̄
ritur: nec fructuoſiuſ aliquid inuenitur. Et quia dicitur hic ſuperiꝰ
in numero ipari. Nota qđ dicat. ariſt. metheo. iij. ca. iij. ⁊ incipit.
Qualis aūt. ⁊c. in. §. quod aūt ſup particula. Sed in tribꝰ: ex quo
eliciunt aliqui q̄ deus ⁊ natura gaudēt in numero impari. Et hoc
pro tanto qm̄ res perficitur in tribus. ſ. in ſubſtantia. virtute. ⁊ ope-
ratione. Et pro prefatiōibꝰ vide ca. Inuenimus has nouē. ⁊c. de
conſe. di. j. Et pro declaratione quid ſibi vult. Surſū corda. vide
capi. quādo aūt ſtamus. de conſe. di. j. vbi dicit̄ ſurſū corda vt duȝ
reſpondet plebs habemus ad dominū: nihil aliud admonemur q̄
deū debere cogitare

De ſecunda parte miſſe.

Viſo de hac parte q̄ dicta eſt conſequenter dicendū eſt
de ſecūda parte: q̄ ſecundū apl'm dicūtur obſecratiōeſ
Hec pars dr̄ qn̄ȝ ſecretū ⁊ hoc ideo: qꝛ in ſecreto dr̄.

Aliquando canon eſſe dr̄. quia ibi ſunt mixta verba a ſanctis patri
bus inſtituta. Aliquando dr̄ ſacrificiū pro ſui parte digniori. ſacer
dos incipiens. Te igit: debet ſe inclinare ante altare ſignificās ꝙ
Petrꝰ inclinauit ſe dū proſpexit in monumēto. ꝛ ſic inclinatꝰ de-
bet incipere. Te igitur. ꝛ ſic precedenti parti continuat. tu es ſan-
ctus dn̄s. igitur clementiſſime pater rogamus te per ihm chriſtū
filiū tuū dn̄m nr̄m. ꝛc. vt benedicas hec dona: hec muera: hec ſan
cta ſacrificia illibata. Dicuntur eni dona: quia dantur a ſupiori.
Jac. ij. O ē datū optimū. ꝛc. Munera dicūt: qꝛ offerūtur ab infe
riori vel mittunt nobis. Sacrificia dicunt: qꝛ ꝓ pctis nr̄is offerūt

Sūt aūt tres cruces ſup tria verba: ꝛ hoc mltis de cau
ſis. Prima eſt vt in reuerentiam trinitatis. cuius po
tentia fit conuerſio panis ꝛ vini. Secūda in figura tri
plicis vnionis in acceptione ſaluatoris. Tertia in me
moriā trine crucifixiōis. Prima fuit in volūtate pſequentiū. de q̄
mat. xxij. collegerūt pontifices. ꝛc. ſcda fuit in voce clamantium.
de qua Math. xxv. At illi magis clamabant crucifige eū. ꝛc. Ter
tia fuit in crucifixione manuū ꝛ pedū de qua Lu. ij. Crucifixerunt
eū. Sacrificia illibata. i. incorrupta: non quia ſubſtantia panis ꝛ vi
ni non poſſit corrumpi: ſed quia corpus ꝛ ſanguis filij dei nō poſſit
corrumpi. ita ꝙ ſubſtantia panis ꝛ vini virtute verboꝝ tranſmuta
tur in carnem ꝛ ſanguinem xp̄i. vnde p̄s. xv. Non dabis ſanctum
tuum videre corruptionē. Terminat aūt hec pars canonis ꝛ inci-
pit ſcda in primis ita oratur: ſcdm apl̄m ad Tit. ij. ſcꝫ ꝓ nobis hiꝭ
q in ſublimitate ſūt poſiti. Oratur aūt ꝛ pro principe ſpūali ꝛ terre
no. Spūalis habet gladiū veri verbi dei ad repellendos hereticoꝭ
Terrenus habet gladium ferri: ad feriendū contumaces. De his
duobus dicit Luce. xxij. Ecce gladij duo hic ſunt.

Sequit tertia pars hec. ſ. Memento famuloꝝ tuorum
ꝛc. in qua orat ꝓ viuis: in qua oratione debꝫ orans at
tēdi p ordinē charitatis. primo vero orat ſacerdos ꝓ
pr̄e ꝛ matre. ſcdo ꝓ parētibꝰ ſpūalibꝰ. tertio ꝓ ſe ipſo
ꝛ pro amicis ſuis viuis noiatim. quarto quidē ꝓ aſtantibus. quin

to aũt p̄ro omni populo chriſtiano. Nec nimis orare debet ne ge
neret ſcandalum in plebe. qꝛ dr̄ Math.xviij. Ue hoī illi per queꝫ
ſcandalū venit. Nec nimis ſcito debet percurrere: qꝛ non debet of
ferri ſine ſale.i.ſine diſcretione ꝛ deuotione. Hec ſunt verba ſcoti q̄
ſtione penultima quolibetoꝝ arti.ij.quaſi circa finem. De modo
quē debet obſeruare ſacerdos in memento ſue miſſe tam pro viuis
q̄ꝫ pro defunctis. Digneris dn̄e oblationē iſtam ſpecialiter accep
tare pro illis quibus noſti me ſpecialiter teneri offerre: ꝛ in eo gradu
in quo noſti me teneri pro eis. Et ſi in ſpeciali tenetur ad aliquem
vel ad aliquos.tutius eſt ꝙ ſub conditione oret ſi tibi placet dn̄e.
Sed aliqui dicunt ꝙ ſacerdos debet facere memoriam ordinate:
ſ.primo oret pro illis qui ſunt maiori charitate diligendi: et qꝛ or-
dinata charitas incipit a ſe: ideo ſacerdos primo facit memoriam
ſui ipſius cogitando tantū mente vel exprimendo vt.ſ.deus ſui mi-
ſereatur ꝛ dimittat peccata ꝛ tribuat gratiam. Deinde oret ꝓ pa-
tre ꝛ matre parentibus ꝛ fratribus atqꝫ ſororibus. Tertio pro be-
nefactoribus. Quarto pro inimicis ꝛ perſecutoribus. Quinto pro
infidelibus vt conuertantur ad fidem. Et hoc quidam faciūt eis
diſpoſitionem in mente ſatis pulchram facientes talem memoriā
ad ſimilitudinem ordinis caſuum: quorū primus eſt nominatiuus
in quo ſui ipſius recordatur ſacerdos. ſecundus genitiuus. ꝛ ſi-
gnat genitores.ſ.parentes.tertius datiuus. ꝛ ſignat datorem vel
benefactorē.quartꝰ actūs: ꝛ ſignat accuſatorē vel inimicū.quin-
tus vocatiuꝰ: ꝛ ſignat vocādos ad fidē.ſextꝰ ablatiuꝰ: ꝛ ſignat mor
tuos a nobis ablatos: ꝛ de iſtis fit mētiō in ſcd̄a memoria. ſed qua
re primo pro viuis q̄ꝫ pro mortuis oramꝰ: Reſpōſio dicꝫ: qꝛ viui
ſunt in maiori piculo: qꝛ poſſunt dānari. Sꝫ mortui aūt ꝓ quibus
oratur.ſūt in purgatorio: ꝺ qbꝰ nō timet̄. ꝛ ſacerdos de iſta mēoria
dꝫ ſe cito expedire ꝓpt̄ diſtractionē mētis ꝛ euagatiōeꝫ. nō ſic qdā
faciūt dormitāteſ i tali mēoria: ita ꝙ qn̄ꝫ pplr̄es recedūt a miſſa te
dio victi ꝛ ſic eſt ſcandalū ꝛ p conſeqnēs fugiendū.

Eqt̄ q̄rta ps.ſ. Coicātes i q̄ fit mēoria ſcōꝝ aplōꝝ ꝛ mr̄m
ſ ſolū iſtorū qꝛ cū hoc ſacr̄m ſit ſacr̄m amoris in huiꝰ ſacr̄i

myſterio debet fieri ſolū memoria de illis in quib⁹ apparuit ſignū veri amoris. in apl'is aūt apparuit p abiectionē tēporaliū. in martyribus per corporū tormenta, de primo Math. xix. Ecce nos reliquim⁹ oia. de ſcd̄o dr̄ ſapiē. iij. ꝛ ſi corā hoib⁹ tormēta paſſi ſūt. ꝛc. Terminatur aūt hec pars p dn̄m nr̄m. ſicut eni per filiū oia facta ſūt: ita per ipſū oia debent eſſe reparata. Et terminando nō debet dici amen ſecūdū quoſdā: q꞉ angelorū chor⁹ ſecūdū quoſdā ſacro myſterio aſſiſtens reſpondet. amen.

Sequitur quinta pars. ſ. hanc oblationē acceptabilē ꝛ benedictā. ꝛc. benedictā dicit. q꞉ a deo ſpūaliter benedicitur virtute ꝑtus fructus v̊ginis Marie. Itē per iſtā hoſtiā. benedictionē celeſtē aſſequimur. Rationabilē dicit: q꞉ in illa acceptamur deo. Fiunt aūt quinq꞉ cruces. Pria ſup bn̄dictā. Scd̄a ſup aſcriptā. Tertia ſup ratā. Quarta ſup corpus. Quinta ſup ſanguinē. Tres p̄me ſūt cōes pani ꝛ calici. q̄rta appropriat̄ pani. qnta calici. Tres prime ſignificāt tres dies: qbus dn̄s p̄dicauit poſt dn̄icā in ramis palmarꝫ. vel triduum quo xp̄s ſepultus qeuit. vel tria loca corꝑis in qbus xp̄s paſſus eſt ſ. man⁹. pedes. ꝛ latus. due v̊o ſequētes ſignāt ꝙ xp̄s paſſus eſt in corꝑe ꝛ aia. vel hec fiūt in ſignū ꝙ xp̄s habuit quinq꞉ vulnera.

Poſt hec incipit ſexta ꝑs ibi. Qui pridie. ꝛc. In q̄ ſunt multa notabilia ꝛ diligēter attēdenda. Primū eſt q꞉ dicit. Qui pridie anteq̄ꝫ pateret̄. Cōmunio ſacri corporis ꝛ ſanguinis dominici die cene poſt comeſtionē agni paſchalis fuit ſignū ꝙ ſacramenta legalia vmbra erāt. hec autē veritas: ꝛ adueniente veritate: debent ceſſare vmbre. Itē hoc ſacramentum inſtitutū fuit cum chriſtus ad paſſionē voluit ire vt mentes apl'orꝫ firmi⁹ informaret: ꝛ vt cauſa vltimo addita melius memorie commendaretur. Secūdū notabile eſt qd̄ dicit. Accepit panem ꝛ tradidit eis ſacramentum corporis ſub ſpecie panis ꝛ vini non ſub ſpecie agni: ne iudaizare videamur de more legali agnum offerentes. Tertium notabile eſt quod dicit. Eleuatis oculis in celum. Per hoc eni ꝙ xp̄s in celum leuauit oculos: nobis

nſinuauit ſe habere a pr̄e qcq̄d hēt: ⁊ qđ in principio operū nr̄oꝝ debemus oculos mentis dirigere ad dn̄m tanq̄ȝ ad actorē omniū bonorū operū. Quartū notabile eſt qđ dicit Gr̄as agens deo pa- tri qui ip̄m incarnari miſit ⁊ qui per ipſum mundū redemit ⁊ q per ip̄m mortem noſtrā ⁊ cauſam mortis deſtruxit. Quintum notabi- le eſt qđ dicit. Benedixit. benedixit enī benedictiōe celeſti ⁊ virtu te verbi. q2 conuertit ſubſtantia panis in ſubſtātiam corporis chri ſti. ⁊ ſubſtantia vini in ſanguinē xp̄i virtute verboꝝ. Sextū nota bile ē qđ dicit Fregit: q2 ſic confecit virtute iſtorū verborū. Hoc ē enim corpꝰ meū. prius eſt panis fractio q̄ cōuerſio. ergo dn̄s priꝰ fregit q̄ȝ cōſecrauit. ſed eccl̄ia prius conſecrat q̄ȝ frangat ergo ali- ter facit q̄ȝ xp̄s. in hoc ergo delinquit quod abſit. Alij dicunt q̄ be nedixit prius ⁊ fregit poſtea dicendo hec verba. Hoc eſt corpus meum. ⁊ tunc fregit illud: ⁊ ita prius fuit fractio q̄ȝ conuerſio. ⁊ ſic obuiatur ergo eccleſia delinquit. Sed dicendum eſt qđ eccleſia nō delinquit: quia chriſtus poſt benedictionem ⁊ conuerſionem fre- git licet ordo verborum aliter ſonet. Septimū notabile eſt qđ dicit Accipite ⁊ manducate: quo figuratur duplex manducatio ſcilicet ſacramentalis ⁊ ſp̄ualis. In ſacramentali percipimus corpꝰ chri ſti. In ſp̄uali vero incorporamur miſtico corpori xp̄i quod eſt eccle ſia ſacramentalis. Comeſtio eſt bonorum ⁊ malorum. ſpiritualis eſt tantum bonorum. Prima non proficit ſecundū quod dicit a- poſtolus ad Cor. xi. Qui manducat indigne corpꝰ meū ⁊ ſangui nem bibit: iudiciū ſibi manducat ⁊ bibit. ille autē indigne recipit: qui ſacramentaliter ⁊ non ſpiritualiter recipit. Sacramētalis mā ducatio eſt ſignificata per hoc qđ dicit manducate. Spiritualis ꝑ hoc quod dicit accipite hoc eſt enim corpus meū. ⁊ quicquid de- mōſtratur ꝑ hoc pronomē hoc, aut eſt corpus/aut panis. nō panis quia ſic falſe diceretur: hoc eſt corpus meuȝ. Item non corpus: quia non ſunt adhuc verba dicta: virtute quorū fit tranſſubſtantia tio. Solutio quidā dicūt de quibꝰ fuit mgr̄ petrꝰ māducator ſiue comeſtor qđ qn̄ totū dictū ē: totū factū eſt. totū dico hoc eſt corpus meū. ⁊ pōt poni tale exēplū. qui dicit litꝰ ꝑ ſe: ſolū litꝰ intēdit: ⁊ q- dicit aratur: arare intēdit. Sȝ q dicit litꝰ arat: aliū ſēſū intēdit. ſ.

opus perficitur. A ſimili qui dicit hoc eſt nō fit tranſmutatio. Similiter qui dicit corpus per ſe: adhuc non fit tranſmutatio. ſed qui dicit totū inſimul. ſ. hoc eſt enī corpus meū. tūc fit trāſmutatio. dico tamen qꝛ aliud eſt nomē vel verbū: ⁊ aliud eſt eſſe dictū ſicut dicit Ariſtoteles in ſcđo topicoꝝ ꝙ aliud eſt ſignificare ⁊ aliud eſt dicere. hoc nomen homo ſignificat hominē dicere aut conſignificare. i. cū alio ſignificare. Unde dictio eſt inquantū dr̄ aliquid de aliquo vel cum alio. vnde dictio eſt perfecta conſtructionū ordinatio Unde cum illud pronomen ponit̄ per ſe: nō eſt proprie orō: ſed eſt compoſitio in oratione. Unde non oportet q̄rere demonſtrationē huius pronominis vt pronomē: ſed vt dictio. Unde cū in ꝓnūciatiōe huiꝰ pronōis hoc ſit panis: tn̄ nihilominꝰ demōſtrat illud: qđ tota orō facit. ſ. verꝫ corpus xp̄i. qđ ibi eſt: qn̄ tota orō dicta eſt: ſic ergo quādo totū dictū eſt: totuꝫ factum eſt: ideſt corpꝰ xp̄i verū eſt. ⁊ ibi ſub ſpecie panis ⁊ vini totus chriſtus eſt. ſed corpꝰ xp̄i ibi eſt: per conuerſionē alias per conexionē. ſanguis per conuerſionē: aīa ꝑ cōiūctionē. deitas per vnionē. ſed deitas in perſona filij. perſona enī pr̄is ibi nō eſt. nec ꝑſona ſpūſſci: qꝛ nō ſūt vnite hūane nature: cuiꝰ vnionis rōe dr̄ ibi eſſe deitas. Sola enī ꝑſona filij vniuit hūanā naturā. vnde perſona filij ibi eſt. Deitas aūt ibi eſt tota integra ⁊ perfecta per eſſentiam / potentiā. non per preſentiā ſicut in omni creatura: tamen nō ſunt ibi ſub ſacramēto ⁊ rōe ſacramenti pater ⁊ ſpūſſanctus in perſona. ſed ſola perſona filij ratione predicta. Sꝫ ꝑ iſta materia vide viā par. quaſi in principio in. §. deꝰ ē vbiqꝫ. ⁊c Sequit̄ ſimili modo, ⁊c. in qua clauſula ſūt multa notabilia eodē modo quo in primo. Dicit̄ aūt in eadē clauſula. hic eſt enim calix ſanguinis mei. ⁊c. virtute quoꝝ verboꝝ fit conuerſio vini in ſāguinem xp̄i in calice ſub ſpecie vini. ſed ſanguis per conuerſionē alias per connexionē. corpus ꝑ conuerſionē. aīa ꝑ cōiūctionē. deitas per vnionē. Sed queritur ſi ſit ſacramentū ſi nō apponatur vinū. Ad quod dicendū ꝙ ſic. ſed non plenū ſacramentū: quia ſub ſpecie panis eſt ſacramentū corporis tantū. ſed ſi aliquis obmitteret vinum ſcienter ad inducendum forte hereſim: non eſſet ſacramentum. Si autem aliquis per obliuionem vel negligentiam dimiſerit vinum

debet reincipere a ſili modo. ⁊ prius ponere vinū. Dicūt tamē ali
qui ꝙ minus malū ē ſcandalū generare: ꝙ̄ veritatē tanti ſacramē
ti ꝑtermittere: ſed nō debet dimitti veritas propter ſcandalū. Sed
pro ṽitate vide viam para. in lr̃a. c. ij. in ſed redeūdo. Sed pro
ſcandalo vide viam para. in litt̃a. l. j. Nam ſi vinum non apponat̃
in quo intelligit̃ veritas: non poteſt vere dici hoc ſacramentū com
mixtio corporis ⁊ ſanguinis. ⁊c. Sed ſi non apponat̃ aqua: nō ideo
eſt minꝰ ſacr̃m: ſꝫ illi q̄ eā dimittūt ꝑ obliuionē: peccant venial̃r. q̄
ꝑ negligentiā mortaliter: ⁊ graue eſt ad corrigendū. ſequit̃ noui ⁊
eterni teſtamenti: q᷑ ex effuſione ſanguinis xp̄i: teſtamentū accipi-
mꝰ eterne hereditatis. De hoc teſtamēto dr̃ Lu. xxij. Diſpono vo
bis regnū ſicut diſpoſuit mihi pater vt edatis ⁊ bibatis ſuꝑ men-
ſā meā in regno meo. Seqtur myſteriū fidei: q᷑ ſine fide nō fit hoc
ſacr̃m: q᷑ ſine fide nō pōt aliqs plene intelligere hoc ſacr̃ꝫ. Sequi
tur quotienſcūqꝫ feceritis in mei mēoriā facietis. i. in mēoriā mee
paſſionis ⁊ mortis. vñ Paul. ad Cori. x. Quotiēſcūqꝫ corpꝰ xp̄i
manducaueritis ⁊ ſanguinē eiꝰ biberitis: mortē dñi annūciabitis.
Notādū eſt ꝙ illa crux q̄ fit ſuper panē cū dr̃ Benedixit fregit: ſi-
gnat ꝙ xp̄s paſſus eſt in aīa. vñ totꝰ paſſus eſt ſcd̄m aīam ⁊ corpꝰ
vt totū hominem redimeret.

SEqtur ſeptima pars. Unde ⁊ memores. in cuiꝰ ꝑnci
pio dr̃ btē paſſionis. Et debet ſacerdos manus extē-
dere ad modū crucis. ⁊ ſequitur necnō ab inferis re-
ſurrectiōis. ⁊ tūc dꝫ illas parū erigere: in ſignū ꝙ xp̄s
inuictꝰ leo reſurrexit a mortuis. Seq̄t̃ tertiū ſꝫ ⁊ i celꝰ glīoſe aſcēſio
nis. ⁊ dꝫ tūc illas erigere i ſignū ꝙ deꝰ ⁊ hō aſcēdit i celos ⁊ ſedet
ad dexterā dei patris. i. ad eq̄litatē. Seq̄t̃ hoſtiā ſcāꝫ. hoſtiā purā.
hoſtiā imacl'atā. panē ſcūꝫ vite et̃ne: ⁊ calicē ſalutis ꝑpetue. Dr̃ āt
chriſtus hoſtia pura: quia conceptus ē ſine peccato. Dicitur auteꝫ
panis vite eterne: q᷑ refectio angl'oꝝ. Calix ſalutis perpetue: q᷑ xp̄s
refectio eſt vel affectio hominū. Poteſt aūt aliter exponi vt dicat̃
hoſtia pura: q᷑ xp̄s oblatus eſt vt nos liberaret de feditate origina
lis peccati. Hoſtia ſancta: q᷑ vulneratus eſt vt perficeret ſacramē
ta: quibꝰ ſcificat̃ eccl'ia Hoſtia imaculata: q᷑ mortuus eſt vt nos

liberaret a morte eterna. Panis vite eterne: q̄ꝛ eſt noſtrũ viaticũ
quaſi via. Calix ſalutis perpetue: qꝛ eſt refectio inebrians patriaȝ.
Fiũt aũt quinqȝ cruces ſuper hoſtiã. tres prime debẽt ſuꝑ vtrãqȝ
ſpeciẽ fieri. q̃rta ſuꝑ ſpeciẽ panis. quĩta ſuꝑ ſpeciẽ vini. Quĩqȝ ãt
fiũt cruces in ſũma: qꝛ q̃nqȝ fuerũt effuſiones ſanguinis xp̃i. Pri
ma fuit in circũciſione. Luc. ij. ſc̃da in ſudore. Lu. xij. tertia in fla-
gellatione. quarta in crucifixione. quinta in lateris lanceatione.

Sequit̃ octaua pars. ſ. Supꝑqȝ ꝓpitio. ⁊c. Et ſũt ĩ iſta
ꝑte due clauſule. In p̃ma ſũt duo notabilia qꝛ ibi no
minãt̃ tres ꝑtes veteris teſtamẽti. ſ. abel. abrahã. mel
chiſedech. in qbꝰ ſacr̃m altaris p̃figurat̃. In ſc̃da clau
ſula dr̃ per manus angeli in ſublime altare tuũ in conſpectu diui-
ne maieſtatis tue. Et exponit̃ verbũ iſtud tripliciter. Primo ſic.
O ĩpotens iube hoc. i. panẽ tranſmutari in ſublime altare tuũ. i. in
corpus ⁊ ſanguinẽ filij tui: qꝛ corpꝰ dictũ eſt altare ſc̃d̃m illud. Al-
tare de terra facietis mihi. Seq̃tur per manꝰ angeli tui. i. per opa-
tionẽ filij qui dictꝰ eſt angelus Eſaye. Magni conſilij angelus ſe
cũdũ litterã. Secũda expoſitio eſt talis. iube hoc. i. corpus xp̃i my-
ſticũ. i. per eccl̃iam militantẽ preferri ⁊ aſſociari in ſublime altare. i.
in eccl̃ia triumphante q̄ dr̃ ſc̃dȝ illud Leuitici. ignis in altari meo
ſemꝑ ardebit feruore charitatis in eccl̃ia triũphãte ⁊ hoc per manꝰ
angeli tui. i. per operationẽ ⁊ virtutẽ filij tui. Tertia expoſitio eſt ta
lis. O tu deus hec vota ⁊ or̃ones iube perferri. i. p̃ſentari in subli-
me altare tuũ. i. in preſentia curie celeſtis ⁊ in cõſpectu diuine ma-
ieſtatis tue ⁊ per manus angeli tui. angeli enĩ vota nr̃a offerũt deo
vñ Thobie. xij. dicit raphael ad thobiã. Cũ orares obtuli or̃oneȝ
tuã dño. In fine aũt dicit̃. Corpus ⁊ ſanguis. Et fit vna crux ſuꝑ
corpus ⁊ alia ſuꝑ ſanguinẽ. Prima ſignat martyriũ xp̃i. Secun
da ſignat martyriuȝ ſanctorum.

Sequit̃ nona parȝ. i. Memẽto. in qua oratur p̄ro de
functis. ⁊ in eodẽ ordine orãdũ ẽ in hoc memẽto ſicut in
alio. In hoc orat̃ pro defunctis: in alio ꝓ viuis. Sȝ
notandum ꝙ triplex eſt locꝰ refrigerij lucis ⁊ pacis.

locus enī paradiſi dr̄ locus refrigerij ꝓpter ardorē ignis inferni ⁊ purgatorij. vñ p̄s. lxv. Tranſiuim⁹ per ignē ⁊ aquā. Dr̄ locus lucis cōtra tenebras inferni: de qbus Mathe. xx. Mitite eū in tenebras exteriores. Locus pacis dr̄. ꝓpt tranq̄llitatē mētis: q̄ eſt ibi cōtra vermē cōſciētie eoꝝ q nō erūt. vñ Eſay. lxvj. dr̄. vermis eoꝝ non morietur: ⁊ ignis eorū nō extinguet̄. Sed qꝛ hic fit mentio de penis oportet vt prius aliquid dicamus de peccatis. ¶ Primo que dicant̄ peccata venialia: ⁊ que mortalia. Secundo quid ſit peccatū mortale. Tertio cuius ponderis ſit peccatuꝫ mortale. Quarto dicemus de remedio peccati mortalis. Quinto dicemus in qua ciuitate habitabunt decedentes in peccato mortali. ⁊ in qua decedentes in ſtatu gr̄e. ¶ Quantū ad primū pro exordio nr̄e expoſitionis ſciēdū ꝙ ariſto. ethi. vij. ca. vj. quaſi in fine dicit. milies enī plura mala poteſt facere homo malus q̄ꝫ beſtia mala. Sed pro declaratiōe materie pręſētis dabitur quedā regula generalis ad cognoſcēdū peccata mortalia ⁊ venialia: q̄ talis erit. ¶ Peccatorū alia cōmittūt̄ citra rōnē / alia vero vltra rationē. ¶ Peccā q̄ cōmittūt̄ citra rationē: oīa ſūt venialia. i. digna venia. qd̄ accidit qñ ſenſualitas ē ſubiecta ratiōi: ⁊ ſic durāte tali dn̄io etiam ſi iſurgat ſenſualitas vl̄ appetitus dr̄ homo: homo ethi. j. Et ſic reperiuntur q̄ꝫ plurima remedia pro peccatis venialibus. ſ. tunſio pectoris. oratio dominica. aqua benedicta. cōfeſſio generalis. benedictio epiſcopalis. auditio miſſe ⁊ alia huiuſmodi. Si peccata cōmittantur vltra rationeꝫ i. in tantū ꝙ ratio ſit ſubiecta ſenſualitati vel appetitui: omnia erūt peccata mortalia ⁊ tunc committens tale peccatum: non dicet̄ homo interior vt dicebat propheta in p̄s. xlviij. Homo cū in honore eſſet nō intellexit: cōparat⁹ eſt iumētis inſipientibus: ⁊ ſimilis fact⁹ eſt illis. Et dicunt̄ peccata mortalia: qꝛ ſunt digna morte eterna. contra q̄ operatur cordis contritio. oris confeſſio: ⁊ operis ſatiſfactio: de quib⁹ deo dāte aliquid dicetur ſuo loco. ¶ Pro quo ſciēdū ꝙ in pcō mortali cōſiderāt̄ ſeptē vel octo. ſ. act⁹ pcti. culpa. offēſa. macula. reatus. tenebra. pena. ⁊ pronitas ad malū: ⁊ oīa iſta ponūtur in quolibet peccato mortali: preſertim in peccato cōmiſſionis. De primo pꝫ ſicut in occidere ⁊ fornicari: qb⁹ eſt act⁹ poſitiuus. ſ.

vulnerare hominē: ⁊ tangere feminā carnaliter: ꝗ act⁹ abſolute in ſe nō ſūt boni nec mali. ſ; efficiūtur boni vel mali ꝑ circūſtantias. Et qꝛ dr̃ hic actus in ſe nec ſunt boni nec mali. Pro quo nota ꝙ bonitas vel malicia eſt in actu humano. Actus humanus eſt qui principiatur ab intellectu ⁊ appetitu ſcōm ꝓhm ethicoꝝ. vj. vbi dicit ꝙ tria ſunt dominatiua actus: ⁊ ita ergo in actu interiori eſt bonitas vel malicia: qꝛ actus exterior ſine interiori actu quantūcūq; nociuus ſit nec bonus nec malus eſt. ſic Ambroſi⁹. Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Sic ⁊ Auguſti. ⁊ omnes ſancti doctores dicūt peccatū ideo peccatū quia voluntariū. quoniā ſi nō volūtariū non eſt peccatū. ſic epiſco. abuleñ. exo. xx. ſuper particula memento vt diem ſabbati ſanctifices. Et ſic ad Gala. j. dr̃. Caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum. A principio igit̃ in homine poſtquã primi parentes errarunt eſt pugna in homine propter paſſiōes appetitus ſenſitiui repugnantes intellectui. Unde ſi virtus intellectiua predominatur ⁊ obtinet in regulando appetitū ſenſitiuum: qui motus ⁊ victoria eſt naturalis. vt inquit Phus. ij. de anima tractatu de motu ⁊ mouente. Et eſt quē admodū ſi ſphera ſuperior mouet inferiorem tunc homo habet in ſe pacem ⁊ virtutem. Et ſi ꝑ contrariū fieret. ſ. ꝙ appetitus vel ſenſualitas ſuperaret intellectum ⁊ rationem: qui motus eſſet contra naturam. ⁊ eſſet homo in ſe ipſo diſſonus ⁊ in guerra ⁊ male compoſit⁹ atq; vicioſus. ſic iſta probant̃ in cap. j. de ſacra vntione. vbi dr̃. cuius pars ſuperior ratio eſt inferior ſenſualitas. Et Proſper oſtēdit de vita contemplatiua dū dicit. dominetur vi[x]ens ratio: ſubijciatur corpus anime. ⁊ animus deo. ſic implicita eſt hominis perfectio ſic de peni. di. ij. in cap. corpus noſtrū. ⁊ di. iij. in cap. in ſalicib⁹. Et ſic virtutes ⁊ vicia faciūt diſtinctiones in hominibus. Et ſic qui faciunt opera dei ſunt filij dei. Et qui faciūt opera diaboli ſunt filij diaboli. ſic Jo. viij. eius filius appellaris cuius opera facis. Secundū quod eſt in peccato eſt culpa. Et eſt culpa quedam priuatio debite rectitudinis in actu. ſ. ad hoc qd̓ aliqs actus eſſet bonus moraliter dz hr̃e circūſtantias bonas regulātes eū: qbus ſi careat erit malus. Tertiū in pcō eſt offēſa. nā qñ quis peccat: recedit a deo contemnendo

eū ⁊ legē ſuā: ⁊ adherendo cuidā bono creato qḋ hō preponit deo: ⁊
in hac adheſione deꝰ offēditur .ſ. ꝓpter aliquā rē minorē ſe cōtemna
tur. Quartū eſt macula de iſto pcō loqtur mgr ſētē. iiij. di. xiiij. ca.
j. vbi dicit ꝙ añ penitudinē cordis. pctōr habet maculā ⁊ fetorē
peccati: ⁊ iſta ē deformitas q̄dā in aīa nr̄a vl' imūditia large dicta:
⁊ eſt in aīa ſcd̄m qḋ in aīa eſt imago dei. Et eſt macula vel defor-
mitas pulchritudinis ꝑus habite et nunc debite ineſſe ſic in corpe
hūano qḋ adornatur veſtibꝰ circūdātibꝰ illud: qbus ſi hō careat: ē
deformis ⁊ male apparēs: ⁊ nō ē illa deformitas niſi carētia veſtiū
vel ornatꝰ neceſſarij ita ē in aīa nr̄a: nā i ipa eſt imago dei natura
liter ⁊ pulchritudo ſua extrinſeca eſt grā vel charitas: quā cum ha
bet: pulchra videtur: ſicut homo veſtitꝰ. Si aūt caruerit illa: erit
deformis ſicut homo nudus: ⁊ hoc eſt in quolibet peccato mortali:
quia per quodlibet tollitur tota charitas ⁊ gratia dei ſic magiſter
ſententia, libro primo ⁊ quarto. ⁊ in pluribus alijs locis eiuſdem li
bri. Vel poteſt macula accipi pro quadam immundicia figurate
ſumpta. nam ſicut quis tangit aliquam rem immundam: polluitur
actualiter: ⁊ poſtquaꝫ ceſſauerit actualiter tangere: ⁊ ceſſat actua-
liter pollui manet tamen ſemper pollutꝰ vſquequo lauetur. ita q̄n
do quis auertens voluntatem ſuam a deo: applicat ſe alicui rei cre
ate: qua vult frui: dicitur pollui actualiter voluntas per actualem
conuerſionem ⁊ adheſionem ad illam rem. Et ceſſante illo actu:
ceſſat iſta voluntas actualiter pollui: manet tamen polluta quouſ-
qꝫ per penitentiam abſtergatur illa immundicia relicta. Sicut
enim qui tangit morticinium vel aliquid immundum: ita pollutus
eſt poſt actū vſquequo lauetur: ſicut fuit dū tangeret: ita poſt actū
peccati polluta remanet anima ſicut fuit in ipſo peccati actu: qr ita
eſt longe a deo per diſſimilitudinem qui eſt vita ⁊ munditia men-
tis ſicut fuit dum peccatum ageret: ipſa etiam diſſimilitudo in ani
ma eſt elongatio a deo quod eſt valde notandū ⁊ timendum qua-
liter elongatio fit a deo: que dicitur macula a qua purgatur in pe-
nitentia. Quintū in peccato eſt tenebra. ⁊ hoc aſſignat magiſter ſē
tentiarū. di. xiiij. Sed queritur. q̄ ſit illa macula ⁊ que ſūt ille te-
nebre exteriores: a quibus deus animam purgat. ⁊ reſpōdet magi

ſter dicens de tenebris ꝛ interiori caligine: ſatis facile eſt responde re. cū eni quis mortaliter delinquit ꝛ gratia virtutis priuatur ſi qua preceſſit ꝛ naturaliū bonoꝝ patitur leſionē. vñ intellect⁹ obtundit: ꝛ totus homo interior obtenebratur: ꝛ ita quadā caligine mens ob uoluitur: q̄ caligo pcī pena eſt. ſed ſcūs Tho. dicit maculaꝫ ꝛ tene bras in peccato idē eſſe. ſed macula vocatur: in quantū eſt ꝑuatio grē vel decoris. Tenebra aūt in quātū eſt obſtaculū qđdā vt intpo ſitū ipm peccatū ad nō recipiendū grāꝫ ꝛ dei claritatē. Sextum eſt reatus ꝛ idē eſt qđ obligatio: qꝛ reatus a reo dr̄: ꝛ iſta eſt in quolibꝫ peccato ſiue originali / ſiue actuali / ſiue mortali / ſiue veniali: ꝛ inſur git ex lege dei. nam ſicut in legibus hūanis cauetur quod occidēſ hominē aut vulnerans: tali pena plectatur. ſi quis aūt cōtra illam legē fecerit: illico eſt obligatus ad tolerandā illā penā legis: ꝛ iſta obligatio non inſurgit niſi ex lege: cui dedit vires legiſlator: ita in diuinis eſt: qđ ſi qs peccauerit mortaliter: qđ puniatur in inferno. Statuitur ergo qđ ſi qs peccauerit: inſurget ei iſta obligatio ſcꝫ vt puniatur ineternū. ſimilis modus loquendi eſt geñ. iij. ſ. quacū qꝫ hora comederis: morte morieris. i. obligaueris ad moriendū. de iſto reatu dicit Tho. qđ ſit obligatio ad penā: ꝛ dicit qđ ſicut in pec cato mortali ſunt duo. ſ. auerſio ꝛ conuerſio. ita eſt duplex reatus. nā ex parte auerſionis. incurritur reatus pene eterne. Ex parte cō uerſionis ad creaturā: manet reatus ad penā tēporalē ſic tho. iiij. ſentētiarū. di. xiiij. q. iij. ar. ij. ꝛ. iij. pte ſume. q. xlvj. ar. iiij. ꝛ prima ſe cūde. q. xlvij. per totū. ſeptimū in pcō dr̄ pena: q̄ pro peccato debe tur: ꝛ ad hanc eſt reatus ſiue obligatio ad penā directe eternā. Et alia eſt tꝑalis. i. ad penā tꝑalem ſiue q̄ debetur ex cōmiſſione / ſiue que manet ablato reatu mortis eterne per contritionem ꝛ gratiaꝫ. Octauū eſt in peccato pronitas ad malū: ꝛ iſta inſurgit naturaliter ex peccato. ſic geñ. viij. oēs eni ſenſus ꝛ hoīs cogitatio magiſ ꝓna ſunt in malū q̄ꝫ in bonū. Nam teſte Ariſtotele ethico. ij. vbi dicit. Generationes ꝛ corruptiones habituū fiūt ex eiſdē. i. ex ſilibus. ſ. ex hoc quod eſt iuſtum facere: efficitur quis iuſtus. ideo omnis ac tus naturaliter eſt generatiuus alicuius habitus talis qualis ipſe eſt. Et quia nō poteſt interdū ex quolibet actu gigni habitus: cum

ſit habitus qualitas quedã recepta in ſubiecto ⁊ difficulter mobi-
lis: gignitur ſaltim diſpoſitio ad habitum ex actu. ideo diſtinguit
ariſtoteles in prima ſpecie qualitatis habitũ ⁊ diſpoſitionẽ. Cũ er
go quodlibet peccatũ actuale ſit actus malus: ſequitur naturaliter
ex eo pronitas ad malũ⁊ que eſt habitus vel diſpoſitio. de hoc ſan-
ctus Tho. iij. ſentẽtia℞. di. xxxiiij. arti. j. in corpore queſtionis ⁊ in
multis locis. Sed ꝙ pro quocũqꝫ peccato mortali debeatur pe-
na eterna vt dictum eſt: hoc tenet Tho. iiij. ſententia℞. di. xlvj. ad
tertiũ ꝑmo reſponſo: pro quo facit dictum ariſto. ethico. v. vbi dicit
ꝙ tanta eſt iniuria: q̃nta eſt illa perſona cõtra quã cõmittit̃ iniuria
Sed deus eſt infinitus: igitur pro quocunqꝫ peccato mortali de-
betur pena eterna. Et ſciendũ ꝙ peccata mortalia quandoqꝫ ad-
implentur in voluntate ⁊ actu ad extra. ⁊ qñꝫ in volũtate tantũ. ſic
redemptor noſter. Si quis viderit quã ad concupiſcendã eã: iam
mechatus eſt in corde ſuo. Mat. vj. Et ſic dicit Auguſt. ⁊ oẽs do
ctoreſ ꝙ peccatũ ideo peccatũ q: volũtariũ: q: ſi nõ eſſet volũtariũ
non eſſet peccatum. Et ſic notandũ ꝙ ſicut omnia accidẽtia fundã
tur in ſubiecto. ita omnia peccata mortalia fundant̃ ⁊ ſubiectãtur
in voluntate. Sed triſtandũ eſt propterea ꝙ ſi aliquiſ tangat̃ in a
liqua parte ſui corporis: immediate ſentit leſionẽ ⁊ recipit triſtitiã
pro quo dicebat ariſto. vr̃ mihi corpus ⁊ aiaꝫ cõpati adiuicẽ. qui ⁊
ſi repiat̃ in ĩfinitis pcĩs mortalibꝰ: nõ ſentit. pro quo dicebat ariſt.
in li. retho. vñ nobis tanta mala euenerũt eo ꝙ nõ ſentiẽda ſẽtimꝰ.
⁊ ſẽtiẽdã nõ ſentimꝰ. pro quo nota ꝙ ſicut mulieres q̃ cõtraxerũt ſi
cõmiſceãtur cũ viris extraneis fornicantur ⁊ dicũt̃ adultere. ſic aĩe
ſi comiſceant̃ cũ diabolo dicũtur adultere rõe pcĩ mortalis: qm̃ ſi
cut mulieres adulterantes poſſũt puniri vltimo ſupplicio ſi acuſẽt
a viris ſuis: ꝓbato delicto vt in. l. gracc⁹. C. de adulterijs: ita erit d̃
hominibus in peccato mortali decedẽtibus.

PRo quo nota ꝙ aliquis poſſet arguere probando ꝙ
exiſtens in peccato mortali eſt nihil vel minꝰ q̃ nihil
Et ſic. Qui facit peccatũ: ſeruus eſt peccati. Joh. viij
Sed ſeruus nõ eſt maior dño. Joh. xiij. ergo qui facit
peccatum: non eſt maior peccato. ſed ſcd̃m beatũ Augu. peccatuꝫ

est nihil. vt Joh. primo oia per ipm facta sũt: ⁊ sine ipso factũ ẽ nihil. glo. i. peccatũ. ergo faciens peccatũ facit seipm parẽ nihil / vel minorem. sic dr̃ Job. xxx. In nihilũ redactus sũ: ⁊ velut vmbra salus mea. Pro quo est dolendũ ⁊ tristandũ ꝙ multi multa sciunt: ⁊ se ipsos nesciunt: ⁊ sic multum facit: qui se ipsũ cognoscit. vt ait Aristo ethico. j. capi. iij. vbi dicit quisqꝫ bene iudicat q̃ cognoscit: eorũqꝫ bonus iudex est. Quantũ ad secũdũ dicendũ. ꝙ peccatum mortale est volũtas faciendi vel operandi id quod lex vetat. vel aliter peccatum mortale est dictũ concupitũ contra legem dei factuꝫ hec Aug. Ambro. dicit ꝙ peccatũ mortale est preuaricatio quedã ⁊ inobedientia celestium preceptorũ. Quantum ad quartũ dicẽdũ ꝙ aliquis non immerito posset dubitare nõ obstantibus supradictis diffinitionibꝰ dicẽdo. ego vellẽ scire cuius longitudinis vel latitudinis / vel profunditatis sit peccatũ mortale: quoniã si video aliquẽ hoieꝫ magnũ in corpore: dico magnꝰ est hõ iste. Et si uideã paruũ hominẽ: dico paruus homo ẽ iste. Dicẽdũ ꝙ peccatum nõ habet latũ / nec longũ / nec profundũ: cũ non sit corpus: tamen per te poteris cognoscere cuius ponderis sit. Pro cuiꝰ cognitiõe cõsidera in mente tua quandã staterã: ⁊ in vna parte illiꝰ statere pone oẽs res sensibiles ⁊ corporales vt terrã. plumbũ. aurũ. ⁊ alia huiusmodi. ⁊ in altera parte illius statere pone vnicũ peccatũ mortale maioris ponderis erit vnicũ peccatũ mortale q̃ꝫ cetere res sensibiles: ⁊ sic non immerito decedentes in peccato mortali immediate descẽdunt ad infernũ. ⁊ sic phi. iij. dr̃. est rei ponderose appetere centrũ. ⁊ rei leuis appetere sursũ. Et sic est notandũ quomodo vnũ peccatũ mortale plus ponderat q̃ꝫ oia pondera de mũdo sic. canti. v. talentũ plumbi portabatur. Et ecce mulier vna sedens in medio ãphore descẽdit. hec est impietas. Cũ igitur res ponderosa potius habet descendere q̃ꝫ ascendere: tunc descendebãt peccatores ad infernũ. Et talis fuit allegatio diaboli. s. ꝙ omẽs peccatores debebant ad infernũ descendere sed nil profuit illi: qm̃ dñs noster ihs xp̃s in alia lance se ipm quodãmodo posuit: qui in tantũ ponderauit ꝙ pars in qua erat in infernũ descendit. pars vero in qua erat homo tantũ se erexit ꝙ in celum ascendit. ⁊ sic xp̃s statera facta cor

poris predamq; tulit tartaris. &c. De ſtatera cantat eccleſia. ſtatera facta corporis: predamq; tulit tartaris. licet pro preſenti non faciat ad nr̄m ꝓpoſitū: ſed pro redēptione ſcōꝝ patrū exiſtentiū in limbo: & ſic poſuit ſe xp̄s ꝑ coꝝ redēptione in alterra pte ſtatere: & ſicut altera pars deſcēdit; altera aſcendit: volo dicere ꝙ ſpoliauit infernum de quo deo duce aliquid īmediate dicet. Sed pro peccatorū mortaliū ponderoſitate nemini catholico ſani intellectus eſt dubiū ꝙ ſi aliquis poſt deū totū orbē poſſideret: & ip̄m orbem in pias cauſas diuideret: & tandem vnicū ſolū peccatū mortale cōmitteret de quo ſcienter nollet penitentiā agere: q & ſi ſic ſine pn̄ia decederet qđ abſit ab oī creatura hūana: īmediate deſcenderet ad infernū: ꝙ eſt timendū & horrendū: & ſic in hac carne mortali hoc eſt reparādū Sic paul⁹. Dū temp⁹ habemus opemur bonū: qm̄ in hac carne mortali vt dictū eſt nuꝑ poſſum⁹ mereri vel demereri. mereri/ſi recte opemur. demereri/ſi nō recte opemur. Sed poſt hanc vitā: nō eſt locus merendi nec demerendi. Sed adimplebit illud propheticū in p̄s. lxj. vbi dicebat ꝓpheta. tu reddes vnicuiq; iuxta opera ſua. de iſta materia loquit tho. iij. parte. q. lxxj. quaſi per totū. Et illud athanaſij facit vbi dicit; qui bona egerūt: ibunt in vitam eternā: qui vero mala in ignē eternū. & illud apoca. opera eni illorū ſequunt illos. Sed pro iſta materia etiā facit thomas in quarto ſen. di. xlv. ad primū: ſecundo. R̄. & tangit queſtionē precedentē & ſubſequentē cui⁹ v̄ba ſūt. ꝙ ſicut in corpalibus eſt grauitas vl' leuitas q̄ ferūt ad ſuū locū: q eſt finis motuū ip̄oꝝ: ita eſt in aīabus meritū vel demeritū: qb⁹ ꝑueniūt aīe ad premiū vel penā: q̄ ſūt fines actionū ip̄arū. vn̄ ſicut corpus ꝑ grauitatē vel leuitatē: ſtatiz fert in locū ſuū niſi ꝓhibeat: ita aīe ſtatiz ſoluto vinculo carnis: ꝑ qđ in ſtatu vie detinebant: ſtatiz premiū cōſequūt vel penā: niſi aliquid impediat: ſic interdū ipedit cōſecutionē p̄mij veniale peccatū: qđ pri⁹ purgari oportet: ex quo ſeqt ꝙ premiū differat. Et q: loc⁹ deputat aīab⁹ ſcđm cōgruentiā premij vel pene: ſtatim vt aīa a corpe abſoluit vl' in īfernū demergit vl' ad celū euolat niſi ipediat aliquo reatu quo oportuit euolationē differri vt pri⁹ aīa purget: & huic v̄itati auctoritates ſcripture canonice maniſeſte atteſtātur: & documēta ſcōꝝ

patrū:vñ cōtrariū ꝓ hereſi ē hñdū. vt pꝫ in.iiij.dial. ⁊ in li. de ec-
cleſiaſticis dogmatib⁹. Quantū ad q̄rtū de remedio ꝓ pcc̄o mor-
tali:dicēdū ꝙ ille tres pticule.ſ.cordis cōtritio.oris cōfeſſio. ⁊ opiſ
ſatiſfactio.ſūt medicine q̄da ꝓ quocunqꝫ pcc̄o mortali ſi oēſ con-
currāt.ſ.in actu tpe ſanitatis ſi adſit facultas: ſin aūt ꝓpoſitū cō
fitendi: qm̄ tēpe neceſſitatis.ſ.i mortis articulo:⁊ ſi nō poſſit habe
ri copia ſacerdotis:ſola contritio ſaluat aiaꝫ. Sed ꝓ declaratione
eoꝝ q̄ dicta ſūt erit dāda diffinitio vniuſcuiuſqꝫ pticule. Et p̄mo d̄
contritione.q̄ eſt quidā dolor volūtarie ſūpt⁹ cū ꝓpoſito cōfitēdi ⁊
ſatiſfaciēdi. Cōfeſſio eſt manifeſtatio pcc̄ꝝ ſpe venie apta. Et ſa-
tiſfactio eſt honorē d̄o debitū īpēdere. Vel aliter. ſatiſfactio ē re-
paratio in p̄ſtinū ſtatū.ſic in ca.piſanis ac luchanis d̄ reſti.ſpo. ſic
Boeci⁹ in li. predicamentorū.pri⁹ extirpanda ſūt vitia q̄ꝫ inſerā
tur virtutes.ꝓ quo notandū qd̄ in foro dei vel foro interiori vel pe
nitētie qd̄ idē eſt:pōt iudex infligere quācūqꝫ penā voluerit iuxta ar
bitriū.ꝓ quo nota qm̄ nō eſt ſub ſilētio p̄tereūdū quō pñie ſūt arbi-
trarie.oēſ nāqꝫ arbitrarie ſūt.vt in ca. De⁹ qui de pe.⁊ re.hoc aūt
eſt verū q̄ntū ad id qd̄ īponitur noīe pene. Sec⁹ aūt q̄ntū ad id qd̄
venit noīe ſatiſfactionis:qd̄ nō ē pena. nā in illo nō pōt cōfeſſor ta
xare vel moderari.ſꝫ q̄ntū incūbit ſatiſfaciendū eſt ex natura dāni
dati:vel iīurie illate tātū ſatiſfaciendū eſt. ⁊ ſic vide ca. eſt iniuſta.
xxij.q.iiij.vbi dr̄.qd̄ facilitas venie p̄bet incētiuū delinquēdi. Hoc
āt dixiſſe placet ꝓpt̄ quoſdā ſiplices cōfeſſores: q cū audiāt eccl'iā
cōſtituiſſe oēs pñias arbitrarias: putāt qd̄ d̄ oi eo qd̄ i cōfeſſiōe ve
nit poſſūt ipi arbitrari. ⁊ id̄o ſi qs cōfiteat̄ qd̄ furat⁹ fuerit mille vel
qd̄ intulit alicui in dānū cētū iubēt cōfitēti qd̄ det aliquā paruā ele
moſinā vl̄ qd̄ faciat dicere aliquas miſſas ⁊ totū reſiduū remittūt:
decipiūt tamē iſti ſeipos:⁊ decipiūt cōfitētes:qr eccl'ia dedit eiſ po
teſtatē arbitrandi ſup eo qd̄ eſt debitū deo:nō aūt ſup eo qd̄ eſt de-
bitū ꝓximo qr alias ſacramentū peñie erat mediū ad perpetrandū
grauiſſima furta:⁊ p iſtū modū turbarētoia:⁊ deſtruerētur reſpu.
ſi cōfeſſor poſſet peccatorē abſoluere ab eo qd̄ mihi debitū eſt. ⁊ ſic
nulla eſſet maior iniquitas q̄ꝫ ſacramentū penitentie. Eſt ergo ad

uertendũ ꝙ ſi quis furatur alteri mille: vel infert ei damnũ in centũ eſt hic duplex offenſa. vna q̃ fit deo: contra cuius legem iſte fecit furando: ꝛ pro iſta pena certa q̃ deo debetur: poteſt confeſſor moderari ad arbitriũ ſuũ. ſ3 alia offenſa fit ei cui ablata ſũt vel mille furta: aut cui damnũ irrogatũ eſt. ꝛ circa iſtã nihil poteſt ſacerdos taxare vel moderari: ſed cogitur iubere illi ꝙ reddat tantũ quantum damnũ intulit: ꝛ non ſolũ quantũ valet res furto ſublata: ſed etiam damna ꝛ expenſas ſi talis erat res cuiꝰ tpe intermedio damna afferret dño: cuius erat: qđ eſt notandũ ꝓpter multos ſacerdotes ꝛ religioſos imperitos ꝛ ignaros audientes cõfeſſiões qui imperite ꝛ ꝛ indiſcrete ſe habent cũ ſua bona conſciẽtia ꝛ conſcientia penitẽtiũ qui cũ ſua tenebra ꝛ ignorantia cadunt in illũ canonẽ math. xv. ſi cecꝰ cecũ ducit. ãbo in foueã cadũt vł ſub aliis v̾bis; Si cecꝰ ducatu3 p̄ſtet ceco ãbo in foueã dilabunt̃. ſic in caplõ cum ſit ars artium regimẽ aĩarũ. de eta. ꝛ q̃li. or. Sed pro dictis ꝛ dicendis ẽ ſciendũ ꝙ ſacerdotũ alii poſſunt cõparari ſoli. lune. diei. ꝛ facule vel candele. q̃m ſicuti eſt ſolis. lune. diei. facule. vel candele lucere: ita ẽ hominũ peritorũ ꝛ ſacerdotũ ſapientũ lucere. Sed alii ſacerdotes inſipientes ꝛ aduocati ſiue iudices imperiti poſſunt comparari nocti vel obſcuritati: quoniã ſicut mediante tenebra ꝛ obſcuritate hoĩes q̃n3 cadunt: ita mediantibꝰ cõfeſſoribꝰ ignaris ꝛ inſipientibꝰ q̃nq3 penitentes forte condemnabunt̃ pro quo facit auctoritas ſapiẽtis ſapiẽ. vi. vbi dr̃: vbi m̄ltitudo ſapiẽtiũ: ibi ſanitas orbis terrarum. igit̃ quid erit e contra: pro quo vide capitulũ multi ſupra poſitũ. di. xl. ꝛ ſic tales ſacerdotes ſiue religioſi male iudicando in audiendo confeſſiones forte faciũt litem ſuã: q̃m oĩa iura ꝓclamant. Iudex q male iudicat: facit litẽ ſuã. Et ſic xp̄s redẽptor nr̃ fleuit ignorãtiã q̃ ẽ mr̃ cũctorũ errorum in ſuſcitatiõe Lazari. Io. xi. Iſta etiã habet̃ mathe. iiii. ſup ꝑticulã penitentiã agite. ꝛ eſt glo. hu. epi abulẽ. Sed nota ꝙ ſeptẽ ſũt q̃ impediũt penitẽciã agere. ſ. ignorãtia. timor. mala ſocietas. fiducia viuendi. ſanitas carnis. amor carnalis. larga dei miſẽcordia. Et ſciendũ ꝙ penitentia a diuerſis doctoribus: diuerſimode diffinit̃. Quia Augu. dicit ꝙ penitẽtia eſt peccata preterita plangere ꝛ plangenda iterũ nõ cõmittere. Ambro. vero dicit

Vera penitentia eſt ceſſare a peccato. Sed qui voluerit latius de iſta materia videre: videat magiſ. ſen. in. iiij. di. xv. ꝛ ibi tho. Sꝫ nota pro illis q refugiũt confiteri. quoniã ſũt ponderãda ꝛ multũ memorie cõmendãda eo ꝙ cõtra tales inſurget xp̃s in iudicio vniuerſali. ꝛ ꝓpria cõſciẽtia. ꝛ diabolus ꝛ peccatũ ſuũ: ꝛ totus mũdus. ſic ꝓpheta in p̃s. xxxj. vbi dicit. Beati quorũ remiſſe ſunt iniq̃tates: ꝛ quorũ tecta ſũt peccata: per qd̃ dat̃ intelligi: ꝙ vere penitentibus in die iudicij erunt peccata occulta. Sed nolentibꝰ penitere vl̃ qui noluerũt penitere in hac carne mortali: ſibi ipſis ꝛ oĩbus circũſtantibus erũt taliũ peccata viſa ꝛ manifeſta: qd̃ eſt notandũ ꝛ timẽdũ ꝛ per cõſequẽs fugiendũ. Et ſic eſt notandũ: ꝙ oẽs xp̃i fideles tenent̃ confiteri ter in anno. ſ. in paſcha natalis dñi. ꝛ in paſcha reſurrectionis. ꝛ in paſcha ſp̃ũſſancti. ſaltim ſemel in anno ſcd̃m Fabianũ papã. ꝛ Jnocentiũ tertiũ. ſic in cap. oĩs vtriuſqꝫ ſexus de. pe. ꝛ re. Et mgr̃ ſẽ. in. iiij. di. xiij. finalibus verbis. Et ibi Tho. ꝛ verba magiſtri ſunt. Si nõ frequentius: ſaltim ter in anno homines cõmunicẽt: niſi forte qs criminalibus impediatur in paſcha. ſ. ꝛ in penthecoſte natali. Oẽs ergo cõicent: q noluerint eccleſiaſticis carere liminibus glo. i. eccleſiaſticis ſepulturis. Sic etiã in tertia parte. q. lxxx. ad. x. Sed pro materia iſta ſciendũ ꝙ ſicut in quocunqꝫ peccato mortali ad minus concurrunt tres generatiões. ſ. cogitatio mali. ꝛ locutio. ꝛ opis executio: ita fuit licitũ etiã ꝙ contra peccatum quodcumqꝫ mortale: triplex eſſet remediũ. ſ. contritio. confeſſio. ꝛ opis ſatiſfactio. ꝛ hoc pro tanto: qꝛ cõtraria cotrarijs curãt̃ ſic in ca. oĩs eni res. ext. de regu. iu. Et ſic cõtra cogitationẽ in malũ. inſurgit illa auctoritas ſcindite corda vr̃a ꝛ nõ veſtimenta vr̃a. Joe. ij. Cõtra malã locutionẽ oritur illa auctoritas. Cõfitemini alterutrũ pctã vr̃a. Jaco. j. Cõtra opis executionẽ: orit̃ illa auctoritas. Lu. iij. facite dignos fructus penitẽtie. Pro quo eſt notandũ illud qd̃ dr̃ math. ix. ꝛ Eze. xviij. vbi dr̃. Quacunqꝫ hora pctõr gemuerit pcã ſua: ego deus exaudiã eũ. Et illud qd̃ dr̃ math. iiij. ſup illa ꝑticula facite dignus fructus penitẽtie q̃. ſ. ſit in charitate moraliter loquẽdo arbor eſt ipa penitẽtia. Radix cordis cõtritio. Rami bona opa. Folia cõfeſſio integra. Fructꝰ: ſatiſfactiõis pe-

na. Jlle ergo facit penitẽtiã:ſed nõ dign⁹ fruct⁹ q̨ dolet tãtũ de cõ-miſſis. Jlle vero agit penitentiã:qui dolore cordis tantũ affligitur ꝑ penã:quãtũ deliquit per culpã ſcḋz illud apoc.xiiij. quãtũ ſe glĩficauit in delitijs ſuis:tantũ date illi tormẽtũ. Et vltimo notandũ q̄ḋ flores quos producit arbor denotant famã bone opinionis. Et eſt fama illeſe dignitatis ſtatus vita ꝛ moribus comprobat⁹. ſic in glo. illius cap. veſtra. de coha. cle. ꝛ mu. ſup ꝑticula notorium. Et ſic iuſtum ꝛ honeſtũ eſſet prediciatoribus ſupͣdictta ꝛ ſimilia:in qui-b⁹ hoĩes quotidie cadim⁹ predicare ꝛ alia alta ꝛ ſubtilia ꝛ curioſa dimittere:vt ponẽdo exemplũ predicando de trinitate qñqꝫ in ouo ꝛ qñꝫ in farina: ꝛ qñꝫ in ſole. ꝛ ſic de alijs exẽplis hui⁹modi. Et iſta placuit dicere:ꝓpter illa q̄ dicit ſanct⁹ tho. iiij. di. xj. ad quartũ in ſolutione quarte. q. Cui⁹ verba ſũt. Credo aũt q̄ḋ oĩa q̄ ſũt fidei ſunt ſup naturalẽ cognitionẽ angelorũ:ſicut ſupranaturalẽ rationẽ hominuꝫ:ꝛ ideo myſteria fidei dicũt eſſe abſcõdita a ſeculis in deo vt dr̄ ephe. iij. Unde naturali cognitione nõ videt angeli corpus xp̄i ſub ſacramento ſed ſolũ beata Demones vero nullo modo ſic etiã tho. in. iij. parte. q. xliij. ad primũ in corpore igit̃ qꝛ dictuꝫ eſt de predicatorib⁹ aliquis poſſet dubitare:quare tot boni predicatores ꝛ viri famoſi ſcientia illuminati tam paucos conuertant. Dicẽduꝫ q̄ḋ illa eſt potiſſima ratio:quia ſicut ipſi dicunt, docẽt ꝛ non faciũt: ſic auditores audiunt ꝛ attendũt:ꝛ non credunt. ſic de pe. di. ij. §. opponit̃. ſ. illud q̄ḋ oĩs clamat auctoritas ſi ſic permanſiſſet vt erat ante peccatuꝫ:eſſet tranſlatuꝫ in gloriã quã habituri ſũt ſancti:ſed nemo adultus ſine charitate intrat illã. Non ſic fecit xp̄us actuũ. j. vbi dr̄. Cepit Jeſuꝫ facere ꝛ docere. Quantuꝫ ad quintũ ꝓ ampliori declaratione de ciui. i. loq̄t̃ Ariſto. de ea in. iij. de republi. in principio vbi dicit. Quid eſt ciuitas ꝛ qui ſunt ciues q̨ debẽt gaudere priuilegijs ciuitatis. de qua auguſti. loquit̃ ad pleniuꝫ in li. de ciui. dei. in quo in ꝑlibus locis docet quõ ſunt due ciuitates. ſ. alia dei. ꝛ alia demõis. ꝛ tho. loq̄t̃ de iſtis ciuitatib⁹ in. iiij. ſñiarũ di. xlvj. ad tertiũ in corpore. Et eodẽ li. di. xlvij. tertio. ℞. vbi dicit Quia q̄ ad caliduꝫ vſtiuũ etiaꝫ quantuꝫ ad id ꝙ in igne groſſum reperit̃ deſcẽdet ad iferos ad penã dãnatoꝝ q̄ḋ vͦ eſt ſubtile ꝛ lu-

cidū remāebit ſuperi⁹ ad glīā electoꝝ. Et dr̄ in lr̄a illud ꝓpheticū ī ps. lxv. Trāſiuim⁹ p ignē ꝛ aquā. ſ. de nimio colore ad niuē ꝛ ecō.

Pro quo nota qd̄ dr̄ math. xxij. mittite eū in tenebras exteriores de hac materia tractat̄ in additiōib⁹. iij. p. q. xcvij. ad q̄rtū vbi dicit gre. ſi ignis ille lucē hr̄et ī tenebras extiores neq̄q̄ diceret̄. ꝛ ī corpe. q. dicit qd̄ diſpoſitio inferni erit talis qd̄ vt maxie miſ̄ie dānatoꝝ cōpetat. vñ ſcd̄m hoc ſunt ibi lux ꝛ tenebre: ꝓ vt maxie expectāt ad miſeriā dānatorū Ipa aūt viſio ſcd̄m ſe delectabilis eſt vt dr̄ in ꝑncipio metha. Sēſus ocl̄oꝝ ē maxie delectabilis: eo qd̄ p ipm pl̄a cognoſcim⁹: ſꝫ p accidēs cōtigit viſiōeꝫ eē afflictiaꝫ ī q̄ntū videm⁹ aliq̄ nob nociua vl̄ nr̄e volūtatis repugnatia: iō in īferno nō dꝫ eē loc⁹ diſpoſit⁹ ad videdū ſcd̄ꝫ lucē ꝛ tenebras: ꝛ nihil ꝑſpicui videat̄: ſꝫ ſolūmō ſub q̄dā vmbroſitate videāt̄ ea q̄ afflictionē cordi īgerere poſſūt. vñ ſimpl̄r loq̄ndo loc⁹ ē tenebroſ⁹. Sꝫ tamē ex diuina diſpoſitiōe eſt ibi aliqd luminis quantū ſufficit ad videndū illa q̄ animā torq̄re poſſunt: ꝛ hoc ſatiſfacit naturalis ſitus loci: q2 in terre medio vbi infernus ponit̄: nō pōt eſſe ignis niſi fetulēt⁹ ꝛ turbidus ꝛ quaſi fumoſus. Quidā eni tenebrarū harū cauſā aſſignāt ex cōmaſſatiōe corporū damnatorū q̄ pre multitudine ita replebūt locū inferni: qd̄ ibi nihil de aere remanebit: ꝛ ſic nō erit aliquid de diaphano qd̄ poſſit eſſe ſubiectū lucis ꝛ tenebre niſi oculi damnatorū: qui erunt obtebrati ꝛ per hoc pꝫ reſpōſio ad obiecta. Sed pro igne infernali: nota in additionibus multa valde ſingularia. q. xcvij. ad primū in ſolutione primi argumenti vbi dr̄ qd̄ q2 ignis eſt maxime afflictiuus propter hoc quod abundat in virtute actiua: ideo nomine ignis omnis afflictio deſignatur ꝛ ſic vehemens. Sed de verme de quo Eſayas. lxvj. loqtur: eſt dicēdū qd̄ poſt diē iudicij in mūdo inouato nō remanebit aliqd̄ aīal vel aliqd̄ corp⁹ mixtū: niſi corpus hominis tantū: eo qd̄ non habeat aliquē ordinē ad corruptionē: nec poſt illud tempus erit futura generatio ꝛ corruptio. Unde vermis qui in damnatis ponitur / non debet intelligi eſſe materialis: ſed ſpiritualis: qui eſt conſcientie remorſus: qui dr̄ vermis inquantum

oritur ex putredine peccati: aīam affligit ſicut corporalis vermis
ex putredine ortus: affligit pungēdo: ſic in additiōibus tho.q.xcvij
ad ſecundū. Sed vtrū ille ignis ſit eiuſdē ſpeciei cū igne nr̄o quē
videmus? Pro cuius declaratione vide librum ſupra allegatum
xcvij.q.ad ſextū in corpore. Cuius verba ſunt. dicendum ꝙ ignis
propter hoc qđ eſt maxime virtutis in agendo inter reliqua elemē
ta: alia corpora pro materia habet ut dicit̄.iij.meth. Unde ꝛ ignis
dupliciter inuenitur. ſ. in materia propria: pro vt eſt in propria ſpe-
cie: vel in materia aliena ſub terreſtri: vt patet in carbone ſiue in ae-
re: vt patet in flamma: quocūqꝫ autem modo ignis inueniatur
ſemper eſt idem in ſpecie: quantum ad naturam ignis pertinet. po
teſt autem eſſe diuerſitas in ſpecie: quantū ad corpora que ſunt ma
teria ignis: vnde flamma ꝛ carbo: differunt ſpecie. Et ſimiliter li-
gnum igneum ꝛ ferrum ignitum nec differunt quantum ad hoc
ſiue ignita ſint peruiolentiam vt in ferro apparet: ſiue ex principio
extrinſeco naturali. vt accidit in ſulphure: ergo ignis inferni quan
tum ad hoc quod habet de natura ignis ſit eiuſdē ſpeciei cum igne
qui apud nos eſt: manifeſtum eſt vtrum ille ignis ſit in propria ma
teria exiſtens/aut in aliena: in qua materia ſit: nobis ignotum eſt.
Et ſecundum hoc poteſt ab igne qui apud nos eſt in ſpecie differ-
re: materialiter conſideratus: quaſdā tamen proprietates differen-
tes habet ab igne iſto: vt ꝙ ſucceſſione non indiget nec ignis nu-
tritur. Sed iſte differentie non oſtendunt diuerſitatē in ſpecie: quā
tum ad id quod pertinet ad naturam ignis. Ad ſeptimum querit̄
vtrum ille ignis ſit ſub terra? Ad quod reſpondet auguſti. ꝛ dicit
ꝛ habet̄ in lr̄a. In qua pte mūdi infernus ſit nēo ſcit: niſi cui dn̄s
ſpiritus reuelauit. vnde gregorius in quarto dialogoꝝ ſuper hac
queſtione interrogatus: reſpondit de hoc temere diffinire nihil au
deo. nonnulli nanqꝫ in quadā terraruꝫ parte infernuꝫ eſſe putaue
runt. Alij vero hunc ſub terra eſſe exiſtimant. Et hanc oppinionē
probabiliorem oſtendit dupliciter. vno modo ex ipſa nominis rati-
one ſic dicens. Si iccirco infernum dicimus quia inferius iacet:
quod terra ad celum eſt. hoc infernus eſſe debet ad terram Secun
do ex hoc quod dicitur apocali. v. nemo poterat: nec in celo/nec in

terra/nec ſubtus terram aperire librum. Hoc quod dicitur in celo: referatur ad angelos. Hoc quod dicitur in terra: referatur ad homines uiuentes in corpore. Hoc qđ dicit̃ ſub terra: referatur ad animas exiſtentes in inferno. Auguſtin⁹ etiam in libro. xij. ſuper gene. ad litteram duas rationes tangere videtur. quare congruum ſit infernũ eſſe ſub terra. Una: vt quoniam defunctorũ carnis amore peccauerant: hoc eis exhibeatur. quod ipſi carni mortue ſolet exhiberi vt. ſ. ſub terra retrudat̃. Alia ratio eſt. ꝙ ſicut grauitas in corporib⁹: ita triſticia in ſpiritib⁹: ⁊ letitia: ſicut leuitas. Unde ſicut ſcđm corpus ſi ponderis ſui ordinem teneat: inferiora ſũt omnia grauiora: ita ſecundũ ſpiritũ inferiora ſunt omnia terreſtria. Et ſicut conueniens locus gaudio dilectorũ eſt celũ empireũ: ita conueniens locus triſticie damnatorũ eſt infimũ terre: nec mouere debet quod Auguſti. ibidem dicit: ꝙ inferi ſub terris eſſe dicũtur vel credunt̃: quia vt in libro retractationũ hoc tractans dicit. mihi videor docere debuiſſe magis ꝙ ſub terris ſunt inferi: quã rationẽ reddere: cur ſub terris eſſe dicunt̃ ſiue creduntur. Quidam tamen philoſophi poſuerunt ꝙ locus inferi erat ſub orbe terreſtri: tamen ſuper terre ſuperficiem ex parte oppoſita. Et hoc videtur Yſidor⁹ ſenſiſſe. cũ dixit: ꝙ ſol ⁊ luna in ordine quo creati ſunt ſtabũt: ne impij in tormẽtis poſiti: fruãtur luce eoꝝ: que ratio nulla eſſet: ſi infernus infra terram eſſe dicatur: qualiter ⁊ hec verba poſſunt exponi: patuit ſupra. Pictagoras vͦ poſuit locũ penarũ in ſphera ignis quã in medio totius orbis eſſe dixit vt patet per Ariſtotelẽ in ſecundo celi ⁊ mundi. Sed tamen conuenientibus his que in ſcriptura dicunt̃ eſt: vt ſub terra eſſe credat̃. Sed pro dictis ⁊ dicendis eſt notandũ quod dicit Franciſcus de Mayrones: qui ait ꝙ in inferno ſunt quattuor manſiones. Prima eſt inferior: que eſt loc⁹ primus damnatorũ. Secunda eſt limbus paruulorũ: nõ baptizatorũ. Tertia eſt purgatio: que eſt electorũ non tamen perfectorum Quarta eſt ſinus Abrahe: que eſt patrum antiquorum. Primi ſunt in culpa actuali: ⁊ in pena ſenſus ⁊ damni. Secundi ſunt in culpa originali: ⁊ in pena damni tantum. Tertij ſunt in gratia ⁊ in pena. Quarti ſunt in gratia ⁊ conſolatione maxima: nullam eñ

penā ſenſus habebant. Et dicit de loco purgatorij ꝙ beatus Gre
gorius in libro dialagorū narrat de quodaȝ epiſcopo: q apparuit
in quodā balneo q p̄ſtab at obſequiū: ⁊ hoc erat ſibi purgatoriū d
anima eiꝰ dē q̄ in glacie purgabaꝛ. E dr̄ ꝙ hoc potuit eſſe ex aliq̄
ſpeciali cauſa pro confirmanda fide noſtra ⁊ de alia vita. vel ꝙ ille
anime ſubueniūꝛ a fidelibus. Sed de cōmuni lege locus purga
torij eſt ſub terra. Sed notandū qđ dr̄ in lr̄a paruuloꝝ non bapti
zatorū. Et eſt ſciendū ꝙ paruuli decedentes ſine baptiſmo ſortiū
tur grauiſſimā penā inter omnes infernales penas: q̄ eſt carere vi
ſione diuina. Et ſortiūꝛ mitiſſimā penā inter oēs penas. ⁊ hoc pro
tanto: qꝛ habent cōformitatē cū volito diuino. ſic ep̄s Abulenſis.
Et ſic nota ꝙ diabolꝰ eſt ſicut falſitas in pāno. nam ſicut merca
tor de falſo pāno non oſtendit emptori mediū nec fineȝ panni: ſed
tantū caput. Sic diabolus qui eſt mercator anime oſtendit fatuo
peccatori ſolum caput panni, quod eſt notandū ideſt delectatio
nem peccati nō mediū. i. remorſuȝ conſcientie nec fineȝ. i. penā ge
henne. De hac materia dicitꝛ Eſa. xxiiij. erat ſicut emens. ⁊c̄. ſic
archi. in capitulo. non eſt. xv. q. j. ſuper particula ere venditione.
Et ſic dicit propheta in p̄s. xlviij. homo cū in honore eſſet nō intel
lexit cōparatus eſt iumentis inſipientibus ⁊ ſimilis factꝰ ē illis. et
qꝛ dr̄ homo cū in honore eſſet glo. i. factus ad imaginē dei ſic Ni
cola. ⁊ Augu. in dicto p̄s. xlviij.

SEd ſi queras de iſtis ciuitatibus quales ſint. Et pri
mo de diuina. de q̄ dicēdū eſt illud: qđ dr̄ p Eſa. cap.
ix. ⁊ p apl'm. j. cori. ij. q dicūt de ciuitate diuina. ꝙ nec
oculꝰ vidit. nec auris audiuit. nec in cor hoīs aſcendit
q̄nta bona p̄parauit deꝰ diligentibꝰ ſe. Et ecōtra eſt de ciuitate diabo
lica: de qua dicitꝛ. ſ. ꝙ nec oculuȝ vidit: nec auris audiuit: nec in cor
hoīs aſcendit: quanta mala preparauit deus non amantibꝰ ſe. Sȝ
ꝓ ampliori declaratiōe ſciendū ꝙ ciuitas hominū eſt multitudo ci
uiū. Pro quo eſt notandū ꝙ ciuitas ad hoc qđ dicatꝛ ciuitas req
runtꝛ tres cōdictiōes potiſſime. Prima eſt qđ ciuitas ſit libera: ⁊

in tantū libera qđ nō ſit ſubiecta niſi Romano pontifici vel impa
tori: vel regi vel principi: quoniā ſi ſit ſubiecta alicui militi vel ali-
cui alteri exceptis ſupradictis: perdit nomē ciuitatis: ⁊ ſic per con-
ſequens non dicit̄ ciuitas. Secūda condictio eſt qđ ciuitas ſit cō-
poſita ex diuerſis hominū ſtatibꝰ. ſ. ex militibus ⁊ ex agricolis: ⁊ ex
alijs officialibus. Tertia cōdictio eſt qđ ciuitas habeat omnia ne-
ceſſaria ſufficienter quoniā aliter non poterit dici ciuitas: ⁊ ꝑ conſe
quens perdet nomen ciuitatis. Sed pro iſta materia vide Ariſto.
tertio de repu. in principio. Et qꝛ homo dr̄ tanquā ciuitas bene or
dinata: homo debet habere ſupradictas tres condictiones. Pria
ē qđ vir prudēs felix ⁊ beatus debet eſſe liber ⁊ habere libertatē: ta
liter qđ ſit ſubiectus ſolū ipſi deo. ſ. per gratiā ⁊ charitatē. ⁊ nō dia
bolo: per peccatū mortale. Secūda condictio eſt qđ homo habeat
oēs potentias ſibi neceſſarias tā ſpūales quā corporales: quoniam
vt dicebat Auguſtinꝰ. anima eſt vnica in eſſentia ⁊ multiplex in of
ficijs ſuis. ſic etiā Ariſto. in libris de aīa. Tertia condictio eſt qđ ſi
homo habeat dictas potentias: requirit̄ qđ habeat eas bene ordi-
natas taliter qđ inferiores ſint ſubiecte ſuperioribus vt ſenſualitas
rationi: quoniā aliter hōmo nō diceret̄ homo: nec per cōſequēs dei
ſed ciuis diaboli ſic ethi. j. quod elicit̄ ex illa particula ſecundū vir
tutem optimā. vt quando dr̄ qđ felicitas eſt operatio animi. glo. i.
hominis ſcđm virtutem optimā in vita perfecta. pondera ſecundū
virtutem optimā. gloſa ideſt ſecundū partem principalem ideſt ſe-
cunduꝫ rationeꝫ. Ex quo elicitur qđ illo tempore homines dicun-
tur homines quo tempore ſequuntur rationem. Et ſi ecōntra fiat
non dicuntur homines. ſ. ſi ſequantur ſenſualitatem. ſic propheta
in pſalmo. xlviij. Homo cum in honore eſſet ideſt factus ad ima
ginem dei. non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus:
⁊ ſimilis factus eſt illis. Et ſic anima eſt vnica in eſſentia ſua: ſed
multiplex in officijs ſuis. Et ſic anima eſt quoddam regnum in ſe
quia habet ſuas poteſtates ⁊ ſua officia ordinata ad medium regni
quia ſuperiores virtutes ⁊ poteſtates imperāt precipiunt ⁊ do-
minant̄ inferioribus ⁊ eas regunt ⁊ gubernant. ſꝫ v̄tutes inferiores

obediunt ⁊ famulant̃ ⁊ ſeruiunt ſuperiorib⁹ ⁊ recipiunt mãdata ab eis: ⁊ ideo regnũ eſt bene diſpoſitũ ⁊ in pace quando ſuperior poteſtas vt regia vel imperialis bene regit ⁊ imperat ⁊ inferior poteſtas obedit ⁊ famulatur: ita ergo in regno anime eſt bona diſpoſitio ⁊ bona pax ⁊ tranquillitas quando ſuperiores partes ⁊ poteſtates que ſunt in anima bene regunt ⁊ imperant: ⁊ inferiores bene obediunt ⁊ famulantur. Sed pro ampliori declaratiõe eoꝝ q̃ dicta ſunt dicebat frater Albertus ⁊ Alexander de Ales. ꝙ multis noĩbus nominat̃ anima ſiue ſpirit⁹ hũanus: ſed ſcḋm diuerſos reſpectus. anima eñ dr̃ inquantũ recolit. anim⁹ dũ vult. ratio dũ recte iudicat. ſpiritus aũt duꝫ ſpirat vel contẽplatur. ſenſus dum aliqd ſentit. Et q2 dicit̃ ciuis: videndũ eſt quomodo homo dicat̃ ciuis: Pro cui⁹ declaratiõe vidẽda ſũt illa q̃ ponit Ariſto. iij. de repu. ⁊ iſto libro in. j. i §. ex his. vbi dicit. Ex his ergo patet ciuitatẽ eſſe ex his que natura ſunt. Sequit̃ ⁊ facit ⁊ ꝙ homo natura ciuile eſt animal. Ex quo infert̃ ꝙ hoĩes magis debẽt appetere ſocietatem q̃ꝫ vitã ſolitariã: ⁊ magis habitare in ciuitatib⁹ q̃ꝫ extra. Et ꝙ homines his cõtraria appetentes: cõparant̃ brutis. Sed quid dices de diuo Joanne baptiſta. ⁊ de diuo Antonio: qui magis cupierũt vitã ſolitariã q̃ꝫ ciuilẽ: ergo non videtur bene ſonare quod dicit textus. Dicendũ ꝙ appetere vitaꝫ ſolitariam: poteſt eſſe vno de duobus modis / aut propter virtutes / aut propter vitia. Si propter virtutes bonũ ⁊ optimũ eſt: ſic fuit de diuo Joanne baptiſta. ⁊ de diuo Antonio ⁊ de multis alijs. Sed apetere ãtra vel deſerta propter vicia malum ⁊ peſſimũ eſt. Et eſt notandũ ꝙ hoc forte poteſt euenire tripliciter aut ex defectu. aut ex affectu. aut ex effectu. Ex defectu q2 hoc non agit. ſ. fugere vitam ciuilem: niſi q2 non cognoſcit ſeipſum eſſe animal ciuile: quod procedit ex defectu rationis. Ex affectu q2 habet appetitus inordinatos: ⁊ malam complexionem ſue nature. Ex effectu q2 ſemꝑ ſecut⁹ fuit appetitũ ⁊ nõ rationẽ: et ſic operatus eſt multa vicia vt adulteriũ. latrociniũ ⁊ ſimilia. Et ſic qui appetit vitaꝫ ſolitariam ⁊ non ciuilẽ: comparat̃ quandoqꝫ lupis. quandoqꝫ vulpibus. ⁊ quandoqꝫ auibus rapacib⁹: qm̃ ſicut animalia ſupradicta ⁊ alia huiuiuſmodi ſemꝑ viuunt de rapina. ⁊

appetunt antra: ſic homines fugientes laborē proprij corporis. ⁊ hoc propterea q̄ nolunt ſequi doctrinā prophete in p̄s. cxxvij. vbi dicit. Labores manuū tuarū manducabis ⁊c̄. Et gen. iij. dr̄. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Sed nūc accedam⁹ ad materiā de ciuitate: de qua fuit ꝓpoſitū noſtrū: ⁊ dicam⁹ ꝙ duplex eſt ciuitas. ſ. diuina ⁊ diabolica. Et ſic per conſequēs ciuiū alij dicūt dei: ⁊ alij dicunt diaboli. Dimiſſa ciuitate diabolica accedam⁹ ad diuinā: ⁊ dicam⁹ cū propheta in p̄s. lxxxvj. Glīoſa dicta ſūt de te ciuitas dei. Sed tu qui in hac carne mortali degis ſiue viuis conſpicere debes: qualiter ad ciuitatē diuinā tendis ne erres: quoniam facere malū eſt q̄d facile. ſed facere bonū eſt quid difficile. Nam ſicut eſt q̄d difficile ſagittariū mittere ſagittaȝ in ſignū: ſic facere bonū eſt q̄d difficile: ⁊ ecōtra deuiare a ſigno eſt quid facile. ſic facere malū eſt q̄d facile: ſic Ariſto. ethi. ij. c. ij. in. ¶. adhuc. vbi dicit. Adhuc delinquere multifariam eſt: nā malū q̄dem infiniti eſt vt Pithagorici putant. Ex quo elicit ꝙ malū poteſt cōmitti infinitis vijs. bonū aūt vnico modo. Sed tu nota ꝙ facere malū non eſt facere ſed deficere a facere. i. a recto fine: quoniā id poſſum⁹ q̄d d̄ iure poſſum⁹. Pro quo vide capitulū. qui cōpulſis. xxij. q. v. Sed pro ſupradictis cōmenda memorie rogo: illaȝ auctoritatē math. vij. Lata eſt via que ducit ad cōdēnationē. Stricta vero ad ſaluationeȝ. Et ſic nota quō poſſum⁹ cadere in peccato mortali ſine auxilio diuino. ſ. ſola dei permiſſione: qm̄ Amos. iij. dr̄ non eſt malū in ciuitate quod deus nō fecerit. i. permiſerit. ſed non poſſum⁹ ſurgere ſiue erigi ſine auxilio dei. ſic propheta in p̄s. lxxxviij. vbi dicebat. Spūs vadens ⁊ non rediens. Et ſic etiā gene. viij. dr̄. ꝙ oīs creatura humana ab adoleſcētia ſua magis prona eſt in malū q̄ȝ in bonū. Et ſic tu vide paſſuȝ nuper poſitū: qui docebit te qualiter a peccato vales ſurgere. Pro quo nota: ꝙ cū pede gaudij ambulabis ad meritū. cū pede meroris ad delictū. Cū pede doloris ad infernū. cuȝ pede ſpei ad paradiſuȝ. Et eſt ſpes certa expectatio future beatitudinis: q̄ debet eſſe cuȝ meritis p̄cedentib⁹: quoniā aliter nō diceretur ſpes ſed preſūptio q̄daȝ. Et ſic dicit ſpes quedā mentis audacia de largitate dei cōcepta: habendi vitā eternā per bona merita.

Sed prō ciuitate diuina vide quid dicat epiſcópus abulenſis in li
bro numeroꝝ in capi. xxiiij. ſuper particulā qui petit reliquias ci
uitatis.⁊c.vbi dicit qđ due ſūt ciuitates.ſ.ciuitas dei. ⁊ ciuitas dia
boli vt Auguſti.dicit. xiiij. de ciuitate dei. Et ſic nota qđ ciuitas
dei incipit ab amóre dei.vſqꝫ ad contemptū ipſius hominis vt ſcꝫ
quiſqꝫ ciuis illiꝰ ciuitatis omnia tēporalia reputet vt ſtercora: qm̄
friuola ceca ⁊ vana.taliter vt ſolum chriſtum lucrifaciat. vt apoſt.
ad Philip. iij. Sed ciuitas diaboli incipit ab homine ab amore
ſui vſqꝫ ad contemptū chriſti redemptoris noſtri. ſic in dicto libro
numeroꝝ.capi.xxiiij.Et ſic etiam dicit dictꝰ ep̄s in dicto li.nume.
capi.xxij.ſuper ꝑticula quicqd volueris dabo.duo promittūt ibi q̄
maxime corda hominū mutant.ſ. honor ⁊ diuitie: beatꝰ ꝗ ſupera
uerit ea.Sed pro itineratione ciuitatis diuine: primo debes con
ſpicere aliqua circa corpus propriū.ſ.contemplādo natiuitatē tuā
viliſſimā.vitam miſerā.⁊ mortē aſperrimā.Secūdū ad mūdū con
templando quantū ſit durus, durabilis ⁊ periculoſus. Tertio ad
paradiſum contemplando quantū ſit amenus. perpetuus ⁊ gau
dioſus.nam letitia ſempiterna ſuper capita eoꝝ: gaudiū ⁊ leticiaꝫ
optinebūt ex viſſione beatifica deū facie ad faciē intuentes iuxta il
lud Job. Uidebis faciem eius in iubilo. Jubilꝰ aūt ſcđm grego.
eſt indicibilis leticia: que non pôteſt lingua exprimi/nec ex toto ta
ceri. Pro quo vide ⁊ nota verba ſequentia: qm̄ notanda ꝗa dul
cia ⁊ amanda. O tu. N. quē deꝰ oīpotens: cui eſt cura de oībꝰ an
te mūdi coſtitutionē elegit anteꝗ̃ ꝓdiſſes in lucē: ⁊ nulla feciſſes
opa bona: te deꝰ ad magnā ꝑꝑauit gꝉiaꝫ: q̄ntū gaudiū tibi erit cuꝫ
habitaueris in atrijs domꝰ dn̄i: ⁊ in illa ciuitate oībꝰ bonis plena
de qua valde gꝉioſa dicta ſūt. Ciuitas illa quā poſſidebis ꝑpetue:
nō eget lumine ſolis: qꝛ claritas dei illūinauit eā. Ibidē clare vide
bis ordines angelorū: de quorū gaudebis conſortio. Ibi proſpici
es choros ſcōꝝ ⁊ virginū: quoruꝫ eris copulatus collegio. ibi erit
tibi candor lucis eſtiualis.ibi teneritas vernalis.abundantia autū
nalis.requies yemalis: ⁊ omnia que deſideras ſcire: ibi cognoue
ris. Pulchritudo abſolonis: deformitas. velocitas azoelis. tardi
tas. Fortitudo ſamſonis, debilitas, longanimitas Mathuſa

lem:mortalitas.Et regnū auguſti: paupertas. Nihil tibi oberit. nihil derit.nihil defluet.nec cadet:nihil erit tibi extra qđ appetas. nihil contra quod quidē faſtidiet. Illam igitur vitam nunc tuo deſiderio debes amplecti: vbi eſt vita ſine morte. Juuentus abſq; ſenectute. Lux ſine tenebris. Gaudiū ſine triſtitia. Pax ſine diſcordia. Voluntas ſine iniuria. Regnum ſine perditione: quia merces tua angelorū oīm ꝛ ſcōꝝ: qbꝰ dn̄s te fecit eq̄lez: tā magna eſt: quod non poteſt mēſurari: tā multa qđ nō pōt numerari. Tā copioſa qđ non poteſt finiri. tam precioſa qđ non poteſt eſtimari. Ibi carmina non deſinent. Premia non deficient. nihil amatur: quod non ſit. nihil deſideratur quod non adſit. Eſt enim in illa vita: omnis boni preſentia. omnis mali abſentia. Nam beatitudo eſt omniū bonorum ſtatus aggregatione perfectus. Sequitur ꝛ facit. Oculus non vidit/nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcendit: que deus omnipotens tibi ab eterno certiſſime preparauit: ꝛ iſta de ciuitate diuina tibi felix pro preſenti ſufficiant: cum quibus vnuſquiſq; fidelis felix ꝛ beatus poterit dici. ꝛ ſic tu poteris dici felix ꝛ beatus quoniam beatus eſt cui optata ſuccedunt. Sed bene ſcimus: quod acontrario ſenſu eſt fortiſſimū argumentū. Et ſic expedita materia de ciuitate diuina: reſtant aliqua de penis infernalibꝰ pronuncianda pro quo nota. O tu infelix ꝛ miſer: quē parere ꝛ vberibus ablactare mr̄ nunq̄ debuerat. Certiſſīe noueris tibi poſt mortē interminabiles penas inferni eſſe paratas vbi patieris tormenta: q̄ nunq̄ in tua potuiſti cogitare memoria. ibi omne malum qđ exhorres: tibi preſens aſſiſtet. Omnē bonū quod deſideras: nunq̄z videbis. Nihil cernet oculus: de quo tuus doleat animus. Videbis nempe demonuz vultus terribiles: quos vt non videres potiꝰ mortem eligeres. Audies gemitus tuos ꝛ ſpirituuz dānatoꝝ. Horror vermium ꝛ fetor ſulphurum tuum ſatiabunt olfactum. Fel ſerpentum illi amariſſimo cibo comparari non valet: quod te deuorare neceſſe eſt. Sitis. ꝛ fames. tibi erunt perpetuo. Vincula ꝛ carceres manibus ꝛ pedibus: te ligatum conſtringent.

Locus ille tenebroſus: ꝛ triſtis ꝛ fetidus eſt: tibi inhabita-

taculo deputatus. Ibi erit te cōncremās calor ⁊ ardor ignis. ſtri-
dor frigoris. tenebre odioſe. fumus indeficiens. lachrime inceſſa-
biles. vlulatus ⁊ clamor. ariditas permanens. vermis cōſcientie.
vincula. cathene. timor. dolor. pudor. inuidia. rancor. triſtitia. rixa.
diſcordia. carentia oīs boni. oīs mali preſentia. q̄ oīa mala ⁊ tor-
menta duriſſima cōpatieris tā grauiter: que etiā ſi magno tempo
re finirentur: fortaſſis in refrigeriū tibi eſſent. Sed quod refero ti
bi dolenter: quia cor meū metuit cogitare: ⁊ lingua abhorret: expli
care ſermone. Indubitanter cognoſco ꝙ vniuerſa ſupplicia per
petuo duratura: tibi nunq̄ʒ deficient vtinā mille milia annoꝝ ⁊ tē-
porū tuū affligerēt ſpiritū. O tu anima triſtis ⁊ miſera quos plan
tus parturies: ⁊ ipſum corpus tuū quod modo ita tenere eligis taʒ
abhominabile ⁊ deſtēperatū quod bene ſcis eſſe ex elemētis con-
poſitū debebit aſſumere vt imperpetuū ſit cū illo intolerabiles pe-
nas ſuſtineat abſq̄ʒ pietatis tortoꝝ vllo ſubſidio. Si hoc potuiſſes
vitare: oēs tui laborarent amici. Sed in tēpore illo qō dn̄s omni-
potens de te: ⁊ de ſeruis amicis ⁊ alijs placet zelus ⁊ furor eiꝰ nō
parcet nec acquieſcet cuiꝰ precibꝰ: nec recipiet pro tua redēptiōe
dona nec pauca nec plurima. O dn̄e ih̄u ſi hec bene dicta ſūt. ap p
ba tu ⁊ tui. Sin aūt ignoſce tu ⁊ tui. Meipſuʒ ⁊ que ſcripſi: ⁊ q̄
dixi ⁊ q̄ dicā: ſubijcio correptioni ſacro ſancte matris eccleſie.

SEquit̄ decima pars miſſe. Nobis quoq̄ʒ peccatoribꝰ
⁊ debet ſacerdos tangere pectꝰ ſuū ſemel cū dicit hec
verba ſcdm quoſdā qr xp̄s ſemel pro peccatis noſtris
mortuus eſt. ad Ro. viij. Secundū alios ter qr con
tingit peccare corde. ore. ⁊ opere. Cū aūt dicit hec verba ſacerdos
exaltat paululū vocē ſuā in altū: in quo notatur confeſſio latronis
de quo Luce. xxiij. Memento mei domine. ⁊c. In hac clauſula
petit ſacerdos ſocietatē ſanctoꝝ quos enumerat quia ſacerdos le
galis noīa filioꝝ iſrl̄ habebat ſcripta ſicut dr̄ exo. xxx.

SEquitur vndecima pars huius ſcʒ hec. Per omnia
ſecula ſeculoꝝ. in qua ſūt multa notabilia. Primuʒ
notabile eſt quod dicit ꝑ omnia. in quo notatur ꝙ om

nia per filiũ cauſata ſunt. Jo. j. Oĩa per ipm̃ facta ſunt. Secundũ eſt qđ dicit Sanctificata. in quo notat̃ ꝙ quicunqȝ ſanctificat̃: per gratiã chriſti ſanctificatur: de cuius plenitudine omnes accepim⁹ Joan. xvj. Pater ſanctifica nos in veritate. i. in filio. Tertiũ eſt qđ dicit. Viuificas. in quo notat̃ ꝙ quicunqȝ viuificat̃: per filiũ viuificatur. Joan. xiiij. Ego ſum via veritas ⁊ vita. Quartuȝ eſt qđ dicit Benedicis, per qđ inſinuat̃ ꝙ benedictio celeſtis dat̃ nobis per benedictũ fructũ virginis. Fiũt aũt tres cruces: q̃ ſignificant fidem centurionis: qui in mortem xp̄i. ſ. xp̄m deũ ⁊ hominem confeſſus eſt cum dicit Mat. xxvij. vere fili⁹ dei erat iſte. Debẽt anteȝ fieri iſte cruces ſuper vtrãqȝ ſpeciẽ panis ⁊ vini. Seqt̃. Et preſta nobis: ⁊ tunc diſcooperitur calix in quo ſignificat̃ ꝙ aperta ſũt nobis q̃ prius erant clauſa in lege. Sequit̃. Per ipm̃ ⁊ in in ipſo tibi deo patri omnipotenti in vnitate ſpiritus ſancti oĩs honor ⁊ gloria Fiunt tamẽ quattuor cruces. Prima ſuper ipm̃. Secunda ſuper cũ ipõ. Tertia ſup ⁊ in ipõ. ⁊ quarta ſuper in vnitate ſpiritus ſancti omnis honor ⁊ gloria. Hec aũt fiũt diſcoopto calice. ⁊ tenet ſacerdos calicem cũ ſiniſtra manu: ⁊ accipit hoſtiã cũ dextra: ⁊ primo facit ſignũ crucis exterius ſuper calicẽ. Secundo cũ hoſtia ſuper calicẽ. Tertio interius. Quarto facit crucẽ ante calicẽ cũ hoſtia. Prima ſignat ꝙ deus eſt extra oĩa nõ excluſus. Secũda ꝙ ſuper omnia eſt nõ elatus. Tertia ꝙ deus eſt intra omnia non incluſus. Quarta ꝙ deus eſt infra omnia non depreſſus.

Sequitur duodecima pars q̃ incipit. Oremus. ⁊ hẽt in ſe quinqȝ clauſulas. Prima clauſula eſt. Orem⁹ ſecũda. Pater noſter qui es. tertia. Libera nos que ſum⁹ dñe. quarta. Pax dñi. quinta. Hec ſacroſãcta cõmixtio. In prima orat ⁊ oſtendit ſacerdos miniſtros ad orandũ. In ſecunda oſtendit nobis quis orandus: ⁊ quid orandũ. Quis orandus pater noſter qui es in celis. ſcđm qđ dr̃ Jacobi. j. Omne datũ optimũ ⁊ omne donũ perfectũ. ⁊c. Quid orandũ ſeptẽ petitiones que ſunt ibi. ⁊ dicunt̃ ſcđm ap̄lm eſſe ſeptẽ poſtulatiões. Tres prime pertinẽt ad vitã eternã. ⁊ ideo ſacerdos eleuato calice dicit eas. Alie quattuor pertinent ad vitam preſentẽ. ⁊ ideo depoſito ca

lice ſacerdos dicit eas. Expoſitiones huius orationis alibi ſcripſi mus. ꝙ aũt iſta oratio dr̃ alta voce: ſignificat ꝙ rex celoꝝ in noua lege publice ꝛ ſine velamine predicauit. Sequitur tertia clauſula. ſ. Libera nos. ꝛc. q̃ dicit̃ ſub ſilentio in ſignũ ꝙ chriſtus interduz ſ. in triduo ſiluit a predicatione. Sz hic notatur ꝙ duo fiũt de patena: ꝛ faciunt illa diaconus vl' ſubdiaconus que ſunt notabilia. qꝛ diaconus tradit eam ſubdiacono: ꝛ ſignat ꝙ xp̃s contulit diſcipulis ſuis poteſtatem predicandi regnũ dei. Quod aũt in quibuſdaz locis patena tenetur diſcooperta: ſignificat ꝙ ſacerdos orat ꝑ eternis que per predicationem chriſti nobis reuelantur. Per patenã aũt q̃ rotunda eſt: ſignificatur eternitas que caret principio ꝛ fine: quod in quibuſdaz eccleſijs tenet̃ cooperta ſignificat ꝙ ſacerdos per or̃onez orat in fide eccleſie ꝛ qd̓ orat pro vniuerſali eccleſia. Qd̓ aũt ſacerdotis manus a diacono ſuſtanten̄t cũ dr̃: pr̃ nr̃. ſignificat ꝙ Ur ꝛ Aaron ſuſtentabant man⁹ Moyſi orantis pro Iſmaele quando pugnabat contra Amelech. Exo. xvij. Quod aũt diaconus iuuat ſacerdotẽ: deponens calicem in altari ſignat qd̓ Joſeph ꝛ Nicodemus depoſuerunt corpus xp̄i ꝛ poſuerũt illud in monumento. Johannis nono. Quod autem diaconus tunc oſculatur dextrum humerum ſacerdotiꝫ ſignat quod debet eſſe particeps laboris vt ſit eterne retributionis particeps. Quod aũt in quibuſdã locis puer qui ſtat veſtit⁹ habens capam ex tranſuerſo: ſignificat qd̓ caput conuerſũ eſt in caudam: ꝛ iudei qui expectant meſſiam cũ iam venerit. Cũ aũt ſacerdos dicit. Libera nos. ꝛc̃. tradit patenã ſubdiaconus diacono: ꝛ diaconus ſacerdoti: ꝛ oſculatur eũ in dextero humero: per quod ſignificatur qd̓ ipſe vult eſſe ſocius in paſſione ꝛ in regno ſcd̓m quod dicit apoſtolus. Si compatimur corregnabimus. Qd̓ ſacerdos ſignat ſe cũ patena ꝛ poſtea deoſculat̃ ip̄az: ſignat qd̓ ꝑ paſſionẽ filij reconciliemur deo patri: ꝛ erim⁹ heredes regni celeſtis. Iterũ patena ſeorſum poſita: ſignificat lapidem a ſepulchro commotũ. In fine clauſule huius dicit] ſacerdos Per dñm nr̃m. ꝛc̃. Et facit tres partes de hoſtia. vnam ponit in calice: ꝛ duas cõmedit. vel ſecundũ romanã eccleſiam vnam cõmedit: ꝛ aliam ponit in calice. tertiam reſeruat vſqꝫ in finem miſſe

Frangitur autem hoſtia in tres partes. Primo in memoriaȝ trinitatis. Secundo in memoriam triplicis ſtatus chriſti. Primo mortalis cum hoſtibus manens. Secundo mortuus in ſepulchro iacens. Tertio immortalis in celo exiſtens. Tertio frangitur hoſtia in tres partes: in ſignū vel memoriam quod chriſtus paſſus fuit in triplici parte. ſ. in manibus. pedibus ⁊ latere. Quarto frangitur hoſtia in tres partes: in ſignū qđ tres ſunt partes corporis myſtici. Una pars eſt in celo: ⁊ dicitur eccleſia triumphans. Secūda in terra. ⁊ hec pars dr̄ eccleſia militans. Tertia eſt in purgatorio. ⁊ hec dicit̄ purgans. Et hec tres partes poſſent haberi p hos verſus. Tres ſunt eccleſie ptes ps p̄ma laborat: In terris pteȝ iā fouet alta quies. Partem quā reſtat expurgans decoquit ignis: Excoctaqȝ patet tranſitus ad requiem. Viſo qualiter tres partes ſiunt de hoſtia: tūc videndū eſt quid vtraqȝ pars ſignificet. Prima que ponitur in calice: ſignificat ꝙ chriſtus tranſijt de virgine Maria. Pars comeſta ſignat omnes fideles. Pars reſeruata ſignat omnes mortuos. Hoc modo exponit Gelaſi⁹ papa. Alio modo pars poſita in calice: ſignat eccleſiam militantem. Pars comeſta ſignat eccleſiam triumphantem Pars reſeruata vſqȝ in finem miſſe. ſecundū antiquum morem ſignat eos qui ſunt in purgatorio. vnde verſus. Frangitur in tres partes hoſtia: tincta beatos. Pars ſicca notat viuos. ſeruata ſepultos. Iteȝ notandum ē qđ ſub qualibet parte eſt chriſtus totus verus deus ⁊ verus homo ſicut ſi frangatur ſpeculum in qualibet parte ipſius reſultaret imago reſpicientis. Item in diuerſis locis ſicut patet de voce: vt ſi aliquis loqueretur multis vox vna eſt: tamen a multis percipitur ⁊ ſimul. Et quia dicitur hic Pax domini. Pro cuius declaratione vide quid dicat Auguſtinus in pſalmo. lxxxiij. in verſu iuſticia ⁊ pax oſculate ſunt ſe. gloſa. Fac iuſticiam ⁊ habebis paceȝ qꝛ oſculantur ſe iuſticia ⁊ pax. Si enim non amaueris iuſticiam pacem non habebis. Amant enim ſe duo iſta ſcilicet iuſticia ⁊ pax ⁊ oſculantur ſe taliter vt qui fecerit iuſticiam inueniat pacem oſculanteȝ iuſticiam. due amice ſunt: tu forte vnam vis ⁊ alteram non facis.

Nemo eſt eni qui nõ vult pacẽ: ſʒ nõ omnes volunt operari iuſti-
ciam. Interroga omnes homines: vultis pacem? vno ore tibi re-
ſpondet totũ gen⁹ hũanũ opto. cupio. volo. amo. Ama iuſticiã qꝛ
due amice ſũt iuſticia ꝛ pax ipe ſe oſculãt. Si amicã pacis nõ ama
ueris. non te amabit ipa pax nec veniet ad te. Quid eni magnũ eſt
deſiderare pacẽ: quiuis mal⁹ deſiderat pacẽ: bona eni res eſt pax.
Sʒ tu fac iuſticiã qm̃ iuſticia ꝛ pax ſe oſculant nõ litigant: tu qua-
re litigas cũ iuſticia? Ecce iuſticia dicit tibi ne fureris ꝛ nõ audis:
ne adulteres ꝛ non vis audire. nõ facias alteri quod tu pati nõ vis.
nõ dicas alteri qđ tibi dici nõ vis. Inimic⁹ es amice mee dicit tibi
pax. Quid me q̃ris amica ſum iuſticie. Quencũqʒ inuenero inimi
cũ amice mee: non ad illum accedo. vis ergo venire ad pacem fac
iuſticiam. ꝛ ſic homo eſt vacuus ſine deo: nec eſt aliquid in eo dele-
ctabile: hec Augu. vbi ſupra.

SEquitur quarta clauſula. ſ. Pax dñi ſit. quã cũ dicit
ſacerdos: facit tres cruces cum parte hoſtie: quã po-
ſtea dʒ ponere in calice. Tres prime ſignificãt ꝙ xp̃s
reſurgẽs a mortuis: dixit diſcipulis ſuis. Pax vo-
bis. Jo. xx. Dicit ergo ſacerdos pax dñi. i. pax pectoris ſit vobiſcũ
ſemp. i. in preſenti ꝛ pax eternitatis in futuro. Chor⁹ reſpõdet. Et
cũ ſpiritu tuo. triplex pax. ſ. pax pectoris. pax temporis. ꝛ pax eter-
nitatis. ꝛ tunc incipit. Agnus dei. in quo notatur ꝙ xp̃s ad tria ve
nit. Primo vt liberaret nos a miſeria culpe. Secundo vt nos re-
dimeret a miſeria pene. Tertio vt nobis donaret de plenitudine
gratie ſue. Quantũ ad duo prima dicit bis miſerere nobis. Quã-
tũ ad tertiũ dr̃ dona nobis pacẽ. Itẽ dr̃ ter agnus dei. Primo
qꝛ cognouit patrem obediendo ei. Unde apoſto. ad ephe. ij. Fact⁹
eſt obediens vſqʒ ad mortẽ. Dicit eni agn⁹ ab agnoſcẽdo. Scđo
dicit. Agnus dei. qꝛ agnouit matrẽ ſuã eius curã habendo. Un-
de Joan. xx. Ecce mater tua. Tertio dr̃ Agnus dei: quia pro pie-
tate ſua factus eſt nobis hoſtia. Agn⁹ eni dr̃ ab agno grece: quod
eſt puer latine. Agnus dico: pro cuius declaratione notandũ qđ
totus chriſtus ſumitur in hoc ſacramento altaris qui eſt fons ꝛ ori

go totius gratie:cuius figura preceſſit Exo.xij.qñ manna de⁹ pluit patribus in deſerto:qui quottidiano celi paſcebant alimẽto exo.xv.vnde panẽ angelorũ manducauit homo. Sz tunc panẽ illuz q manducauerũt mortui ſunt. Iſte vero panis viu⁹ qui de celo deſcẽdit vitam mũdo tribuit. Jo.vj.mãna illud de celo.i.de aere.hoc ſuper celũ.i.de ſupremo loco celorũ. Illud ſcaturiebat in diem alium reſeruatum.hoc ab omni corruptiõe alienũ eſt. Quicũqz ĝ religioſe guſtauerit.corruptionẽ nõ videbit. Illud datum fuit antiquis poſt tranſitũ maris rubri vbi ſubmerſis egiptijs: liberati ſunt hebrei.ita hoc celeſte manna: non niſi regnatis preſtari debet panis ille corporalis populũ antiquũ ad terraz promiſſionis per deſertuz adduxit.hec eſca fidelib⁹ huius ſeculi per deſertũ tranſeuntes: in celo ſedent:vnde recte viaticum appellat: qr in via nos reſeruans vſqz in patriaz deducit. Et ſic q̃uis in veteri teſtamẽto fuerũt plures figure materialiter:tñ oẽs ad hanc reducũtur: qr in oĩbus ſacrificijs ⁊ oblatiõibus antiquorũ ſignificat illud qđ eſt res ⁊ ſacracramentũ in eucharistia:⁊ ꝙ ſignificat ꝑ agnũ paſchalẽ.ſ.ipẽ xp̃s qui obtulit ſe deo patri pro nobis oblationẽ hoſtiã. ſic mgr ſenten. ſuo quarto di.viij.⁊ ibi tho. Et interpretat mãna quid eſt hoc.

SEquitur quinta clauſula huius.ſ. Sacroſancta commixtio quã cũ dicit ſacerdos: ponit partẽ hoſtie cum qua facit tres cruces in calice. ⁊ facit ſacerdos hanc commixtionez ad ſignificandũ ꝙ corpus xp̃i nõ fuit ſine ſanguine: vel ſanguis ſine corpore.ſed vnã facit:ad deſignandum ꝙ vnũ ſacramentũ conficitur ex ſpecie panis ⁊ vini: ꝑ qđ innuit ꝙ chriſtus vltra iam nõ eſt moriturus. Facta cõmixtione ⁊ finita oratione:aſſumit pacẽ a corpore dñi ⁊ dat diacono. ⁊ hoc fit in ſignũ ꝙ pax ſpiritualis data eſt a chriſto humano generi. diaconus dat pacẽ alijs. ⁊ alij inter ſe in ſignum ꝙ omnes debent habere pacem ⁊ maxime filij eccleſie. Per hanc rationem poteſt haberi ratio: quare non datur pax in miſſa pro defunctis. ⁊ eſt quia defuncti non indigent temporali pace ſiue corporali ſanitate.

Sequitur de ꝑceptiõe corꝑis ⁊ ſanguinis xp̃i.

SEqtur pceptio cōꝛpis ⁊ ſanguinis dñi nr̃i ihu xp̄i. ⁊c̄.
Añ corpis ⁊ ſanguinis pceptionē: dz dicere ſacerdos
orones a ſcis prib⁹ inſtitutas. Prima dirigit̃ ad pa
trē q̄ incipit. Dñe ihu. Alia ad ſpũz ſctm̃. ſ. Aſſit no-
bis q̄s dñe. vl' veni ſcē ſpũs. Poſt hoc dz ſacerdos meditari de
incarnatione xp̄i: dicat ſacerdos iſtā orone. Corp⁹ ⁊ ſanguis dñi
nr̃i ihu xp̄i cuſtodiat me. Poſt pceptionē corpis ⁊ ſanguinis ſu-
mat de vino ſemel vl' bis prout cōſueuit/vel ſi quis debeat celebra
re iterũ illa die poſt perceptionē corporis ⁊ ſanguinis: nil ſumat d̄
vino in pma miſſa: q2 corpus xp̄i exigit ſtomachũ ieiunũ: ⁊ ſic non
fert ieiuniũ. vnde verſus: A te ſumenda nō eſt ablutio vini. Hac
iterũ luce ſi celebrare velis. Poſt hoc dicat̃ cōmunio q̄ ſic appella
tur vt cōicem⁹. ⁊c̄. Uel dr̃ cōmunio: q2 in primitiua eccl'ia populus
cōicabat quolibet die. Sz ꝑpter peccatũ circũſtās nos: ſtatutũ fu-
it vt cōicarem⁹ ter in anno ſolũ. ſ. in paſcha. ⁊ in pēthecoſte ⁊ in na
tiuitate dñi. ⁊ modo precipit̃ oibus ad minus ſumere in paſcha. ⁊
notandũ qd̄ pro cōione q̄ ſolebat fieri quolibet die dat̃ pax quoti-
die. Itez pro cōione q̄ ſolebat fieri dieb⁹ dñicis dat̃ panis benedi-
ctus. His expletis, videndũ eſt de q̃rta pte miſſe q̄ dicta eſt ſupi⁹
grãꝝ actiões. In hac pte redit ſacerdos ad dextrũ cornu altaris:
in ſignũ qd̄ iudei in fine mundi cōuertēt̃. Poſtea dicit collectas
iuxta numeꝝ ſecretoꝝ. Collecta aũt quā dicit ſacerdos in fine miſ
ſe ſignat qd̄ ſubſequēs eſt nobis neceſſaria ſicut precedēs. Et illa
vltima ſignat qd̄ aduocatũ habem⁹ apud prẽz: Et nota qd̄ ſacer-
dos quinges vertit ſe ad populũ: in ſignũ qd̄ chriſt⁹ in die reſurre-
ctionis quinqz vicibus apparuit diſcipulis ſuis ⁊ Marie magda
lene. Itē duob⁹ diſcipl'is eũtib⁹ in Emaus. Mlierib⁹ reuertētib⁹
de monumēto q̄ tenuerũt pedes ei⁹. ⁊ vltimo. xj. diſcipl'is cōgrega
tis in Hieruſalē. Alibi vero quinqz vicibus tantũ legit̃ eiſdē ap-
paruiſſe infra ſuā aſcenſionē. Itē ad mare tiberiadis Petro ⁊ fi-
lijs Zebedei ⁊ alijs mulierib⁹. His dictis dicit ſacerdos vel diaco
nus Benedicamus domino. inuitans populũ ad grãꝝ actiões.
quia poſt oĩa debemus humiliari deo. In diebus feſtiuis dicitur:

Ite miſſa eſt ideſt ite ad propria: miſſa eſt cõſũmata. Itẽ ite miſſa eſt ſumitur a veteri lege vbi ppl's iſraelitic⁹ licẽtiat⁹ a rege cito reuerti cõſueuit ad propria. Itẽ. ite miſſa eſt. ſ. xp̃s. In miſſa pro defũctis dr̃. Requieſcãt in pace. ⁊ optatur eis requies eterna. Item dicit p̃s. Septies in die laudẽ dixi tibi. ꝓpt̃ qd eccl'ia cõſtituit ſeptẽ horas dicẽdas ad laudes. Primã. tertiã. ſextã. nonaꝫ. veſpas. cõpletoriũ ⁊ matutinas. Matutinale officiũ. ꝓpter carnẽ domandã ⁊ pro pſalterio legẽdo a ſanctis prĩbus inſtitutũ eſt: qꝛ ſicut dr̃ eccl'. xxxj. Uigilia oc'loꝝ tabeſcit carneꝫ. i. macerat. Laudeꝫ: ad tẽtatiões diaboli repellẽdas. vñ Yſa. xxvj. Expergiſcimini ⁊ laudate qui habitatis in puluere. Et qꝛ dr̃ hic expgiſcimini. nota qd expergiſcor. ris. exprect⁹ ſum. i. a ſõno euigilo. ⁊ ſic expergiſcimini. i. a ſõno euigilate. Itẽ ad coronã gl'ie obtinendã iuxta illud. Non ſit vobiꝫ vanũ ſurgere ante lucẽ: qꝛ ꝓmiſit dñs coronã vigilantibus. Primaꝫ dicim⁹: qꝛ tunc oſculat⁹ fuit dñs a iuda. Tertiaꝫ: qꝛ tũc linguis iudeoꝝ morti fuit adiudicat⁹. Itẽ in hora tertia ſpũſſctũs ad apl'os deſcendit. vñ cantat eccl'ia. Dũ hora cũctis tertia. Sexta dr̃ qꝛ tũc fuit crucifixus. Nonã dicim⁹: qꝛ tũc emiſit ſpũꝫ. Ueſperas qꝛ tũc dñs depoſitus fuit de cruce. Cõpletoriũ: qꝛ tũc poſitũ fuit corp⁹ xp̃i in ſepulchro. Et notandũ qd contingit peccare ore. corde. ⁊ ope. ideo trib⁹ modis diuerſis incipiũt hore. Matutine p Dñe labia mea. Et cõpletoriũ p. Cõuerte nos. Alie ṽo p Deus in adiutoriũ. Dñe labia mea aperies: cõtra peccatũ oris dr̃. De⁹ in adiutoriũ: contra peccatum operis. Conuerte nos: contra peccatum cordis. Et quia in peccato cordis ⁊ oris eſt aliquid operis: ideo per omnes horas diei dicitur. De⁹ in adiutoriũ. Monachi ṽo dicũt in matutinis p⁹. De⁹ in adiutoriũ. Et poſtea. Dñe labia mea apies: qꝛ ſine auxilio dei nec coꝛ nec labia ad ei⁹ laudẽ poſſũt apire. Io. xv. Sine me nihil poteſtis facere. Hymn⁹ ſignificat laudem. Pſalm⁹ bonã ⁊ diuinã opationẽ. Antiphona charitatis copulã. Capl'm. exhortationẽ boni operis. Reſponſoriũ bonũ op⁹. Uerſicul⁹. fruct⁹ boni opis. O ro miſ'icordiaꝫ dei: q̃ precedis ⁊ ſubſequiť hoieꝫ in bonis opibus. Et qꝛ dictũ eſt ſup̃ de euangelio: nõ eſt ſub ſilẽtio p̃tereũdũ. Pro quo notãdũ qd qñ dr̃ euãgeliũ vl'a

liq̃ pars euangelij:vt benedictus dñs de⁹ iſrael.[et]c̃.Ad matutinas
[et] ad magnificat in veſperis.[et] quando dr̃ nūc dimittis in comple-
torio.[et] quando dr̃ glia in excelſis deo.[et] quando dicunt̃ collecte ſi-
ue poſt cõe.[et] qñ dr̃ ite miſſa eſt:debent hoĩes ſtare.[et] nõ ſedere diſ-
coopertis capitibus ſic propheta in ps.cxxj.vbi dicit.Stãtes erãt
pedes nr̄i in atrijs tuis hieruſalẽ. Sic etiã in capi.ſcire.di.lxxvj.
ſic in ca.pe.de.vi.[et] ho.cle.ſic etiã in ca.aplica de co.di.j.ſed q̃ diffe
rentia ſit inter ſtare [et] ſedere pro huiuſmodi declaratione vide ca.
j.vt clerici.de vi.[et] hon.cle.vbi dr̃ vt laici ſecus altare ſtare vl ſe-
dere non preſumant.Sed quando corpus domini noſtri ieſu chri
ſti fuerit conſecratum debent homines flexis genibus orare [et] non
ſurgere vſq[ue] quo ſacerdos cõmunicet [et] tandẽ debent ſurgere qñ
dr̃.Ite miſſa eſt:quia tunc datur omnibus licentia abeundi vt ſu-
pra habitum eſt q[uod] eſt valde notandũ.Sed pro ampliori declarati
one hui⁹ particule.Ite miſſa eſt:ſciendũ q[uod] ite miſſa eſt nunq̃[ue] dicit̃
niſi tpe quo cantatur Glia in excelſis deo.Et gloria in excelſis deo
nunquã cantat̃ niſi quando dr̃ Te deũ laudam⁹.Sed loco ite miſ
ſa eſt quandoq[ue] dr̃:verbũ patris hodie.[et]c̃.Uel aliud ſimile:vt in
die natalis domini noſtri Jeſu chriſti ſed alio tempore ſemper di-
cit̃ benedicamus dño.ſic propheta in ps.xxxiij.benedicã domino
in omni tempore.glo.ſ.tam in tempore aduerſitatis q̃[ue] in tempore
proſperitatis.ſic etiam Ariſt.ethi.j.ca.ij.in.§.fortunã.Cui⁹ ver-
ba ſunt.Fortunamq[ue] ferret optime ac per omnia omnino decen-
ter.hic enim vere bonus [et] quadrangulus ſine vituperatione.Ex
quo infertur q[uod] vir bonus.prudens.diſcretus.felix.[et] beat⁹ fert for-
tunam proſperam [et] aduerſam decẽter:q[uia] licet bona fortune adſint
[et] deſint:ſemper ſe habet vt lignum quadratum vt taxill⁹:qui licet
cadat ex vno vel altero latere ſemper ſe habet bene [et] ſecure.S[ed] q[uia]
diximus hic de miſſa.Sciendum q[uod] miſſa eſt honor dei [et] ſancto[rum]
ſalus viuorum [et] requies defuncto[rum].Miſſa enim dicitur eo q[uod] ce-
leſtis miſſus ad conſecrandũ viuificum corpus adueniat.Sed no
tandũ q[uod] fideles non debent recedere a miſſa vſq[ue] quo detur eis li-
centia vt dictũ eſt.ſ.dicendo.Ite miſſa eſt vel benedicamus dño:
uel aliquid ſimile.ſic in ca.miſſas.de con.di.j.vbi dr̃.Miſſas die

dñica ſclaribus totas audire ſpāli ordine precipimus: ita vt ante benedictionē ſacerdotis egredi popul⁹ nō preſumat qđ ſi fecerit ab epiſcopo publice confundat. Pro quo ſciendū ꝙ ſi mulieres ſpeculū ſuū amiſerint in quo facies ſuas inſpiciūt diligenter querūt vt curioſe tergant a puluere ⁊ a ſorde:⁊ ſic multo ampli⁹ ſpeculū interioris hominis debemus ⁊ inuenire ⁊ tergere ⁊ inſpicere vt in eo totā fortitudinē nr̄am valeamus deprehendere. i. a nobis expellere:⁊ ita per cognitionez noſtrā ad cognitionē dei peruenire ſic Augusti. in libro de ſpū ⁊ anima.cap.lij. Sʒ pro ſpeculis mulierū de qbus.ſ.excubantiū in hoſtio tabernaculi. Sed ſi querat quomodo de ſpeculis mulierū labiū eneū fieri poteſt. Reſponſio dicendū ꝙ ſi aliquod tale ſpeculū eneū eſt valde politū ⁊ eſt nature ſpecularis vt.ſ.imaginis reddat/vel ꝙ iſta ſpecula de vitro erant: ſed erant in caſſata in ere:ſicut nunc incaſſantur in ligno. Sed alij dicuntꝙ labium non eſſet de ſpeculis: ſed de ere tantū in cuius circuitu erant poſita ſpecula vt videret ſacerdos vultus ſui maculas abluendas Sed Abenazra dicit ꝙ mulieres excubantes in hoſtio tabernaculi erant mulieres deuote que derelicta ſeculi pompa: ſeipſas cū ſuis ornatib⁹ dño obtulerūt. ſed Hieroni. ⁊ Abenazra dicunt iſtam litteram debere exponi de mulierib⁹ orātibus ⁊ deuotis. Sed Raſa.dicit ꝙ debet exponi de mulierib⁹ gignentib⁹ dicens qđ quando Pharao mandauerat maſculos hebreoꝝ nouiter natos occidi viri abſtinebant a coytu. Mulieres aūt vt prouocarent viros ad prolis procreationem componebant vultus ſuos intuentes ad ſpecula:⁊ ſic viri ad eas accedebant. ex quarū propagatione nata eſt tanta multitudo iſrael. ſic ep̄s abu.et ſic pondera ſpeculū in rubro qñ dr̄ ſacerdotū volentiū celebrare miſſam. Pro quo eſt notādū qđ dr̄ Ro.j. Inuiſibilia dei per ea q̄ facta ſunt intellecta conſpiciūt. Et ſic dicit littera nr̄a.ꝙ ſacerdotes volentes celebrare debent habere coram ſe ſpeculū materiale:q: materiale ſpeculū ſignificat ſpūale: quoniā ſicut mediante materiali ſpeculo poſſunt abſtrahi macule corporales. Ita mediante ſpeculo ſpirituali. ſ. contritione confeſſione ⁊ ſatiſfactione abſtrahent macule ſpūales. ſ. peccata mortalia q̄ maxima cū diligentia debemus fugere propter ratiões

ſupius allegatas qñ fuerũt aliqua tacta de pondere peccati morta
lis.ſed p̱ iſta materia de pccõ nota ꝙ ignis iferni ꝛ ignis purgato-
rij eſt vnus ignis numero ſic.tho.iiij.ſen.di.l.ꝛ Gre.iiij.dia.c.xlv.
ꝑpterea qꝛ dicimur ſacerdotes multũ debem⁹ conſpicere ſignifi-
catuꝫ iſti⁹ dictionis ſacerdos ne mentiamur qm̃ mendaciũ non ſo-
lũ cõmittiť verbis:verũetiã factis. ſic in.ca.cauete fratres menda
ciũ.xxij.q.v.Cuius verba ſunt. Cauete fratres mendaciũ:qꝛ oẽs
qui amant mendaciũ filij ſũt diaboli. Non ſolũ verbis falſis: ſed
in ſimulatis operibus mendacium eſt. Mendaciũ nanqꝫ eſt xp̃ia
nũ ſe dicere:opera xp̃i nõ facere.mendaciũ eſt epiſcopũ ſacerdoteꝫ
vel clericũ ſe profiteri:ꝛ contraria huic ordini operari. De hac ma
teria loqtur magiſť ſen.li.iij.di.xxxviij.ꝛ ibi Tho.q̃ pro preſẽti re
linquo. Et quia de materia ſpeculi alibi dixim⁹:hic aliqua breuiter
dicemus:ſꝫ p̱ pñti licitũ eſt vt ſẽp ſpeculũ cõſcientie conſpiciam⁹:
vt clerici dicamur. Et ſic breuiter tria ꝑſtringaꝫ.ꝑmũ diſpoſitionẽ
volentiũ accedere ad tantũ ſacramentũ.Scdm quomodo ſacerdo
tes debem⁹ eſſe dediti reb⁹ ſpũalib⁹ ꝛ nõ tp̱alib⁹.Tertiũ ꝛ ſi ſacer-
dotes nõ bene ſe habeãt circa fructus beneficioꝝ reſtitutioni obli-
genť. Quantũ ad primũ nota ꝙ de⁹ hortať oẽs volentes accedere
ad tantũ ſacramentũ ne indigne accedam⁹.ſic.j.cori.xj.Qui man-
ducat ꝛ bibit indigne:iudiciũ ſibi manducat ꝛ bibit nõ diiudicans
corp⁹ dñi.Et ſic ſanis.ſ.ſanitate ſpũali ſana eſt reflexio panis : qm̃
ſicͭ gutturi ſano tp̱e famis:ſuauis eſt cibus panis ꝛ ſic materia hui⁹
ſacri tãgiť Jo.vj.Pro quo nota ꝙ ſicͭ cib⁹ corpalis ꝓdeſt corpi:
ita ꝛ meli⁹ tãtũ ſacrm̃ ꝓdeſt aie exñti i charitate.ꝛ ſic hoc ſacrꝫ etiã
tãgiť a ꝓpha i p̃s.lxxvij.ꝛ ſic dic etiã ꝙ ſicͭ iuuãť corpa ꝛ ſuſtẽtãť
mediãtib⁹ cibis corpalib⁹:meli⁹ ſuſtẽtanť ꝛ cibãť aie bene diſpoſi-
te cibis ſpũalib⁹.i.ſanguine xp̃i ꝛ ei⁹ carne.ſic Job.vj.q mãducat
meã carnẽ ꝛ bibit ſãguinẽ meũ:hẽt vitã eternã. Et iſto in loco dr̃.
Niſi mãducaueritis carnẽ filij hoĩs ꝛ biberitis ei⁹ ſanguinẽ. non
habebitis vitã in vobis.Sꝫ aliqs poſſet dicere.Cõtra. infideles
ꝛ hoĩes peccatores:nõ accedũt ad tãtũ ſacrm̃ corpis xp̃i ſed viuũt
Dicẽdũ ꝙ eſt diſtinguẽdũ de vita:qm̃ alia vita eſt corpalis: ꝛ alia
ſpũalis.ꝛ alia eterna.Vita corpalis tãdiu durat q̃ꝫdiu aĩa ẽ vnita

corpi:q̄ vita eſt ꝑncipiū quo viuēs viuit. Sȝ Ariſt.dicit.ij.de aīa
in.ca.q̄re primo.iij.c.vita viuētib⁹ eſt eē.Sȝ vita ſpūalis eſt q̄ȝ diu
aliqs eſt in charitate ꝛ tūc de⁹ dat eſſe ipi aīe q de⁹ eſt vita ſpūalis
ipſi⁹ aīe;qm̄ ſicut aīa dat eſſe corpi ita ꝛ meli⁹ ꝛ longe veri⁹ de⁹ dat
eſſe aīe rōnali:ſic actu.xvij.De⁹ eſt quo ſum⁹ viuim⁹ ꝛ mouemur
pondera verbū ſum⁹.Et ſicut aīa ſepaꝛ a corpe ratione indiſpoſi-
tionis corpis:qꝛ humores ſūt inadequati.i.improporcionati ꝛ in-
diſpoſiti:ita de⁹ ſepaꝛ ab aīa:rōne cuiuſcūqȝ peccati mortalis:qm̄
ſicut mors corpalis eſt ſepatio aīe a corpore:ita mors ſpiritualis eſt
ſeparatio dei ab ipa aīa. Sed vita eterna eſt quando aliquis dece
dit in charitate.ſ. mediāte baptiſmo in paruulis ꝛ in adultis medi
ante baptiſmo ꝛ cordis contritione.oris confeſſione.ꝛ operis ſatiſ-
factione.Et ſic ad argumētū dicēdū ꝙ ſi infideles ꝛ peccatores vi
uāt ſi nō cōicent.cōcedēdū eſt ꝙ viuūt vita corporali vel naturali:
Sȝ eſt negandū ꝙ viuūt vita ſpūali.Et ſic etiam poſſes dicere qd̄
mors ē triplex vt ſup̄ dictū eſt.ſ.corpalis.ſpūalis.ꝛ eterna.Corpa-
lis eſt quando aīa ſepatur a corpe.Spūalis qn̄ deus ſeparatur ab
anima.rōne cuiuſcūqȝ pcti mortalis. Sȝ mors eterna eſt quādo
aliqs decedit cū aliquo pctō mortali. de qua Job.x. Libera me
me dn̄e de morte etna. Sȝ ꝙ mors ſit triplex. ſic poteris probare
cū ꝓpha in pſ.xxxiij.vbi dr̄. mors pctōꝝ peſſima:ſȝ in oi poſterio
ri intelligiꝛ ſuū ꝑus vt in hac particula peſſima ſubintelligiꝛ mala
ꝛ peior.ꝛ hoc ſic mors corpalis mala ē.mors ſpūalis peior:ſȝ mors
etna peſſima ē.Sȝ alibi dn̄s de⁹ hortaꝛ nos ad ſuſcipiēdū xp̄m in
hoc ſacro vt.ſ.ſim⁹ ſine pccō mortali.vt ī pſ.cxxvj.vbi dicit ꝓpha.
Surgite poſtq̄ȝ ſederitis q māducatis panē doloris. ſurgite inqt
a lecto egritudinis vanitatis ſupbie q māducatis.i.māducare intē
ditis panē doloris.i.corp⁹ xp̄i.Et dr̄ panis doloris.qꝛ ſine doloris
cōtritiōe pcipi nō dȝ ꝛ iſta ſufficiāt quo ad ꝑmū. Quātū ad ſcd̄m
dōȝ.ꝙ oēs ſacerdotes debēt eē dediti ſpūalib⁹ ꝛ nō tpalib⁹ qꝛ xp̄s
redēptor nr̄ dicebat eijciēdo emētes ꝛ vēdētes colūbas cū funiculo
dom⁹ mea dom⁹ orōnis vocabiꝛ.ꝛ ē dicere ꝙ ſacerdos bonus ꝛ de
ditus reb⁹ ſpūalib⁹ dr̄ dom⁹.dei.ſȝ dedit⁹ reb⁹ tpalib⁹ nō diceꝛ do
m⁹ dei.ſȝ ſpelūca latronū.i.pcōꝝ vl̄ diaboli d quo ſatis dictū fuit ſu

pra: nec domus orationis dicet: ſed dom⁹ maledictionis: qm̄ vt di
cebat Augu. nemo poteſt conſpicere ſimꝉ celū ꝛ terram. ſic Joan.
viij. Nemo poteſt duob⁹ dn̄is ſeruire. Et nota qꝺ illa eiectio xp̄i
ementiū ꝛ vendentiū de templo ſignificat qꝺ boni ſacerdotes. fide-
les ꝛ prudentes debent manere in eccleſia dei: ꝛ mali vt ſimoniaci
ꝛ imperiti ꝛ alij huiuſmodi deberent expelli: ne mentiant. Sed mi
randū eſt de multis archiepiſcopis ꝛ epiſcopis quantā diligentiā
adhibent circa cuſtodiam alicui⁹ fortilicij qui non adhibent tantā
diligentiam circa cuſtodiam multarū animarū: cū ſit maxima dif-
ferentia ꝛ per conſequens maius periculū: ſed vbi maius periculū
vertitur: ibi cautius eſt agendū. ſic in capi. vbi maius de ele. in. vj.
Sed pro ſupradictis nota qꝺ nec clerici vel monachi ſeclarib⁹ ne-
gotijs ſe immiſcere debent. ſic in ca. ij. ne cle. vel mo. Sed in con-
trariū eſt conſuetudo clericoꝝ nr̄i tp̄is: qui qn̄qꝫ bene ſe intromit-
tūt in reb⁹ temporalib⁹ qꝺ eſt horridū. pro quo facit propheta in
p̄s. xciij. vbi dicit. Beatus homo quē tu erudieris dn̄e: ꝛ de lege
tua docueris eū. Sed ſacerdotes ignari ꝛ cupidi qn̄qꝫ fauore rerū
temporaliū ſe intromittūt in cauſis beneficialibus quocunqꝫ mo-
do ꝛ via poſſint: quod eſt triſtandū: de quibus ꝓpheta in p̄s. xxxix.
Theſaurizant ꝛ ignorant cui congregent ea. Et ſic cōpl'es ſacerdo
tes decipiūt: cū ſint patres pauperuꝫ ꝛ faciūt ſe patres diuitiaruꝫ
reꝝ temporaliū: ꝛ ſic non faciūt ea ad q̄ tenent ꝛ obligant: ꝛ ſic de-
cipiunt quoniā ſicuti eſt patrū carnaliū prouidere filijs carnalibuꝫ
in temporalibus ꝛ ſpūalibus: ita eſt ſacerdotū prouidere pauperi-
bus in temporalibus ꝛ ſpūalibus. ſic in ca. qm̄. xvj. q. j. ꝛ de iſta ma
teria deo duce aliquid dicet. Sed pro dictis ꝛ dicendis vide capi.
negotiatorem. lxxxviij. di. vbi dicit. Negociatorē clericū ex inope
diuitem: ꝛ ex ignobili gl'ioſū quaſi quaſdā peſtes fugi[illegible]. Ex quo eli
ciūt canoniſte qꝺ peſtis ſit fugiēda. Et ſic dicit chriſtus redētor no
ſter. Filioli mi ſi aliqua perſecutio fuerit in aliquo loco fugite de
ciuitate in ciuitatem. Mat. x. ꝛ Yſi. dicebat in li. ethimo. qꝺ peſtis
eſt morbus contagioſus qui corrupto vno animali faciliter ad alia
tranſit. Et ſic concluditur qꝺ tam peſtis corporalis q̄ꝫ ſpūalis ſem
eſt fugienda: qꝛ ſicut corporalis corrumpit corpora: ita ſpiritua-

lis.i.peccatū mortale ⁊ consortium mali hominis animam sic pro
pheta.ps.xvij.cū sancto sanctus eris.⁊c.ſed notandū qđ negotiū
dicit tribus modis.primo quilibet actus ſecularis rerū vt in capi.
j.ne cle. vel mo.⁊c.ſecūdo modo dr negotiū ſeculare: iudiciū de re
bus ſecularib⁹ vbi dr ꝙ clericis non licet niſi inter clericos tantum
xj. q.j. ex his.tertio modo dr ꝙ fit inter ſeculares homines qđ etiā
non licet clericis niſi de his q̄ pertinēt ad iudiciū eccl'ie puta de de
cimis.Sꝫ qđ clerici operā debeāt dare reb⁹ ſpūalib⁹ ſic Exo.xxx.
vbi dr facieſqꝫ altare.⁊c.ſic in ca. xij. q.j. vbi dr duo ſunt genera
chriſtianoꝝ.eſt enī gen⁹ qđ mancipatū diuino officio ⁊ deditū con-
tēplationi ⁊ orationi:ab omnīūſtrepitu temporaliū ceſſare conuenit
vt ſunt clerici ⁊ deo deuoti vꝫ conuerſi. Cleros eniꝫ grece: latine
sors. inde huiuſmodi hoīes vocant clerici.i. ſorte electi. Oēs eniꝫ
deus in ſuos elegit.hij nanqꝫ ſunt reges ideſt ſe ⁊ alios in virtuti-
b⁹ regētes: ⁊ ita in deo regnū habent ⁊ hoc deſignat corona in ca
pite.Hanc coronaꝫ habent ab inſtitutione Romane eccleſie in ſi
gnū regni qđ in chriſto ſpectat. Raſio vero capitis eſt temporaliū
omniū depoſitio. Illi enī victu ⁊ veſtitu contenti: nullā inter ſe ha
benteſproprietatem:debent habere omnia cōmunia. Aliud vero
genus chriſtianoꝝ vt layci:laos eniꝫ grece latine popul⁹ licet his
temporalia poſſidere:ſed non niſi ad vſum. Nihil miſerius eſt q̄ꝫ
propter nūmū:deū cōtemnere. Nihil felicius eſt q̄ꝫ propter deuꝫ
mundū contemnere:his conceſſū eſt vxores ducere: cauſas agere:
terram colere:inter virū ⁊ vxorē iudicare cauſas agere: oblationeſ
ſup altaria ponere:ſic ſēp decimas dare:⁊ ita ſaluari poterūt. Quā
tū ad tertiū dicendū ꝙ:ſic teneant vt in ca.j.di.xliiij.vbj dr. O ſa-
cerdos de bonis eccleſie tibi permiſſū eſt viuere:ſed non vt luxurie
ris:hoc etiā tenet archi.in ca.ſtatutū.de reſcriptis li.vj.hoc etiam
tenet dñicus xliiij.di.in principio.ſic etiā dñicus in cap. preſenti de
officio ordinarij.li.vj.ſic etiā Ioan.de lignano.ſic etiā abbas i cle.
gratie de reſcriptis.ſic abbas in cap.finali de pecu.cle.etiā de pro-
prio patrimonio. ſic etiā enri. ſcrutator vitatis in rubrica de cle.nō
re.⁊ in plibus alij iuribus. Et ſic videor fortaſſis quod periculo-
ſum ſit clericari.

SEd vtrū clerici teneātur ad reſtitutionē de fructibus
eccl'ie pceptis.ſȝ male cōſūptis. Dicēdū ꝙ ꝓ iſta ma
teria vtile eſſet te videre epm abulē. ſup mat. q. lxxiiij
q in hac materia ſubtiliter ſe habuit:inducēdo illā au
ctoritatē numeri.xviij.qñ dedit deus decimas filijs Leui dicēdo
oēs decimas iſrl'in poſſeſſionē deberi pro miniſterio qñ ſeruiūt in
tabernaculo federis. Et conſequenter eccl'ia dat illa bona vt pau-
peres inde alant: qꝛ eccl'ia recipit bona: de elemoſinis fidelium ꝛ
vult ꝙ in illis expendant:maxime qꝛ eccl'ia cū ſit a deo inſtituta:eſt
optime ordinata ꝛ ſingule res ſue ſunt bene diſpoſite. Fructus er-
go ſuos ad bonū finē ordinat: qꝛ ditari non eſt bonū: ſed pertinet
ad auariciā.ꝛ etiā eſt occaſio peccandi.j. ad Thimo. vj. Qui vo-
lūt diuites fieri:incidunt in laqueū diaboli. Nō eni eccl'ia intendit
quempiā ditare:ſed ſolū dare ſuſtentationē. Quod aūt aliud eſt ab
eccleſia nō eſt intentū:cū nec ipe res poſſeſſe ſūt:niſi ad ſupplendā
indigentiā nrāȝ. Et inde vocant vtileſ:qꝛ ad vſum ſunt:ꝛ maxime
competit chriſtianis ꝛ potiſſime clericis. j. ad Thimo.vj. Eſt que
ſtus magnus pietas cū ſufficientia. glo. i. lucrū nrm nō eſt in hoc
ꝙ congregemus multas diuitias.ſed in hoc qđ habeamus ſuffici
entiā pro neceſſarijs:ꝛ de reliquijs pietatē.i.elemoſinā faciamus:
ꝛ ſubditur ibi cauſa.ſ.nihil eniȝ in hunc mundū intulimus: nec au
ferre quid poſſumus: Habentes aūt alimenta ꝛ quibus tegamur
his contenti ſimus. Et ſic pondera paſſum.ſ.qđ eccleſia non intē-
dit clericis dare niſi neceſſaria. Si gūt aliqua ſuperfuerint vult qđ
illa expendantur in vſus pauperū: vt innuitur.xij.q.j.in ca.illi. et i
ca.res eccleſie.ꝛ in ca.nulli epiſcopoꝝ.ꝛ in ca.ſi prenotū.clerici er-
go tenentur expendere fructus eccleſie in pias cauſas ad quas ec-
cleſia illos inſtituit.ſi aūt eccleſiaſtici in alios vſus expendant pec-
cant. ꝛ tamen quia clerici effecti ſun domini fructuum licite acq-
ſitorū de beneficijs ſuis:ſi in alios vſus expēderint:etiā ſi ſint tur
pes vſus tranfertur dominiū ſicut ſi darent de bonis patrimonia-
libus peccant tamen mortaliter quia faciunt contra eccleſie inſtitu
tionē ꝛ intentionem. Pro quo rogo pondera illam particulā mor

taliter. ſed quia dñiū transfertur non competit repetitio. ſic in glo. illius. c. qui habetis. xiiij. q. v. Sed pro ſupradicta materia vide Tho. ſcda ſcde. q. clxxxv. per totū. preſertim ad ſeptimū. ſed vtrū clerici teneantur omnia que ſibi ſuperfluunt in elemoſinas largiri. ¶ Pro iſta materia vide epiſcopū abulen. ſuper Mat. iij. q. lxxxiiij vbi recitat opiniones aliquorū dicendo. Aliqui dicunt qđ ſic: ⁊ qđ mortaliter peccant in non largēdo: quia Luce tertio dr̄ ſuper illo verbo: qui habet duas tunicas det vnam non habenti. dicit glo. de duabus tunicis diuidendis datur preceptū eo qđ ſi vna diuidatur: nemo veſtitur dimidia tunica: ⁊ nudus remaneret qui accipit ⁊ qui dedit. Sed per largitionē vnius tunice intelligūtur ea que ſuperfluunt ad neceſſitatē vite. vt patet in eadē gloſa. ergo dare ſupflua eſt ſub precepto: ⁊ per conſequens qui nō dat illa peccat mortaliter: quod a fortiori erit in clericis. Item qcūqz conſumit quod alteius ē: teneť ad reſtitutionē. bona āt clericoꝝ: paupū ſūt. vt innuitur in glo. Hiero. ſup Miche. ergo tenebiť a fortiori dare ſupflua paupibus. ⁊ ſic nō dādo peccabit mortalr̄. Sz p ſupdictis ſciendū qđ liceat clerico expēdere ⁊ qđ dare teneať in elemoſinā. Dicēdū ē qđ clericus pōt hr̄e bona pr̄imonialia vel alr̄s vndecūqz licite acqſita: ⁊ pōt hr̄e bona eccleſie vl̄ obtentu eccl̄ie acqſita: qꝛ iſta licita ⁊ honeſta qꝛ iuſte acqſita. de pmis bonis dicēdū qđ clericus habet poteſtatē liberā ⁊ plenā in illis: qꝛ eſt verus dn̄s ⁊ plenus dn̄s illoꝝ ſic laicꝰ bonorū ſuorū: ⁊ q̄ztū ad hoc licitū eſt. ſ. clerico vti rebus ſuis ſicut voluerit. ⁊ ex hac pte nl̄lū ē peccū̄z. pōt tn̄ accidere peccū̄z ex inordinato mō vel fine. ſ. vt itēdit ð fine. vt ſi clericus ad luxuriādū diſpēſet bona ſua dādo illa meretricibus. vel dādo hiſtriōibus ad laudem humanā ⁊ propter delectationē ludorū ſuorū: naz talibus donare peccatū eſt: ⁊ etiā laicis qꝛ alicui talium non licet donare ex hac cauſa vt ait Augu. ſup Joan. lxxxvj. di. vbi textus dicit. Donare res ſuas hiſtrionibus viciū eſt imane: nō virtus. ⁊ ſcitis de talibus q̄z ſit freques fama cū laude: qꝛ laudatur peccator in deſiderijs aie ſue: ⁊ qui iniqua egerit benedicetur. ⁊ etiā in cap. qui venatoribus de modo pz: vt ſi per ſupabundātiam vel defectum bona ſua diſtribuat: nā diſtributio bonorū pertinet ad virtutē libertatis.

ethi.iiij.conſiſtit tamen omnis virtus in medio ⁊ corrumpitur per
ſuper abundantiam ⁊ defectum ethi.ij. ⁊ ideo dando magis quaꝫ
oportet vel expendendo magis q̃ꝫ decet peccatum eſt:etiã per de-
fectũ eſt peccatũ vt ſi non eroget quantũ tenetur: ⁊ iſtis modis etiã
laicus peccat expendendo bona patrimonialia vel acquiſita pro-
prijs laboribus: quia nulla res eſt in qua liceat homini agere con-
tra virtutem:⁊ ideo cuicunqꝫ licet expẽdere bona que poſſidet iu-
ſte ⁊ ſic per conſequens ad virtutem pertinet cuicunqꝫ ſic expendẽ
do ⁊ quecunqꝫ egerit qꝛ ſi egerit aliqua contra virtuteꝫ peccat: ve
rum eſt tamen ꝙ clericus magis peccat etiam expendendo ꝓpriũ
patrimoniũ q̃ꝫ laicus cũ teneat̃ eſſe in maiori gradu virtutis q̃ꝫ lai-
cus. Sed pro iſta materia vide tho.ſcda ſcde.q.clxxxv. ad ſeptimũ
⁊ qꝛ parum ſupra fit mentio illius auctoritatis lu.xxij. qui non ha
bet gladium vendat tunicaꝫ ⁊ emat eũ. gladium.ſ.ſpiritualeꝫ qui
eſt verbũ domini:de quo ephe.vj.gladius ſpũs.⁊c̃. Itẽ per gladiũ
põt intelligi paſſio martirij.ſic luce.ij. tuã ipſius animã pertranſi-
bit gladius. Dicit̃ ergo cuilibet vt emat gladiũ.glo.i. omnia ex-
ponat pro audiendo verbum dei. Cuilibet etiam dr̃ vt vendat tu-
nicam glo.i.carnẽ propriã; que eſt tunica anime: martirio expona
tur: ⁊ ita coronã martirij ſibi emat. Sed omnes ſacerdotes ⁊ reli-
gioſi deberent notare illam auctoritatẽ ad gala.vj. que docet ne ſe
immiſceant rebus temporalibus vel ſecularibus negotijs q̃ aucto
ritas talis eſt. Mihi abſit gloriari niſi in cruce domini nr̄i ihu xp̄i
ꝑ quẽ mihi mundus crucifixus eſt ⁊ ego mundo.glo.ſ.vt non eum
teneam.quia nec ego aliquid cupio/nec ipſe mundus ſuum aliqd
in me cognoſcit:ſicut dñs ait.venit princeps mundi huius ⁊ in me
non habet quicꝙ. Eſt eniꝫ ſenſus:mundi concupiſcentie non ha-
bent in me dominiũ.nec mundus ſe iam mihi ingerit: quia ego cõ
tra eum ſũ fortis: qꝛ ſi homo ſit datus mundo ⁊ mundus eum qua
ſi viuus concupiſcit ex quo clarius elicietur pro multis. ꝙ ſi homi
nes ſequantur mundũ:mundus tanꝙ res viua inſequit̃ eos:quod
eſt valde notandũ preſertim pro ſacerdotibus. Sed pro dictis ⁊ di
cendis nota ꝙ omnes ſacerdotes ⁊ omnes religioſi tam diuites q̃ꝫ
pauperes debemus conſiderare ꝙ mors quandoqꝫ adueniet: ⁊ ſi

tardet cum nulli parcat. Et ſi aliquis quereret que eſt cauſa quare amamus res temporales: cum ipſe non ament nos quia eſt contra regulaꝫ Ariſtotelis ethico. viij. ⁊ ix. vbi dr̃. oīs amor verꝰ debet eẽ reciprocus vt amo te quia amas me: ⁊ ſi nos amemus res temporales: tamen ipſe res non amant nos. igiť. ⁊c. Et quia amor eſt vis vnitiua vel concretiua in rem amatam. Pro quibus vide q̃ ait Bernardus ad monialem. Dic mihi vbi ſunt amatores huiꝰ mū di: qui pauca ante tempora nobiſcū erant. quid enim eis profuit res tēporalis cū ex eis quantū ad tēporalia nihil remāſit niſi ciner es ⁊ vermes: Quid eis profuit ianis glozia. breuis leticia. mundi potentia. carnis voluptas. falſe diuicie. magna familia. magna cō cupiſcentia. vbi riſus. vbi iocus. vbi iactantia. vbi arrogātia. heu de tanta leticia. in quantam triſticiā de illa magna exultatione ceci derunt in magnam ruinā ⁊ in magna tormenta. quicquid eis accidit: tibi accidere poterit. Pro quo nota auctoritatem Mathe. viij. capi. que dicit ꝙ nemo poteſt duobus dn̄is ſeruire. ⁊ ſic dicebat Augu. ſupra ꝙ nemo poteſt ſimul conſpicere celum ⁊ terram. ⁊ ſic concludendo dicamus ꝙ ſacerdotes ſiue religioſi non debent ſe immiſcere ſecularibus negotijs quoniam debent orare pro ſe. ⁊ pro populo dei. vt in cap. duo. xij. q. j. ⁊ ſic Lu. xj. dr̃. Petite ⁊ dabitur vobis. querite ⁊ inuenietis pulſate ⁊ aperietur vobis. Petite. glo. i. orando. Querite. i. operando. Pulſate. ſ. pſeuerādo. vel aliter petite. ſ. orando. querite. ſ. ieiunando. pulſate. ſ. elemoſinas faciendo. Et ſic facit autoritas Lu. xviij. oportet ſemper orare. Et quia dicitur hic nuper ꝙ ſacerdotes ſiue religioſi nō debent ſe im miſcere ſecularibus negotijs. Pro quo vide cap. ex merito. vj. q. j. vbi inter cetera diciť. dum caput egrotat cetera membra dolent. Iteꝫ alibi. Non poteſt eſſe fidelis hominibꝰ qui infidelis eſt deo vt in ca. non poteſt. ij. q. vij. Cuius littera talis eſt. Non poteſt erga homines eſſe fidelis: qui deo extiterit infidelis. ⁊ ſic nimis vulgatum eſt quot capita tot ſenſus. Et ſic dr̃ in ca. vtinā. lxx. di. vnaqueqꝫ prouincia abundat in ſuo ſenſu. Et ſic vir bonus ⁊ iuſtus ſequitur bona ⁊ iuſta. ⁊ vir malus ⁊ iniuſtus ſequitur mala ⁊ iniuſta. quod nota. Sꝫ pro ordine orandi ſciendum ꝙ orans debet orare

pie ⁊ perſeueranter: Mat. vij. ⁊ pro ſe jo. xviij. ⁊ ad ſalutē Math. xviij. ⁊ Math. vj. dr̄ cū oratis dicite pr̄ nr̄. ⁊c̄. ¶Placeat xp̄o redē ptori nr̄o qd̄ talia petamus quibus mereamur conſequi vitā eternam. Amen.

Finit ſpeculum eccleſie.

Incipit ſpeculū ſacerdotū volentiū celebrare miſſā.

E primo an̄ miſſā habēda ſūt tria. ſ. intētiōis diſcuſſio. generalis cōtritio ⁊ pura cōfeſſio. Intētiōis diſcuſſio: ne ꝓpter vanam gloriā celebret: ne ꝓpter verecūdiā. ne ꝓpter alicuiꝰ ꝑſone fauorē. ne ꝓpt̄ lucrū tp̄ale. nec ꝓpt̄ cōſuetudinē. Generalis cōtritio dꝫ eſſe de obmiſſis bonis q̄ facere debuit: ⁊ de pccis cōmiſſis corde ⁊ ope. ¶Pura cōfeſſeſſio notabiliū pcōꝝ cōmuniū vel notoꝝ vl' ignotoꝝ. In miſſa ſit diligens ſacerdos circa locū id ē tabulā vt recipe poſſit vtraqꝫ. Diligentior circa calicē: ne ſit fractꝰ vl' nō ꝑpatus. Diligētiſſimꝰ circa materiā: ne hoſtia ſit corrupta. vinū acetoſū aut deſit aqua. In canone ſit diligētia magna inſignis: vt humiliter fiāt. maior in verbis: vt veraciter ea dicat. Maxima in intētione vt firma fide cōſecrare intendat. In cōſecratione habeat diligētiā ad cōficiendū corpꝰ xp̄i. Reuerētiā ad tāgēdū ⁊ deuotionē ad ſumēdū. In tāgēdo corpꝰ xp̄i ſit reuerētia magna. ꝓpt̄ cōtinētiā tā excellētiꝭ corpiꝭ xp̄i Maior ꝓpt̄ cōtinētiā tā excellētioris aīe xp̄i. Maxima ꝓpt̄ cōtinentiā tā excellētiſſime diuinitatis xp̄i. Qui in cōſecrādo intēdit facere deū ⁊ ꝑ lachrimaꝭ colere. mortē xp̄i mēorari. totā eccleſiā adiuuare. Qui ī conſecrādo intēdit conſequi augmētū dilectionis: inſeꝑabilitatē vnionis. accelerationē fruitiōis. Sit hūilis oratio in ꝑ̄mo ⁊ ſcd̄o memēto ꝓ ſe. ne tā indignus miniſter indigne recipiat tā digniſſimū myſteriū. Ne tā indeuotꝰ ꝑ̄ſbiter iuſtiſſimū iudicē flectat in ſuū iudiciū. Ne tā imūdꝰ hoſpes tā excellētiſſimū hoſpitē a ſe repellat fetore criminū: ⁊ ut piiſſimus dn̄s eū ꝑticipeꝫ faciet

electorū ſacerdotū. Secundo pro viuis: vt ſint participes tanti my
ſterij auditores habiles miſſarū beneficij hūiles contēptores vani
tatū mūdi. Satiſfactores ſtabiles defect⁹ proprij ⁊ ſectatores vigi
les diuini beneficij. Tertio in ſcdo memento ꝑ defūctis vt ꝑ tam
ſuauiſſimū myſteriū habeāt cōtinuū ſubſidiū: vt ꝑ ꝑces eccl̄ie ⁊ fide
liū habeāt ſuaue a penis refrigeriū: vt ꝑ hoc nr̄m miniſteriū habe
ant ſcd̄m reditū ad ſanctoꝝ cōſortiū. Poſt miſſā fiat ſūma graꝝ
actio de tanto pane ſuauiſſimo angeloꝝ creatore a creatura rece
pto de tanto viatico proficuo xp̄i electorū creatore a creatura recep
to. O ſacerdos corpus tuū quotidie efficit̄ ſepulchrū xp̄i. Quo-
modo ex ore tuo progredit̄ falſitas ꝑ qd ingredit̄ vitas. Quomo-
do oculi tui vidēt vanitatē: q quotidie aſpiciūt vitatē. Quomo-
do man⁹ tue extēdūt ad illicita: q̄ tenēt tenētē oīa. Quomodo te re
ples ⁊ ingurgitas vino: qui debes eſſe plenus deo.

Verſus.

Cum domino pſalles: pſallendo tu tria ſerues.
Dirige cor ſurſum. bene pro fer. proſpice ſenſum.
Conſtat in altari: carnem de pane creari.
Iſte cibus deus eſt: qui negat hoc reus eſt.
Tam ſanctum pignus; nemo ſumat niſi dignus.
Qui capit indigne: diro qui cruciabitur igne.

Dn̄i Petri Helene. ep̄i breue ſed iocun
diſſimū in eccl̄ie ſpeculū epygrām̄a.

Quiſquis ad altaris pergis ſolennia ſacra.
Hortor ⁊ admoneo: quod tibi ferat opem.
Eccleſie legito que ſpecula nunc tibi mitto
Cum legeris relegas: deniq3 doctus eris
Miſſe myſteria quid ſignent ſacraq3 neſcis.
Iſtic comperies: hoc igitur repetas.

Deo gratias.

Incipit opus breue ꝛ preclarū ad habendaꝫ noticiā ſacramentorū pro vtilitate clericorum editum. Incipit feliciter.

Circa ſacramenta primo occurrit aliquid dicere in cōmuni. Scdo de ipſis in ſpeciali determinare. Circa primū conſiderāda ſunt octo breuia. Primū eſt oſtēdere quid eſt ſacramentū. Secundo vnde dr̄. Tertio quot ſunt ſacramenta. Quarto in quib⁹ conſiſtunt. Quinto a quo fuerunt inſtituta. Sexto que ſunt voluntatis: ꝛ q̄ neceſſitatis. Septimo q̄ iterant̄ ꝛ q̄ non iterantur: ꝛ que eſt cauſa quare quedam iterant̄ ꝛ q̄daꝫ nō iterant̄. Octauo a quib⁹ miniſtris conferant̄. Circa primū dicendū eſt ꝙ ſcdm qd dicit mgr̄ ſenten. li. iiij. di. j. ſic diffinitur ſacramentū ſcdm Auguſti. ſacramentū eſt illud: in quo ſub tegumento rerū viſibiliū diuina virtus ſecretius operatur. Pro quo nota ꝙ tegumen. inis. ꝛ hoc tectū. i. et hoc tegumentū vel tegimentū. ꝛ hoc tegimen omnia dicuntur a tego. is. Ad ſecundum dicendū ꝙ ſacramentū dicit̄ a ſigno rei ſacre. vnde dr̄ ſacramentū ſacre rei ſignū. Ad tertiū dicendū ꝙ ſacramenta ſunt ſeptē. ſcilicet baptiſmus. confirmatio. euchariſtia. penitentia extrema vnctio. ordo. ꝛ matrimoniū. Ad quartū dicendū ꝙ ſacramenta conſiſtunt in verbis ꝛ in rebus vt in ſacramēto baptiſmi: res eſt aqua. verba ſūt ego te baptizo. ꝛ in ſacracramento confirmationis res eſt oleū ſecundū debitam diſpoſitionem preparatū. verba ſunt: confirmo te ſigno crucis. ꝛc. ꝛ ſic de alijs ſacramentis. Ad quintū dicendū ē ꝙ ſacramēta inſtituta ſūt a xp̄o ꝛ habent totā ſuā virtutē a paſſione xp̄i. Ad ſextū dicendū ꝙ duo ſacramenta ſunt voluntaria q̄ recipiūtur ſecūdū voluntatē volentiū illa recipere. vt ordo ꝛ matrimoniū Pro quo nota ꝙ in paruulis vnicū ſacramentū eſt neceſſariuꝫ. ſ. baptiſmus quo aſſumpto ſi decedant: euolant in gloriam. Sed in adultis vſum rationis habentibus duo ſacramenta ſunt neceſſaria. ſ. ſacramentū baptiſmi ꝛ ſacramētū penitentie de peccatis poſt

baptiſmū cōmiſſis ſic in ca. firmiſſime de. conſe. di. iiij. Alia vero quecunqꝫ ſunt de neceſſitate. ſ. baptiſmus. confirmatio. penitentia euchariſtia ⁊ extrema vnctio. Et dicunt̄ de neceſſitate: q꞉ oportet illa recipe in re vel in voto. Pro quo vide ca. ſi ergo. xvij. q. j. in quo dr̄ votum enim ꝓ opere reputat̄. Et ſic dr̄ illud nimis vulgatū voluntas pro facto reputatur: quod intellige quando talis voluntas non poteſt reduci ad actū. ſic in capi. magna pietas de pen. di. j. Ad ſeptimū dicendū ꝙ quattuor ſacramenta iterantur. ſ. penitentia. extrema vnctio. euchariſtia. ⁊ matrimoniū. Tria ſacramenta non iterantur. ſ. baptiſmus. ordo. ⁊ confirmatio. Et iſta ſacramenta non iterantur: quia in eis imprimitur caracter. Pro quo nota ꝙ character eſt quedā potentia ſpūalis q̄ ordinatur ad ea q̄ ſūt diuini cultus. vel eſt quedam potentia character qua quis poteſt facere poſtea aliqua que non poterat facere ante. Et pro paruulis dicit Auguſti. in libro de floribus. xxij. veritate qđ illi qui poſt baptiſmū ſtatim moriuntur: confeſtim euolant in gloriam: non tamen propter hoc ſunt occidendi: qm̄ vt ait apl's ad Roma. iij. non ſunt facienda bona vt inde ſequant̄ mala. nec econtra. Et ꝑ ſacramento baptiſmi vide capi. Solennitates. de conſe. di. j. in quo dr̄: nec talis trepidatio facit iterationem. Quoniam non monſtratur eſſe iteratum quod neſcitur eſſe factum. Et ſic in baptiſmo non ſolum deletur omnis culpa: ſed etiam omnis pena. ſ. eterna. Et in libro de floribus veritatę. xxiiij. dr̄ vnde patet qđ baptiſmus non delet penam: ſed tantum culpam peccati originalis in hac vita mortali ⁊ exigua: qm̄ ibi remanet calor. frigus. ſitis. ⁊ famis. Et ī illis quattuor ſacramentis non inprimitur character. Et character eſt poteſtas per quā ſuſcipiens ſacramentum: poteſt aliquid facere vł recipere quod nō poterat ante. Ad octauū dicendū qđ quinqꝫ ſūt ſacramenta que ſunt baptiſmus. euchariſtia. ⁊ penitentia. matrimoniū ⁊ extrema vnctio dat ſacerdos. Et duo ſacramenta q̄ ſunt confirmatio ⁊ ordo dat epiſcopus.

Sequitur ſecunda pars huius operis in qua determinatur de vnoquoqꝫ ſacramento in ſpeciali. Et p̄mo de ſacramento baptiſmi: circa quod ſcienda ſunt no-

nem. Primū eſt quid eſt baptiſm⁹. Secūdū eſt quare fit in aqua Tertiū eſt ꝙ triplex baptiſm⁹. ſic in capitulo firmiſſime. xv. q. j. et etiā in ca. firmiſſime de conſe. di. iiij. Quartū eſt quid eſt ſacramē-tū tantū in baptiſmo: ⁊ qd eſt res tantū: ⁊ quid ē res ⁊ ſacramentū. Quintū eſt q̄ ſūt de eſſentia baptiſmi ⁊ q̄ de ſolēnitate. Sextū eſt in quibus partib⁹ debet iniungi infans: ⁊ quare in illis partib⁹. Septimuꝫ eſt quis eſt effectus ſiue vtilitas huius ſacramenti baptiſmi. Octauū eſt ꝙ in hoc ſacramento baptiſmi ſunt cathezi ſmus ⁊ exorziſmus. Nonum ⁊ vltimū eſt: quot merſiōes debet ſuſcipere infans in aqua a ſacerdote vt dicatur baptizatus. Circa primū dicē-dū eſt ꝙ ſecundū magi. ſent. li. iiij. di. iij. Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior ſub forma verborū preſcripta: que forma eſt Ego te baptizo in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpirituſſancti amen. Uel aliter baptiſmus eſt cauſa ſufficiens delens omne peccatū tam originale ꝙ̄ mortale ⁊ actuale ſiue perſonale excepto debito. Ad ſecundū dicendū ꝙ baptiſm⁹ fit in aqua magis q̄ꝫ in alia re: q2 gratia que datur in baptiſmo magis aſſimilatᷣ effectui aque: ꝙ̄ effectui alterius rei. Quoniā ſicut aqua iſta materialis ⁊ naturalis mundat maculas materiales ⁊ corporales: ita baptiſmus mundat maculas ſpiritnales. i. peccata vt in paruulis peccatū originale. in adultis peccatum originale ⁊ mortale. Ad tertiū dicendū ꝙ triplex eſt baptiſmus. ſ. flaminis fluminis ⁊ ſanguinis. Baptiſmus fluminis: remouet culpam ⁊ penā: ⁊ imprimit characterem. Baptiſmus flaminis: confert gratiā nō ſemel: ſed pluries. Pro quo vide quid dicat aug. in. li. xix. de floribus ⁊ iſte eniꝫ baptiſmus flaminis non eſt alligatus baptiſmo fluminis. Unde diſcipuli quidā loquente petro prius acceperunt ſpiritum ſanctuꝫ ꝙ̄ eſſent baptizati vt habetur in actibus aploꝝ. Baptiſmus ſanguinis: facit cito volare ad celū Ad quartū dicendū ꝙ ablutio exterior eſt ſacramentū tantū in ſacramento baptiſmi. Et gratia interior eſt res tantū ⁊ ſacramentuꝫ ⁊ res eſt character qui imprimitur. Ad quintum dicendū ꝙ de eſſentia baptiſmi ſunt materia. forma ⁊ intētio. Et ſunt octo de ſolēnitate. ſ. ſal. oleū. chriſma. chriſmale. glo. criſmeras. ſaliua. cereus. flatus ⁊ patrini. Ad ſextum dicendum. ꝙ debet iniungi infans in

fronte vt publice fidem chriſti cōfiteat. ꝛ in vertice hoc eſt in parte ſuperiori capitis: vt agenda ab eo ſubtilius intelligat. ꝛ inter ſcapulas vt iugum chriſti ſuauius portet ꝛ in pectore: vt dulci corde deus diligatur ab eo. Ad ſeptimum dicendum ꝙ effectus baptiſmi eſt principaliter mundare a peccato originali ꝛ ab actuali ex cōſequenti: ꝛ preparare ad recipiendum alia ſacramenta ꝛ ideo dicitur ſacramentum intrantium ad fidem chriſti ¶ Pro quo nota ꝙ peccatum originale nihil aliud eſt ꝙ originalis iuſticie carentia ſeu priuatio veniēs ex peccato pmi parētis ſic tho. in. iiij. di. iiij. Ad octauum dicendum ꝙ in baptiſmo ſunt catheziſmus: ꝛ exorziſmus ¶ Et catheziſm⁹ eſt inſtructio in fide quā debent tradere patrini baptizati chriſti baptizato ¶ Exorziſmus eſt coniuratio que fit in baptiſmo: vt poteſtas diaboli repellatur. Pro quo nota ꝙ ſūt tria verba greca correſpondentia tribus verbis latinis. Et ſic hoc verbū grecum baptizo correſpondet huic verbo latino lauo. Et exorzizo idem eſt quod coniuro. ꝛ cathezizo grece idem eſt quod inſtruo latine. Ad nonum dicendum ꝙ trina inmerſio vel vna debet fieri ſecundū conſuetudinem ſic dicit magiſter ſententiaruz libro quarto. di. iij.

Sequitur de ſacramento confirmatiōis. Circa quod notanda ſunt tria. Primum eſt. quid eſt hoc ſacramentum confirmationis. Secundum eſt. vnde dicitur ꝛ que eſt eius materia ꝛ forma. Tertium eſt. in q b⁹ ſacramētis fit vnctio chriſmatis. Ad primū dicendū eſt. ꝙ ſecūdū quod dicit ſanctus Tho. in. vj. libro ſue ſūme ¶ Confirmatio eſt cōſignatio facta ab epiſcopo cū chriſmate in fronte baptizati cum certa forma verboꝝ ad audacter confitendū nomē xpi ¶ Ad ſcd̄m dicēdū qđ iſtud ſacramentū cōfirmationis dr̄ a cō qđ eſt ſimul ꝛ firmatio. onis. q꞉ ſimul firmat gratiā ſpūſſancti q̄ trahit in baptiſmo et ideo dicitur dari ad robur ¶ Et materia hui⁹ ſacramenti eſt chriſma confectum ex oleo ꝛ balſamo ¶ Et forma ſunt verba q̄ epiſcop⁹ profert ſcilicet conſigno te ſigno crucis. confirmo te chriſmate ſalutis. In nomine patris ꝛ filij ꝛ ſpirituſſancti. amen.

Ad tertium dicendũ q̃ in tribus ſacramentis fit vnctio chriſma-
tis ſcilicet in baptiſmo ſuper caput: ad deſignãdũ ſuſceptionẽ in cõ
firmatione. In fronte ad deſignandũ audaciam confeſſionis fidei.
Et in ordine preſbiteratus in manibus: ad ſignificandum poteſta
tem conſecrandi dominici corporis ſacramentum.

Et quia peccatis noſtris exigentibus multi ignoran-
ter: ⁊ alij ſcienter prorumpũt in hec verba aſſerendo
talem vel talem clericum eſſe publicum cõcubinariũ
Pro cuius declaratiõe queritur vtrũ ſacerdotes ha
bentes mulieres in domo dicantur publici concubinarij ⁊ alicui vi
deretur iſta queſtio valde difficilis. Pro cuius declaratione vide
capi. tua ⁊ veſtra de coha. cle. ⁊ mu. maxime ſuper illo paſſu. Nul
lus audiat miſſam ſacerdotis quem ſcit concubinam indubitanter
habere. Et quia dicitur in textu miſſam. glo. i. etiam alia diuina of
ficia. Dicit etiã vlterius indubitanter. i. per ſententiam. ⁊ per cõ-
feſſionem. ⁊ per euidentiam facti. vt. ſ. quia crimen nulla tergiuer-
ſatione celari poteſt. Et eſt tergiuerſatio ſimulatio quedam. Sed
thomas ſuis quodlibet. quodlibet. xj. ar. viij. intercetera dicit. Attẽ
dendũ tamen eſt quod hoc nõ intelligitur de quolibet ſacerdote for
nicario. Sed de publicis fornicarijs: qui proprie dicuntur publici
quando iudicio ⁊ ſententia eccleſie vocantur publici quod eſt val-
de notandum. Et pro ampliori declaratione vide ca. ſciſcitantibꝰ.
xv. q. viij. cuius contextura talis eſt. Sciſcitantibus nobis: ſi a ſa-
cerdote qui fuerit comprehenſus in adulterio ſiue de hoc ſola fama
reſperſus eſt debeatis cõmunionem ſuſcipere: nec ne reſpondemus
Non poteſt aliquis quantũcunqʒ pollutus ſit ſacramenta diui-
na polluere: que purgatoria cunctarũ cogitationũ exiſtũt qualiſcũ
qʒ ſacerdos ſit. Que ſancta ſunt coinquinari nõ poſſũt: iccirco ab
eo vſqʒ quo epiſcoporũ iudicio reprobetur communio percipienda
eſt quoniã mali bona miniſtrando ſe tantummodo ledũt. Et cerea
fax accenſa ſibi quod detrimentum preſtat. Alijs vero lumen in te-
nebris adminiſtrat. Et tamen alijs cõmodũ exhibet: inde ſibi diſ-
pendium prebet ſumite ergo ab omni ſacerdote intrepide. i. ſine ti-

more chriſti myſteria:quoniam omnia in fide xp̄i purgantur. Fi-
des eſt eniꝫ que vincit hunc mundum. Et quis non dantis ſed ac-
cipientis ſit dicente beato Hieronimo. ad credendū omni anime
baptiſmus eſt perfectus:Et in omni ſacerdote corpus xp̄i eſt per-
fectū: qui rurſus ſacre ſcripture concordans ait. priuſqꝫ audias: ne
iudicaueris quenq̄. Atqꝫ ante probationē accuſationis illate: ne-
minē a tua cōmunione ſuſpendas:q2 non ſtatiꝫ qui accuſatur reuꝫ
eſt: ſed qui conuincitur criminoſus. Caſus de manu ſacerdotis q
ab eccleſia tollitur licite ſacramenta ſumantur.

Sequitur de ſacramento euchariſtie circa quod ſcien
da ſunt ſeptem. Primū quid eſt. Secundo vnde di
citur euchariſtia. Tertio que ſunt de eius ſubſtantia
Quarto que eſt eius materia: ⁊ que eſt eius forma.
Quinto quid eſt in hoc ſacramento euchariſtie ſacramentuꝫ tan-
tū, ⁊ quid eſt res tantū: ⁊ quid ſacramentum ⁊ res. Sexto quomo
do continetur xp̄s in hoc ſacramento. Septimo in quot partes de
bet diuidi hoſtia ⁊ quare. Ad primū dicendū ꝙ ſecūdū ſanctū tho.
in. vj. ſue ſūme. euchariſtia eſt ſacramentū charitatis tā diuine q̄z
noſtre ſic etiā diffinit Alexander. Ad ſecūdū dicēdū ꝙ dr̄ euchari
ſtia ab eu qđ eſt bonū ⁊ charis qđ eſt gratia quaſi bona gratia. Ad
tertiū dicendū ꝙ de ſubſtantia huius ſacramēti ſūt quattuor. Pri
mū eſt ſacerdos. Secūdū eſt ſpecies panis ⁊ vini. Tertiū eſt inten
tio conſecrantis. Quartū eſt forma verborū cōſecrationis. Ad q̄r
tū dicendū ꝙ materia huius ſacramēti eſt panis triticius:et vinuꝫ
de vite: ⁊ forma ſunt verba conſecrationis: cum proferuntur a ſa-
cerdote ſuper ſpecies panis ⁊ vini:cum intentione conſecrādi. Ad
quintum dicendū ꝙ in hoc ſacramento: ſacramentū tantū ſunt ſpe
cies panis ⁊ vini. Et reꝫ ſacramēti eſt corpus xp̄i myſticū. E eſt ſa
cramentū ⁊ res: corpus xp̄i verū. Ad ſextū dicēdū ꝙ xp̄s totus ē
in hoſtia: ⁊ totus in qualibet eius parte: ſicut poteſt poni exemplum
in ſermone qui eſt vnus in multis auribus. ſic de iſta materia etiaꝫ
tractatur in capitulo cū marthe de cele. mi. Ad ſeptimū dicendū ꝙ
diuiditur hoſtia in tres partes: propter tres perſonas ſancte trini-
tatis. Sed quid ſignificet vnaqueqꝫ iſtarū triū partiū: vide verſuꝫ

qui docebit te. Frangit in tres hoſtia ꝑtes: tinctã beatos. Pars
ſiccata viuos notat. ſeruata ſepultos.

¶ Preclara reuelatio de ſacramento altaris quã dominus re
uelare dignatus eſt fideli ſeruo ſuo Guillermo regi Scotie viro
religioſiſſimo. ⁊ eſt ſequens.

Uos qui gloriamini in domino: ⁊ exaltatis in preco-
nijs laudis eius venite ⁊ audite ineffabilia ſecreta: q̃
de ſapientie ſue theſauris proferẽs ieſus chriſtus di-
gnatus eſt reuelare mortalibus. Qui licet per gratiã
ſuam plene innotuerit illis: quos in fide edocuit ſe in ſacramento
altaris quod a fidelibus ſumitur: eũdem ipſum eſſe verũ deũ verũ
qꝫ hominẽ: qui ſine labe de intemerata virgine carnem ſumpſit: qr
tamen iuxta quod apl'us ait: non in omnibus eſt fides. ⁊ pleriqꝫ eti
am fideles quamuis hoc ſimpliciter credant: et vix tamen capere
preualent intellectu: ad ſolidandas in fide credentium mentes ad
deſerendã omnez altitudinez extollentem ſe aduerſus ſcientiã dei.
Pius ieſus chriſtus in firmitatis humane conditionẽ clemẽter
miſerans quid excellentie. quid virtutis. quid glorie. ſacramentuꝫ
altaris in ſe contineat: Guillermo regi Scotie mirabiliter patefe
cit. Et quãuis alijs nonnullis fidelibus ꝓut comperimus vel per
mutationez hoſtie in carnẽ chriſti: vel etiã quandoqꝫ in puerũ eiuſ
dẽ ſacramẽti veritas ſit oſtẽſa: nũquã tñ legim⁹ vl' audiuim⁹ ꝙ ali
cui adeo plene ac lucide totũ ſacr̃m altaris effulſerit: ſicut memora
to regi demonſtratũ eſt in ſpũ dũ dormiret velut ex ſequẽtib⁹ appa
rebit. Narratio rei. Nã cũ idẽ rex die quadã tardius ſurrexiſſet: ⁊
officiales curie ꝓpter vanas occupationes q̃s habebãt audire miſ
ſam celerius vellent: clericos regalis capelle que a thalamis regis
paululũ eſt ſeiuncta: vt eis prius quã rex ſurgeret celebrarent pre-
cibus induxerũt. Induto igit' ſacerdote ⁊ clericis preparatis dum
ad dicendã confeſſionẽ coraꝫ ſacris altarib⁹ eſſent humiliter incli-

nati: viſum eſt regi per ſomniū ſe eidem confeſſioni intereſſe. Qua
predicta ceteriſqꝫ officijs ex more peractis vſque quo ⁊ hoſtia eſt
oblata: intuitus rex vidit a loco quo ſacerdos hoſtiam ſuper corpo
rale poſuerat columnam eximie claritatis exſurgere: qua vt ipſi vi-
debatur penetrato capelle culmine aere celoqꝫ diuiſo in ipō thro-
no diuine maieſtatis verticē attollebat. Sub ipſa columna cerne
bat ſedere iuxta hoſtiam ſpecioſum pre forma filijs hominū in for
ma pueri. Cuius decoris gloria tanta erat: vt in eius cōparatione
ſolaris claritas nulla eſſet. Reflectens antē p̄fatus rex oculos ad
ſacerdotem: qui tantis preerat myſterijs: vidit eum ſubito in luci-
diſſimi chriſtalli ſpecie transformatum. Qui ſacerdos cū ad faciē
dum ſuper hoſtiam crucis ſignum poſt oblationē brachiū eleuaſ
ſet: humiliato erga eum capite ſuo maximus ille puer ſignum ipm̄
excipere videbatur. hec tanta tamqꝫ ſtupenda rex attonitis oculis
intuens. vehementiſſime mirabatur. Igitur poſtq̄ ad tertiam re-
petitionē agnus dei myſterium miſſe perductum eſt: eleuatis ocu-
lis rex vidit erectum puerum ſacerdoti pacis oſculum porrigentē
At vbi perceptionis appropinquauit hora qua vt debet ſacerdos
conſueuit ſuſcipere corpus chriſti: quod eſt auditu terribile. credi-
bile tamen ſecundum quod ait Auguſtinus quia nos incorpora-
musꝫ eum ⁊ incorporamur ab ipſo. puer ſacerdotem cōmedere vi-
ſus eſt. Et ſacerdotem nihilominus integrum permanere. Verba
Auguſtini ſunt vt dictum eſt. creſce ⁊ manducabis me: non ego
mutabor in te: ſed tu mutaberis in me. In quo Rex vltra quam
credi valeat ſtupefactus ⁊ ad ſacerdotem voce trepidantis excla-
mans. Quid eſt inquit quod tu non ſuſcipis corpus chriſti? Et
ſacerdos quia vt cernis ipſe me incorporat ſibi. Protinus Rex
ad eum. Et quis eſt ipſe tantus puer ⁊ tantaqꝫ ineffabili glo-
ria laureatus. Ad quem ſacerdos. Hic eſt inquit dominus me-
us ⁊ tuus etiam o Rex. Nam Rex regum eſt et dominus domi-
nantium. Rexqꝫ omnium ſeculorum. Proſtratus igitur Rex
continuo coram eo: vt ſui miſereretur ſuppliciter precabatur. Quē
cū puer obliquo prius oculo reſpexiſſet. Et rex humiliter ab eo q̄-

reret ſi poſſet obtinere miſericordiã apud eũ. Reſpondit puer piiſ-
ſimus: impetrabis. Inſiſtente vero rege precib' indefeſſis vt ei be-
nedictionis ſue gratiã largiret. Eleuata puer dextera: benedixit eũ
dicens. Benedictus ſis tu a patre meo ⁊ a me: ⁊ a ſpiritu ſancto:
qui a patre ⁊ a me procedit. Sicq; cũ ſacerdote ſuo per memoratã
columnam celorum ſublimia petens epiſcopum cum omnibus
quorum in officio miſſe facta fuerat memoria paterne mageſta-
tis oculis preſentauit. Et ſub eodem memento ſacerdos ad ter-
ram viſus eſt rediiſſe. Completo itaq; ſacramento excitatus rex
ad vocem vnius: ex clericis dum ſacerdoti poſt dominus vobi-
ſcum ⁊ cum ſpiritu tuo reſonantior in voce q̃ȝ ceteri reſpondiſſet:
cepit ea q̃ viderat mente ſolicita pertractare. Gaudenſq; in dño ſu
per his vehementer benedicebat ⁊ collaudabat deũ altiſſimũ qui
ſibi tanta myſteria demonſtrarat. Nulli tñ ea pandere voluit: quo
adusq; perpendere potuit. Quis nam eſſet ſacerdos cui talia con-
tingerint: qui non diceret. A domino factum eſt iſtud: ⁊ eſt mira-
bile in oculis noſtris: ⁊ alia huiuſmodi. Hec pro vt ſũt expreſſa re-
tulit dñs Galterus venerabilis glaſcouenſis epiſcopus domino
Arnaldo ciſterſienſi abbati: ⁊ quibuſdam aliis religioſis in domo
ciſterſii dum rediret a conſilio generali Innocencii pape quarti.
A quibus quidam monachus Ciſterſienſis ſitienter ea percipiẽs
idest maximo cum deſiderio ad honorem domini noſtri ihesu chri-
ſti: ⁊ ad deuotionem excitandam legentiũ cordibus curauit ſcriptu
re cõmendare. Credentes iſta ⁊ pro eo qui ea ſcripſit orantes: pa-
cẽ ⁊ benedictionez quam felix rex iſte promeruit: ⁊ ipſi accipere me
reantur per omnia ſecula ſcloꝝ amen.

SEd pro ſupradictis vide quid dicat Auguſti. in pſ.
xlv. ſuper particula deus ſedet ſuper ſedem ſanctam
ſuam. glo. ꝙ tunc promittebatur futurũ nũc imple-
tũ agnoſcitur ⁊ tenet. deus ſedet ſuper ſedem ſanctaȝ
ſuã. Quãdo ſedes eius ſancta eſt. forſitan celi: ⁊ bene intelligitur.
Aſcendit eniȝ xp̃s ſicut nouimus cũ corpore: in quo crucifixus eſt:
⁊ ſedet adexteram patris. i. ad equalitatẽ patris: inde eũ venturuȝ
expectamus: ad iudicandos viuos ⁊ mortuos. i. tam bonos q̃ȝ ma

los homines. Sedet ſuper ſedem ſanctã ſuã: celi ſũt ſedes ſancte eius. Vis ⁊ tu eſſe ſedes eius noli putare te non poſſe eſſe. Para illi locũ in corde tuo: quoniã veniet ⁊ libenter ſedebit. Ipſe certe eſt dei virtus ⁊ dei ſapiẽtia. Et quid dicit ſcriptura de ipſa ſapientia Anima iuſti: ſedes ſapientie. Si ergo anima iuſti ſedes eſt ſapientie: ſit anima tua iuſta: ⁊ eris regalis ſella ſapientie. Et reuera fratres omnes hoĩes qui bene viuunt: qui bene agunt ſcdʒ charitatẽ piam conuerſant. Nonne deus in illis ſedet ⁊ ipſe iubet: ⁊ obtemperat anima ſedenti in ſe deo: ⁊ ipſa iubet mẽbris: Anima enĩʒ tua ſancta iubet mẽbro tuo quo moueatur pes: quo manus: quo ocul⁹: quo auris ⁊ ſic de ſingulis. Et ſic iubet ipſa anima ſancta mẽbris tanquã famulis ſuis. Sed ⁊ ipſa ſeruit interius inſidenti ſibi domino ſuo. Non poteſt inferiori ſe bene imperare: niſi ſuperiori ſe non fuerit dedignata ſeruire. Et ſic deus ſedet ſuper ſedem ſanctã ſuã Hec augu. vbi ſup̃. Et ſic tu ſi ſapiens fueris: iſtoꝝ memoreris: et ſic iſta ſunt verba valde notanda: quoniam verba aurea. Et ſic ꝑ dictis ⁊ multis alijs nota quid dicatur Eſaye. xxxviij. ⁊ eſt In diebus illis egrotauit Ezechias vſqʒ ad morteʒ: ⁊ introiuit ad eum Eſay. filius Amos propheta: ⁊ dixit ei. hec dicit dñs deus. Diſpone domui tue: quoniã morieris tu ⁊ non viues. Et ſequit̃. Ego adijciaʒ ſuper dies tuos quindeciʒ annos. glo. Iſta fuit prophecia comminationis: que eſt quando fit reuelatio prophete alicui⁹ futuri pro vt eſt in diſpoſitione diuina ⁊ eius preſcientia. hoc infallibiliter impletur: qꝛ diuina preſciẽtia eſt immutabilis. Prophetia aũt ſuprapoſita qua dixit Eſayas morieris tu ⁊ non viues: fuit prophetia cõminationis: q̃ eſt quando reuelatur aliquid futurum. non pro vt eſt in mente diuina: ſed pro vt eſt in cauſis inferioribus quoniã in deo conſiliũ non mutatur id eſt cognitio dei: ſʒ bene quãdoqʒ opus: vt ait auguſti. li. de floribus. Et ſic erat de infirmitate Ezechie: que erat incurabilis per naturam: non tamen per hoc excludebatur quin diuina virtute curaretur: ⁊ ideo talis prophetia non ſemper adimpletur. Et pro dicta materia vide cap. incõmutabilis. xxij. q. iiij. vbi inter cetera dr̃. Si penitentiaʒ egerit gens illa a malo ſuo agam ⁊ ego penitentiã a malo quod cogitaui vt fa-

cerem ei. Cogitaui. glo.i. videor cogitaſſe. Et ep̄s Abulen. dicit
hic morieris tu. ideſt peccata tua petūt pro preſenti te mori: quod
nota. Et ſic licitū eſt cuicūqʒ audire vt ait Sapi. ꝓuer. j. ſapiēs au
diēs ſapiētior erit. Et Hieron. in ꝓhe. bib. ait. Habet neſcio qd
latentis energie viue vocis actus: vox mgr̄i in aures diſcipuli for-
tius ſonat. ¶ Incipit ſermo fratris Auguſtini de Leoniſſa.

ET ſic frater auguſtinus de Leoniſſa in ſermone diui
Joan. euangeliſte inter cetera dicit verba ſeqnen-
tia: quem ſermonem fecit in concilio Baſilienſi año
domini. m. cccc. xxxiij. Et fuit thema facies aquile de
ſuper. Eze. j. Et ſic inter cetera dixit. Secundo contemplemur de
illis quattuor animalibꝰ ꝛ ipoꝝ ſituationē vt dicit Ezech. ꝛc. Illa
erant ſituata ꝛ poſita in circuitu cuiuſdā electi. per electum intelli-
go dei filium pro noſtra redemptione ab eterno electū: qui elegit
nos in ipſo ante mundi conſtitutionē: vt eſſemus ſancti ꝛ immacu
lati in cōſpectu eius ꝛ in mūdū veniens ꝑ incarnationē infima mū
di elegit: vt confunderet fortia. Stat autem in medio quattuor ani
malium: quoniam fuit homo in ſua incarnatione. fuit bos in ſua
paſſione. fuit leo in ſua reſurrectione. et fuit aquila in ſua aſcen-
ſione. Homo eſt enī rex omnium creaturarum. Leo omniū beſtia
rū. bos omnium iumentorum. aquila omniū auium. Chriſtus ve-
ro de regali ꝓgenie ortus eſt rex regū ꝛ dominus dominantium.
qui comparatur electo auro ꝛ argento compoſito: quoniam eiꝰ ꝑ-
ſona conſtat ex auro ꝛ ex argento hūanitatis. In cuiꝰ circuitu ſunt
q̈ttuor aīalia: qm̄ hac intentione quattuor euangeliſte ſcripſerunt
euāgeliū vt toti mūdo oſtēderēt xp̄z eē veꝝ deū ꝛ hoīez quoꝝ euā
gelica dicta ītuēs ſāctꝰ Effrē monachꝰ in quodā ſmōe quē fecit d
trāſfiguratiōe iſtiꝰ electi ſic ait. Si nō erat deꝰ: Gabriel quē dn̄z
vocat: Si nō erat homo: quē Maria in ventre geſtabat. Si non
erat deꝰ Heliſabeth quē ſalutabat. ſi nō erat hō: in ꝑſepe qs iace-
cebat. ſi non erat deus: magi quē adorabant. ſi non erat homo Jo
ſeph quē circūcidebat. Si nō erat deꝰ: colūba quē ꝓteſtat. ſi non
erat homo Joannes quē baptizabat. Si non erat deus mare ꝛ vē
ti cui obediebant. Si non erat homo: in naui quis dormiebat. Si

non erat deus: peccata quis relaxabat. Si erat non homo: in deſe-
to quis eſuriebat. Si nõ erat de⁹: mortuos quis ſuſcitabat. Si nõ
erat homo: cibos quis ſũmebat. Si non erat deus: latroni paradi
ſũ quis donabat. Si nõ erat homo: in cruce quis pendebat. ſi nõ
erat deus: ſol lucẽ propter quẽ deponebat. Si õ erat homo/ in ſe-
pulchro quis iacebat. Si non erat deus: die tertia quis reſurge-
bat. Si non erat homo: Thomas quẽ palpabat. Si non erat de⁹:
in celũ quis aſcendebat. Si non erat homo: cicatrices chriſti quis
oſtendebat. ⁊ ſic de ſingulis. Igitur q: verus deus eſt: propria vir
tute ſuper omnem creaturã aſcendit. Quia ver⁹ homo eſt: cicatri-
ces ⁊ vulnera: pro nobis patri oſtendit: premaxime vulnus lateris
de quo nullus euangeliſta loquitur ardentiſſime niſi Joannes: vt
merito dicatur facies aquile deſuper. Tertio contemplemur de il-
lis quattuor animalibus: ipſoꝝ deſcripſionẽ attendentes. Quili-
bet nanqꝫ ipſoꝝ deſcribitur a propheta Ezechie. cum quattuor pe
dibus. Et cum quattuor manibus. Et cum quattuor pennis. Et
cũ quattuor faciebus. Per pedem intelligo affectionẽ. Per ma
nũ operationẽ. Et per pennas contemplationẽ. Per faciẽ diſcre
tionẽ. Quattuor erant pedes: qm̃ prelati quattuor debent habere
affectiones. Quarũ due ſũt de preſenti: ⁊ duo de futuro. De pre-
ſenti ſunt gaudiũ ⁊ dolor: ſed de futuro ſunt ſpes ⁊ timor. Gaudi
um eſt de bono. Dolor de malo. Timor de ſupplicio. Spes de pre
mio. Ambulate ergo cum pede gaudij ad meritum. Cuꝫ pede do
loris ad delictũ. Etiam cum pede doloris ad infernũ. Cum pede
ſpei ad paradiſũ. Qm̃ ſpes eſt certa expectatio future beatitudinis
⁊ quedã mentis audatia de largitate dei concepta habendi vitam
eternã ꝑ bona merita. ¶ Seqt̃ de ſacr̃o peñie. Circa qd̃ ſciẽ-
da ſũt ſeptẽ. ꝑmũ qd eſt peñia. ſcd̃m vñ dr̃. tertiũ q̃ ẽ ei⁹ materia ⁊ q̃
eſt ei⁹ forma. quartũ qd eſt ſacr̃m tm̃: in ſacr̃o peñie: qd res tantũ:
⁊ quid ſacr̃m ⁊ res. quintũ quot ſunt partes vere penitentie. Sex
tũ que ſũt condictiones vere confeſſionis. Septimũ eſt cui debet fi
eri confeſſio. Circa primũ dicendũ eſt: ꝙ ſicut dicit magiſter ſen-
tentiarũ libro. iiij. diſtin. xiiij. Secundũ auguſtinũ. penitentia eſt
quedã dolentis vindicta puniens in ſe quod dolet ſe commiſiſſe.

Ad ſecundū dicendū ꝙ penitentia dr̄ a puniendō qua quis punit illicita q̄ cōmiſit. Ad tertium dicenduꝫ ꝙ materia huius ſacramēti eſt penitens. Forma ſunt verba abſolutiōis.ſ.ego te abſoluo. ꝛc. que profert ſacerdos cum intentione faciendi quod eccleſia inſtituit. Ad quartum dicendū. ꝙ actus exterior exercitatus a confeſſore ꝛ a penitente:eſt ſacramentū tm̄. Res tm̄ eſt remiſſio peccati. Res ſūt ꝛ ſacramentū eſt penitentia interior. Ad quintū dicendū ꝙ partes vere penitentie ſunt tres.ſ. contritio.confeſſio ꝛ ſatiſfactio. Et quāuis cōplementū peccati poteſt eſſe in actu cordis ſolius/vel cordis ꝛ oris in ſimul vel omniū triū inſimul.ſ. cordis. oris. ꝛ operis tamen ad perfectioneꝫ vere penitentie debet eſſe omniū horū triū aggregatio ſi aſſit facultas qꝛ abſolutio que datur in penitentia eſt permanens. Ad ſextū dicendū ꝙ condiciones vere confeſſionis ſunt iſte.ſ.ꝙ confeſſio debet eſſe ſimplex. pura. fidelis. frequens. nuda. diſcreta. libēs. verecūda. integra. ſecreta. lacrimabilis. accelerata. fortiter accuſans. ꝛ parere parata. Ad ſeptimū dicenduꝫ qđ cōfeſſio debet fieri ſacerdoti habenti claues:que claues ſunt ſcientia diſcernendi:ꝛ poteſtas ligandi atqꝫ ſoluendi: per que penitenꝫ abſoluitur a peccato ꝛ reſtituitur eccleſie ꝛ recōſiliatur xp̄o ꝛ donis ſpiritualibus ꝛ de filio diaboli efficitur filius dei:hec ſanctus Thomas li.vj.ſūme.ca.xx. Sed ꝓ declaratione vniꝰ cuiuſqꝫ ꝑticule ſupradicte vere confeſſionis vide ſūmaꝫ antoninā in tractatu confeſſionis. Multa alia ſunt dicenda circa confeſſionē: ſed in tractatu quē fecimꝰ de confeſſione ſunt determinata. Tho.

Sequitur de ſacramento extreme vnctiōis circa quod ſcienda ſunt ſex. primū quid eſt. ſecundū quando inſtitutū eſt. Tertiū quid eſt in hoc ſacramento ſacramētū tantū. Et quid eſt res tantū: ꝛ quid ſacramentum ꝛ res. Quartum quid eſt forma eius ꝛ materia. Quintū in quibuꝫ partibus corporis debet fieri vnctio. Sextū quid eſt eius effectus Circa primū dicendū eſt quod extrema vnctio eſt ſacramentum ex vnctione per oleum ſanctificatum facta:conferens infirmis remediū contra peccati reliquias:ꝛ ſi expediat alleuiationē ferens infirmitati. Ad ſecundū dicendū eſt qđ inſtitutū eſt Jacobi.v. Quan

do xp̄s miſit vngere ⁊ ſanare infirmos. Ad tertiū dicendū ꝙ ſacra
mentū tm̄ i extrema vnctiōe eſt vnctio olei benedicti exterior: ⁊ res
tm̄ eſt effectus duplicis ſanitatis ⁊ ſacr̄m ⁊ res ē vnctio interior iu
cūditatis ⁊ leticie ex pccōꝝ remiſſiōe. Ad q̄rtū dicēd. ꝙ materia h⁹
ſacr̄i ē oleū oliuarū bn̄dictū ab ep̄o. Et forma ſunt v̇ba q̄ dicit ſa-
cerdos.ſ.p iſtā ſcāz vnctionē ⁊ ſuā pijſſimā miaz.⁊c̄. Ad qntū dēz
ꝙ dz fieri vnctio ſcđz cōſuetudinē. in oclis. in narib⁹. in ore. in ma-
nib⁹. in pedib⁹. in aurib⁹. in pectore. in lūbis in viris. ⁊ in mlierib⁹
in renib⁹ vl' in vmbilico. ⁊ mutilato aliquo mēbro dz inungi in lo-
co illius mēbri vel mēbroꝝ. Ad ſextū dicendū ꝙ effect⁹ hui⁹ ſacr̄i
eſt pccōꝝ venialiū remiſſio: ⁊ v̇tutū ampliatio: ⁊ ſic dr̄ Jaco. v. In
firmat' aliqs i vobis inducat p̄ſbiteros eccleſie: vt orēt ſup eum:
vngētes eū oleo in noīe dn̄i: q: vt dicit glo. de appel. in. c. q̄ fronte.
ꝙ hō ꝓpter peccatū citi⁹ mori p̄ſumit'. ſic. xj. q. iij. in. c. ep̄i. ⁊ xij. q. j
c. ij. ⁊. xxiij. q. iiij. ea vindicta. Et glo. ordina. ſup v̇bo thematis di-
cit ꝙ mlti ꝓpt' peccatū plectūt' morte corpis. Hinc ē ꝙ ſaluator ꝓ
uidēs de remedio cōtra pccā hominū ſanoꝝ. vt de peñia. ꝓuidere
etiā dignat⁹ ē de remedio cōtra pccā hoiuz infirmoꝝ: vt de extre-
ma vnctione: p quā gdē peccata venialia dimittūt': ⁊ etiā infirmi-
tas corpis interdū alleuiat'. Vn̄ ſeqt' in themate. Et or̄o fidei ſal-
uabit infirmū: ⁊ alleuiabit eū dn̄s. glo. interlinealis. i. ſi contigerit
eū mori: ⁊ ſic dimittent' ei peccata ⁊ bene hoc expreſſū eſt in apoſto
lis: de quibus dr̄ Marci. vj. ꝙ vngebāt oleo multos infirmos et
ſanabant': ꝙ vtiqz fit virtute hui⁹ ſacr̄i ⁊ nō alia ſimplici vnctio-
ne: nā ap̄li tūc vngentes cōferebāt hoc ſacr̄m a xp̄o eius p̄ceptuz
vn̄ dicit Nico. de li. ſuper Marcū vbi ſupra ꝙ ex eo ꝙ ap̄li ſic vn-
gebant: pz ꝙ vnctio extrema q̄ eſt infirmoꝝ: fuit a chriſto inſtituta
qđ eſt cōtra multos dicētes ꝙ Jacobus Ap̄lus in v̇bis p̄miſſis eū
inſtituiſſet: qđ falſū eſt cū nullus ap̄ls aliquod ſacr̄m inſtituere po-
tuit. ſed bene publicare potuit inſtitutū. Et hoc fecit Jacob⁹ in ver
bis premiſſis noſtri thematis dicēs infirmat' quis i vobis. ⁊c. Vn̄
dicit Tho. in q̄rto. di. xxiij. q. j. ar. iij. ꝙ oīa ſacr̄a xp̄s inſtituit p ſe.
Sz q̄ ſūt difficiliora ad credēdū illa p ſe ꝓmulgauit. Alia aūt ſua
uit ap̄lis ꝓmulgāda ſic extremā vnctionē ⁊ cōfirmationē. Vn̄ per

iſta v̉ba thematis noſtri a Jacobo fuit iſtud ſacramentū promulgatū ꝛ non inſtitutū. Diffinitur aūt extrema vnctio ſic ſcd̄m Scotū vbi ſupra. Eſt vnctio infirmi hominis facta i partib⁹ determinatis corporis cū oleo cōſecrato ab ep̄o miniſtrata a ſacerdote certa verba cū intētiōe debite ꝓferēte: ex inſtitutiōe diuina efficaciter ſignificās curationē venialiū. Ex qua diffinitione ſatis pȝ euidenter a quo debeat iſtud ſacramentū conferri: ꝛ ex qua materia. ꝛ ſub qua forma: ꝛ de q̄bus p ordinē eſt vidēdū. Et p̄mo ſciendū eſt qd̄ materia hui⁹ ſacramēti vt dictū eſt: eſt oleū oliue ab epiſcopo cōſecratū. Et nō eſt oleū balſami ſicut in cōfirmatione. Cuius ratio ē qm̄ qui habet exire de via. i. de vita mortali: nō oportet ꝙ habeat odorem bone fame: q̄ p balſamū deſignat̄: ſed ſufficit ip̄m habere bonā conſcientiā. Nec poteſt hoc ſacramētū conferre vel miniſtrare niſi fuerit ſacerdos. ꝛ ſi ali⁹ cōfert nihil facit. vnde in diffinitione dicit̄. a ſacerdote miniſtrata. Secūdo ſciendū eſt de forma hui⁹ ſacramēti: q̄ eſt ſeptuplex. ſ. ad ſeptē vnctiones principales. Circa qd̄ ſciendū ꝙ in q̄buſdā eccl'ijs dr̄ iſta forma in collatione hui⁹ ſacr̄i. vngo oculos tuos oleo ſanctificato in noīe patris ꝛ filij ꝛ ſpiritusſancti. amen. Sil'r vngo nares. ꝛc. Et conſequēter vngo labia. manus ꝛ pedes. ꝛc̄. Sȝ in rei v̉itate iſta verba nō ſūt vera forma hui⁹ ſacr̄i ſed bene ſūt diſpoſitio ad formā. Forma aūt hui⁹ ſacr̄i vera hec eſt Per iſtā ſcām vnctionē ꝛ per iſtā ſacratiſſimā benedictionē indulgeat tibi dn̄s quicq̄d deliq̄ſti p viſū. Sil'r reſumēdo ſup aures. nares. labia. manus. ꝛ pedes. Licet aūt in hoc ſacr̄o fiant multe vnctiones: vltima tn̄. vnctio. ſ. q̄ fit in pedib⁹ eſt forma reſpectu omniū precedentiū: ꝛ agit in virtute omniū. Et ideo in vltima vnctione gratia infundit̄: q̄ effectū ſacr̄i p̄bet. vn̄ ſm̄ tho. in. iiij. di. xxiij. Si iam aliq̄ ptes eēnt incepte ꝛ p̄ſbiter defficeret ſicut cōtingit in peſtilentia qd̄ factū eſt: nō debet iterari: ſed vnctiones q̄ reſtant per aliū ſacerdotē debent cōpleri. Sint ergo preſbiteri cauti: vt decet̄o corrigant libros ſuos ꝛ agenda. in quibus communiter habent formam ſacramenti huius per illa verba. vngo oculos tuos vl' nares tuas. ꝛc̄. Iſtud eni ſacramentū confertur per modū ſuffragij ſcd̄ȝ Tho. ꝛ ideo datur p ſolam orationē ꝛ per verba optatiui modi. vn

de dixit Jacobus in ṽbis thematis. Inducāt p̄sbiteros vt orent pro eo. illa vero verba vngo oculos tuos. ꝛc̄. nō sūt de ſubſtātia ſa-ſacramēti: ſed de bene eſſe ſcd̄z Petrū de Tharan. di. xviij. ꝛ tho. in. iiij. q. iiij. ar. ij. Quib⁹ aūt hoc ſacr̄m cōferendū ſit. Rx. dicendū. ꝙ ſolū eſt dandū infirmis ꝛ nunꝙ̄ ſanis. nihil eniȝ efficit in eis ꝛ hoc pȝ ex diffinitione prius data: in qua dr̄ ꝙ hoc ſacr̄m eſt infirmi hoīs nec debet dari infirmis iſtud ſacramentū ex periculo exterioris violentie puta armoꝝ: vel ſubmerſionis ſcd̄m doctorem ſubtilē in quarto. di. xxiij. Et ex hoc ſoluo vnū dubiū. De quo cū audirē ſentētiarū libros: dubitabatur a lectorib⁹ ꝛ a formatis bacca-larijs ſacre theologie an hoc ſacramētū extreme vnctionis valeat vulneratis vel ſubmergēdis: pȝ eni ꝙ nō. Dico eni ꝓbabiliter ꝙ ſi quis eſt vulnerat⁹ ꝛ ex vulneribus inflictis incidit in infirmitatē longā: ex qua deſperatur de vita eius: puto ꝙ ſit ei hoc ſacr̄m dandū: ſi alias recēter vulnerato: ꝛ iam decedēti nō ſit dandū ſimiliter ſuſpēdēdo vl' ſubmergendo nō eſt dandum: quoniam illi non dicuntur infirmi neqȝ moriuntur ex defectu nature: ſed ex euētu fortune ſecundū Petrū. Item hoc ſacramentū non debet dari pueris furioſis ꝛ amētibus: qui prius nō petierūt hoc ſacramentū. Si qȝ tñ ſenio deficeret ſubito in articulo mortiȝ poteſt ei hoc ſacramētum extreme vnctionis dari. Sed tamē adultis vſum rationis habentib⁹ non datur niſi petant ſpecialiter. Sed tamē qui in vita ſua habuit bonū propoſitū omnia ſacramenta ſibi neceſſaria vel vtilia ſuſcipiendi: etiaȝ ſi ammitteret loquelam vngatur in nomine chriſti. Non debet etiam quis inungi ſepius in eadē infirmitate: niſi eadem infirmitas vltra annū protrahatur: ita quod in vno anno in eadem infirmitate nullus bis inungatur: ne ſacramentum iſtud vileſcat. Iteratur tamen hoc ſacramentum in diuerſis infirmitatibus vel in eadem recidiua: quia non habet effectum perpetuum: eo quod ſanitas mentiȝ ꝛ corporis que ſunt eius effectus reiterari poſſunt ꝛ ammitti ꝛ recuperari. Debet autem fieri vnctio extrema ſuper organiȝ quinqȝ ſenſuum corporalium: qui ſunt quaſi prime radices peccandi. Unde oculi vngunt̄ ꝓpter viſum: quo

nota

Nota peccamꝰ. Aures ꝓpter auditū: nares ꝓpter odoratū. Labia ꝓpt
guſtū. manꝰ propter tactū. pedes vero ꝓpt vim motiuā qđ nō eſt
de neceſſitate. Cor aūt nō vngat qm̄ eſt principiū imediatū vite ⁊
remotū actionis neqꝫ genitalia ꝓpter imūdiciā ⁊ reuerentiā ſacri:
nec lingua ꝓpter abbominationē. Itē ſcđm Thomā mutilati in
ungi debent quanto ꝓpinquiꝰ poſſint circa partes que inungi de-
buerant. qꝛ ꝗuis nō habēt mēbra tñ hñt potētias q̄ illis mēbris de
bent ſaltiꝫ in radice: ⁊ ideo interiꝰ peccare poſſūt ꝑ ea q̄ ad eos ꝑ-
tinent ⁊ effectus extreme vnctionis ſcđm Thomā eſt q̄dā ſanitas
ſpūalis q̄ datur cōtra ꝗdā debilitatē vl' ineptitudinē: q̄ in nobis re
linquit ex peccato actuali vel originali cōtra quā debilitatē homo
roboratur per hoc ſacr̄m. Et qꝛ hoc robur ſeu fortitudo gratiā fa-
cit: ſecū nō cōpatitur peccatū ideo ex conſequēti ſi inuenit peccatū
aliqđ veniale vel mortale oblitū quo ad culpā tollit: dūmodo non
ponat obex ex parte recipientis. Secūdariꝰ aūt effectꝰ eius eſt cor
poralis ſanitas. Sed diceres quare nō ſemꝑ hō infirmꝰ vnctꝰ ſur-
git de infirmitate: ſꝫ ſepiꝰ moritur. R̄. ꝙ cū iſto ſacr̄o ſanitas eſt effe-
ctus ſecūdariꝰ: ⁊ ideo nō datur niſi ſcđm qđ expedit ad ſanitatē ſpūa
lē qꝛ tūc ſemꝑ eā inducit dūmodo nō ſit impedimētū ex parte reci-
piētis. Unde pꝫ ꝙ ſi vnctus in extremis nō ſurgit ab infirmitate
illa per illā vnctionē: ſignū eſt ꝙ ſanitas corporalis eſt ſibi nociua
⁊ vult deus potiꝰ eū ſic habere infirmū ꝗ ſanū. Uel ſignū eſt ꝙ in
firmus nō bene diſpoſitꝰ eſt in conſcientia: ita ꝙ adhuc aliquod ha
bet impedimentū qđ impedit ne ſanitas corporalis ſibi reſtituatur
alias raro fallit. In hoc eni ſacr̄o vnctio exterior eſt ſacramentum
ſed res ſacramenti eſt ſanitas corporis ⁊ anime. Res aūt ⁊ ſacra-
mentū eſt vnctio ſpūalis interior. i. mentis iocunditas vel ſolatiuꝫ.

¶ Poteſt aūt hoc ſacramentū extreme vnctionis conferre vel mini
ſtrare cum vno clerico: qui ſibi reſpondeat ad orationes ⁊ ad pſal-
mos qui ibi dicūtur. Si tamen caret clerico poteſt ſolus expedire
totū ſecūdū Guillelmū ⁊ Hoſtien. Si aūt vngitur ſacerdos: nō eſt
opꝰ clerico qui reſpōdeat ad. p̄s. ⁊ orōnes: ſed ipſemet reſpōdeat
ſolus dicens cum dicitur in letania ſancta maria ora pro me. ⁊c̄. ſi-
militer. cū dicitur a morte perpetua: reſpōdeat libera nos domine.

nec vngat ſacerdoti manus in palmis interioribus: qm̄ ibi vncte ſūt per epiſcopū in ordinib⁹. Sȝ exteri⁹ vngant in ſuperficie. d̄ hoc tn̄ nō eſt magna vis qualitercūqȝ faciat. ſȝ tn̄ illud ſecuri⁹ eſt ꝛ tutius. practica hui⁹ ſacri eſt facilis. Nā premittit ſacerdos primo veniens in domū infirmi ſeptē pſalmos penitentiales cū letania. demū q̄rat ab infirmo ſi poſtulat ſacrā vnctionē. Tertio dicit orationes poſitas in libello ad hoc cōgruas. Quarto vngit eū forma ſupradicta. Quinto tergit cum ſtupa canapi vulgariter cañamo: vel lini loca vncta ꝛ ꝓijcit in ignem. Sexto lauat manus ſale ꝛ aqua. ꝛ ſimil'r proijcit ad ignē. Septimo alligat loca illa mundo pāniculo vſqȝ ad tertiā diē: q̄ tertia die cōburet. Octauo relīqt ſignū paſſionis chriſti in cuius virtute iſtud ſacramentū ſicut ꝛ alia habent virtutē ſanatiuā anime ꝛ corporis. Sed pro ampliori declaratione iſtius ſacramēti extreme vnctionis vide magr̄m ſentē. in. iiij. di. xxiij. ꝛ ibi tho. in ſolutione ſcd̄e. q. ad primū cui⁹ v̄ba ſunt Ad primū ergo dicēdū. ꝙ q̄libet infirmitas augmētata poteſt mortem inducere. Et ideo ſi genera infirmitatū penſent in q̄libet egretudine hoc ſacramentū poteſt dari qd̄ apoſtolus hoc nō determinat Sȝ ſi penſet infirmitas modus ſtat⁹ nō ſemp debet infirmantib⁹ hoc ſacr̄m extreme vnctionis dari. Et ſi hoc ſacr̄m extreme vnctionis nō debet dari oībus precipue furioſis amentib⁹ q poſſent irreuerentiā ſacro per aliquā inmūdiciā facere niſi haberent lucida interualla: inqbus ſacr̄m recognoſcerēt: ꝛ ſic eis in ſtatu illo conferri poſſet. Et dicunt lucida interualla. ſ. in tp̄e ſanitatis. Et in articulo ſupradicto. iiij. ſen. di. xxiij. ad. v. in ſolutiōe quarte. q. d̄r. vnde ſicut eucbariſtia nō debet dari pueris. ſ. nō determinantibus. i. decernentib⁹ inter cibū corpalē ꝛ ſpūalē: ita nec talib⁹ debet dari ſacramentū extreme vnctionis ſic tho. vbi ſupra. in quarto. di. xxiij. ad v. qd̄ nota qm̄ quotidie accidere poteſt. Et ſic ſacramentū extreme vnctionis nō dȝ dari alicui niſi ſemel in anno qd̄ eſt verū niſi īfirmitas iteret: qm̄ tūc totiēs quotiēs īfirmitas iterat poterit hoc ſacramētū iterari. Et nō dȝ hoc ſacr̄m extreme vnctiōis dari nec adminiſtrari niſi illis q ſcd̄m apparētiā ſūt magis ꝓpinqui morti q̄ꝫ vite corpali ſm̄ eſtimationē hominū vt dictū eſt. Pro quo vide tho.

ſuo.iiij.di.xxiiij.ad quartū in ſolutione.ij.argumēti.cuiꝰ v̇ba ſūt.ad ij.dic̄ꝫ ꝙ illud qđ e ſt ſcđm exiſtimationē hoim̄ extremū: qñꝫ ſcđm rei veritatē nō eſt extremū. Et ſic dr̄ hoc ſacr̄m extrema vnctio: qꝛ non dꝫ dari niſi illis: quoꝝ mors naturalis eſt propinqua ſcđm exiſtimationē hoim̄. ꝛ ſic vide.c.cū nōnūqꝫ de pe. ꝛ re. vbi dr̄ nōnūqꝫ infirmitas corpalis ex pccō ꝓueniat.

S Egr̄ de ſacr̄o ordinis ſcienda ſūt octo. Primū quid ē ordo. Scđꝫ quot ſūt ordines: ꝛ quot ſūt maiores ꝛ q̄ minores: ꝛ quare maiores dicunt̄ maiores: ꝛ q̄re minores dicūt̄ miores. Tertiū quot ꝛ q̄ ſūt d̄ ſubſtātia huiꝰ ſacr̄i. Quartū: qđ eſt in hoc ſacr̄o ordinis ſacr̄m tm̄ ꝛ qđ res. Quītū q̄ etas req̄rit̄ in ordinādis tam in minoribꝰ ordinibꝰ: quā in maioribus. Sextū q̄ impediūt ordinādū: licet nō habeat culpā: ſꝫ nō ſine cauſa. Septimū qñ xp̄s exercuit iſtos ordines. Octauū q̄ ſūt officia ꝛ actus iſtoꝝ ordinū ſiue ordinatorū. Circa primū dicendū ꝙ ſcđm qđ dicit magiſter ſen.di.xxiiij. ꝙ ſcđm hugonē ordo ē ſignaculū quoddā in quo ꝛ p qđ ſpūalis ptās ſeu officiū tribuit̄ ordinato. Ad ſecundū dicendū ꝙ q̄uis iuriſte ponāt nouē ordines ſcđm nouē choros angeloꝝ: tamē theologi ponūt ſeptē ſcđm ſeptē dona ſpūs ſcti: q̄ ſūt hoſtiariatꝰ: lectoratꝰ. exorziſtatꝰ. accolitatꝰ. ſubdiaconatꝰ. diaconatꝰ. ꝛ preſbiteratꝰ. Et quattuor primi ſūt miores qꝛ minus accedūt ad ordinē preſbiteratꝰ. Ad tertiū dicendū ꝙ de ſubſtātia huius ſacr̄i ſūt ſex. Primū ē poteſtas ordinātis: qꝛ oportet ꝙ ſit ep̄s. Scđꝫ eſt materia: vt vnctio cū oleo ꝛ balſamo in manibꝰ ſacerdotū. Tertiū ē forma v̇boꝝ q̄ diuidit̄ ſeu diſtinguit̄ ſcđm ordinē q̄ recipit̄. Quartū eſt ſexus. qꝛ mulier nō recipit characterē ordinis cū nō ſit capax dicti ordinis rōe ſexus. Quintū eſt ꝓpria intentio. Sextū qđ ordinandus ſit baptizatus ꝛ cōfirmatus. Ad q̄rtū dicēdū qđ ſacr̄m tantū in ſacr̄o ordinis eſt: viſibile ſignū quo poteſtas ordinati oſtēdit̄. Res tm̄ ē gr̄a q̄ cōfert̄ digne recipiēti. res ꝛ ſacr̄m ē character q̄ īp̄mit̄. Ad.v.dic̄ꝫ qđ minores ordines ante ānos diſcretiōis ſuſcipi ꝛ cōferri poſſūt ſi neceſſitas ē idoneitas ꝛ ſpes ꝓfectus ꝛ ſcđꝫ qđ dr̄ in cle.de eta. ꝛ q̄li.or.c.j. ordinādus ī ſubdiaconū dꝫ eē.xviij.annoꝝ. In diaconū v̇o dꝫ eē.xx.annoꝝ. In ſa

cerdotē.xxv.annoꝝ:⁊ ſufficit attingere annū.xxv. In epm.xxx.an
norū. Ad.vj.dicēdū.qđ multa ſūt q̄ īpediūt ordinādū ſine culpa or-
dinādi:ſed nō ſine cauſa.vt ſi ordinādus eſt ignotus nō dꝫ ordina-
ri.vt dr̄ ex̄ de pere.ca.j.neqꝫ ſi ſit bigamus:xxvj.di.c.a cūctis.neqꝫ
ſi ſit neophitus corpe viciatus.xx.ijq.j.c.legi.nec ſi ſit de illegittimo
mr̄imonio natus extra de filijs p̄ſbiteroꝝ.c.j. neqꝫ ſi ſit ſeruus ex
tra de ſer.non ordi.c.j. etiā qn̄ꝫ obligatus ad ratiocinia expellitur
ab ordinibus. Hec oīa ſanctus tho.li.vj. ſūme. ca. xxxvj. Ad.vij.
dicēdū qđ xp̄s exercuit ordinē hoſtiariat⁹: qn̄ eiecit vēdētes ⁊ emētes
de templo. Ordinē lectoratus: qn̄ in medio ſenioꝝ accipiēs librū
legit ſpūs dn̄i ſup me.⁊c̄. Ordinē exorziſtatus: qn̄ demoniacos ſa
nauit. ordinē acollitatus qn̄ dixit ego ſū lux mūdi. Ordinē ſubdia
conatus: qn̄ poſt cenā linteo ſe precinxit ⁊ pedes diſcipuloꝝ lauit
Ordinē diaconatus: qn̄ in cena corpus ſuū miniſtrauit diſcipulis
ſuis ⁊ dormientes apl̄os excitauit. Ordinē preſbiteratus quando
in die cene paneꝫ ⁊ vinū in ſuū corpus ⁊ ſanguinē mutauit ⁊ ſe in
ara crucis obtulit. Ad octauū dicendū qđ actus hoſtiarioꝝ eſt cu
ſtodie loc̄ꝫ cōfeſſiōis ſacramētoꝝ ab his q̄ imūdi determinati ſūt
ſ.excōmunicatis.actus lectoꝝ eſt prophetias legere. actus exorzi-
ſtarū eſt arcere demones p̄ cōiurationē ne dominēt in corpore non
dū baptizato.actus acolitoꝝ eſt deſignare lumē euangelij in lumi
ne naturali.actus ſubiaconatus eſt oblationes accipere ab offerē-
tibus ⁊ eas offerre diacono. legere epiſtolam nō eſt actus principa
lis diaconi ſed actus conſequens. Actus diaconi eſt ordinare hō-
ſtias in altari.legere euangelium vel predicare non eſt actus prin-
cipalis diaconi:ſed eſt actus conſequens. Actus preſbiteri eſt con
ſecrare corpus ⁊ ſanguinem chriſti. ligare auctoritate vel ſoluere
non eſt actus principalis: ſed conſequens actuꝫ. Sed pro amplio
ri declaratione iſtius materie vide Thomam in. iiij. di. xxiiij. ad
tertium ⁊ per totam. di. Sed in dicto argu. tertio in corpore dicit
Tho. Unde epiſcopus in collatione ordinū duo facit. Prepa-
rat enim ordinandos ad ordinis ſuſceptionem ⁊ ordinis poteſtatē
tradit:preparat quidem ⁊ inſtruendo eos de proprio officio ⁊ ali-
quid circa eos operando vt idonei ſint poteſtatem accipiēdo. que

quidem poteſtas in tribus conſiſtit. ſ. in benedictione. ⁊ in manus impoſitione ⁊ in vnctione. per benedictionem diuinis officijs man cipantur: ⁊ ideo benedictio datur. Sed per manus impoſitionem datur plenitudo gratie: per quã ad magna officia ſint idonei: ideo ſolis ſacerdotibus ⁊ diaconis fit manus impoſitio: quia eis competit diſpẽſatio ſacramẽtorũ quãuis vni ſic principali ⁊ alteri ſicut miniſtro. Sed vnctio ad aliquod ſacramentũ tractandũ conſecratur. ⁊ ideo vnctio ſolis ſacerdotibus fit: qui ꝓprijs manibus corpus xp̄i tangunt. Sic ⁊ calix inungitur qui continet ſanguinem: et patenã q̄ continet corpus. Sed poteſtas collata fit per hoc qđ datur eis aliquid quod ad proprium actum pertinet. Etiam quia p̄ncipalis actus ſacerdotis eſt cõſecrare corpus ⁊ ſãguinẽ xp̄i. qđ nota

Sequitur de ſacro mr̄imonij: circa qđ ſciẽda ſũt ſex. Primũ qđ ẽ. Scđꝫ vñ dr̄: ⁊ q̄re magis dr̄ a matre q̄ꝫ a patre. Tertiũ qñ fuit inſtitutũ. Quartũ q̄ etas reqrit̄ in recipiẽtibus hoc ſacr̄m. Quintũ q̄ ſũt bona mr̄imonij Sextũ q̄ ſit cauſa efficiẽs mr̄imonij: ⁊ q̄ ſit cauſa materialis ⁊ formalis ⁊ finalis. Circa p̄mũ dicẽdũ qđ mr̄imoniũ ẽ viri ⁊ mulieris cõiũctio indiuiduã vite cõſuetudinẽ retinẽs. Ad ſcđm diđꝫ qđ dr̄ de mater. tris. ⁊ muniũ. ij. quaſi matris muniũ: quia hoc officiũ magis apparet in matre q̄ꝫ in patre. Ad tertiũ dicendũ qđ fuit inſtitutũ in paradiſo terreſtri ante peccatũ ade cũ dictũ fuit. Creſcite et multiplicamini ⁊ replete terram. Ad quartum dicendũ qđ ſcđm qđ dicit mgr̄ ſenten. li. iiij. di. xxxvj. In viris eſt q̄ttuordeci annorũ In mulieribus eſt duodecim annorũ qui poſſũt carnalẽ copulam exercere: ⁊ qui poſſunt in ea conſentire. Ad quintũ dicendũ qđ tria ſunt bona matrimonij. ſ. fides. proles. ⁊ ſacramentũ. Prima duo aliqñ ſunt in matrimonio ⁊ aliquando non. ſed tertiũ eſt de neceſſitate: quia vinculum indiuiſibile. ſic dicit magr̄ ſententi. libro. iiij. diſtin. xxxj. Ad ſextum dicendum qđ cauſa efficiens matrimonij eſt conſenſus animorũ per verba de preſenti expreſſus. materialis cauſa ſt pſone legitĩe. Formal̄ ẽ debita v̄boꝝ ꝓlatio cũ dr̄ accipio te i meã vl̄ te i meũ. Final̄ ẽ ꝓlis ꝓcreatio: ⁊ fornicatiõiꝫ euitatio.

memoriter bigamie precepta decantent: vt que chriſtiane pudici-
cie deſpiciunt fidem. diſcant ſaltem ab ethnicis caſtitatē. fertur au
reolus Theophraſti liber de nuptijs. in quo q̄rit an. ſ. ſapiens vir
ducat vxorē. Et cū diffiniſſet. ſi pulchra eēt. ſi bene morigerata. ſi
honeſtis parentib⁹. ſi ip̄e ſanus ac diues. Si ſapientē inire aliquan
do matrimoniū ſtatim intulit: hoc aūt raro. in nuptijs vniuerſa ita
cōcordant. Nō eſt igit̄ vxor ducenda ſapienti. Primū eni impe
diri ſtudia ph'ie: nec poſſe quenq̄ʒ libris ⁊ vxori pariter inſeruire.
Multa eniʒ eſſe q̄ matronarū vſib⁹ neceſſaria ſunt. precioſe veſtes
aurū. gēme. ſūptus. ancille. ſuppellex varia: leticie. vt eſeda deau
rata. deinde per totā noctem garrule. conqueſtiones. ſ. illa ornatior
procedit in publicū: hec honorat̄ ab omnib⁹: ego in contēptu fe-
minarū miſella deſpicior. cur aſpiciebas vicinā? quid cū ancilla lo
quebaris? de foro veniens quid attuliſti? non aurū habere poſſu-
mus: nō ſodalē: alterius amorēʒ ſuū odiū ſuſpicatur. Si doctiſſi-
m⁹ p̄ceptor in q̄libet vrbiuʒ fuerit nec vxorē relinq̄re nec cū ſarcina
ire pōt. Pauperē alere difficile eſt. diuitē ferre tormētū. Adde ꝙ
nulla eſt vxoris electio: ſed qualiſcūq̄ʒ obuenerit habēda. Si ira-
cunda. ſi fatua. ſi deformis. ſi ſup̄ba. ſi fetida quodcūq̄ʒ vitij eſt poſt
nuptias diſcimus. Equus. aſinus. bos. canis. ⁊ viliſſima manci-
pia. veſtes quoq̄ʒ ⁊ lebetes. ſedile ligneū. calix. vrceolus fictilis pro-
bant̄ prius: ⁊ ſic emunt̄: Sola vxor nō oſtenditur ne antea diſpli-
ceat q̄ʒ ducatur. Attendenda eſt ſemper eius facies ⁊ pulchritudo
laudanda ne ſi alterā aſpexeris ſe eſtimet diſplicere. Vocanda do-
mina. celebrand⁹ natalis eius. Juſiurādū p ſalutē ei⁹ vt ſit ſuper-
ſtes optandū. ⁊c̄. Verū quid prodeſt etiaʒ diligens cuſtodia cum
vxor ſeruari etiā impudica non poſſit pudica non debeat. Infida
eniʒ cuſtos eſt caſtitatis neceſſitas. ⁊ illa vere pudica dicenda eſt.
cui licuit peccare: ſi voluit: pulchra cito adamatur. feda facile con-
cupiſcit. Difficile cuſtoditur quod plures amant. Moleſtum eſt
poſſidere quod nemo dignatur habere. Minore tamē miſeria de-
formis habetur qua formoſa ſeruatur. Nihil tutū eſt in quo toti-
uʒ populi vota ſuſpirant. Alius forma. alius ingenio. aliuʒ facetijs
i. vrbanitate. alius liberalitate ſollicitat. Et ſic aliquando expugna

tur qd vndiqz inceſſit. Et ſic tu cõclude ꝙ nemo pōt duob⁹ dñis ſuire. Job. viij. qm̃ qſqz aut amat deũ aut amat mũdũ. Hec dixi ſubmittens me correctioni ſancte matris eccleſie catholice.

Deo gratias.

¶ Nota clerice prudens ⁊ felix quõ de libello iſto poterunt cãtari illa q̃ cãtãt p Ariſtotelẽ echono. j. vbi dicit. Precioſa ſũt interdũ parui corporis lapilli gẽmeqz teſtant: qm̃ ⁊ ſicut lapillus ⁊ gẽme ſũt pue res in q̃ntitate: ſũt tñ maxime i valore: ⁊ ſic libell⁹ iſte ⁊ ſi ſit puus in q̃ntitate: eſt tñ magn⁹ ſiue maxim⁹ in valore: qm̃ in ſe continet multa vtilia ⁊ laude digna q̃ ſũt notanda p ordinẽ. ⁊ ſi nõ bene ꝑpter ãguſtiã tpis tñ aliq̃liter tibi ⁊ mihi ⁊ cuicũqz niſi fallor: videbũt ordinata quoꝝ ſeries vel ordo eſt qui ſequit

¶ Primo agit de numero ordine ⁊ ſignificatiõe ſacerdotaliũ veſtiũ. ¶ Secũdo q̃liter ſacerdos accedere ad altare debet. ¶ Tertio qñ dz dici glĩa in excelſis deo ⁊ ite miſſa eſt: ⁊ qñ non. ¶ Quarto quot orões in miſſa dz dicere ſacerdos an vnã / vł tres / vł quiqz vel ſeptẽ: ⁊ q̃re nõ plꝭs. ⁊ q̃re magis dicũt orões ſiue cãtant in numero ipari: q̃z i nũero pari. Quĩto aſſignat declaratio vni⁹cui⁹qz pticule ipi⁹ ſacratiſſimi ſecreti. ¶ Sexto dat q̃dã regula generalis ad cognoſcẽda peccata mortalia ⁊ peccata venialia. ⁊ quid eſt peccatũ mortale qd quoqz veniale ⁊ pro vno quoqz aſſignãt remedia ¶ Septimo cui⁹ põderis ſit peccatũ mortale ⁊ qd dr. ¶ Octauo tractat de remedio peccati mortalis. ¶ Nono recitant valde ſingularia de ciuitate dei ⁊ quid ſit illa ciuitas ⁊ vbi ſit per te poteris videre. ¶ Decimo tractat de ciuitate diaboli ⁊ de eius plib⁹ anguſtijs. ¶ Undecimo de igne infernali an ſit ſupra terrã an inuiſceribus terre vel in qua mũdi parte. ¶ Duodecimo dr de ſacerdotibus: ⁊ ad q̃ teneant. ¶ Tertio decimo de ſacramẽtis in generali. Tandẽ ⁊ finaliter de oĩbus ſacramẽtis in pticulari: ⁊ de pluribus aliis que propter anguſtiã temporis dimitto: ſed tu qui iſtũ libelluz habueris per te poteris inuenire. ⁊ ſic rogo atqz rogito non dimit-

tas quoniã via paradiſi. Laudetur chriſtus quoniã iſte libellus eſt finitus.

Alfonſus Oueten̄ .ad lectorẽ.

Quiſqȝ ęternum celebrans tonãtem
Sordidis tractas manibꝰ ſacratum:
Te prius totum ſpeculo frequenter
Inſpice queſo.
Hic tui vultus maculas aperte:
Uulnus ⁊ mẽtis varium decorẽ:
Atqȝ te totum poteris videre
Intus ⁊ extra.
Noueris paruo liquide ſpecillo:
Ut ſacram ciues ſuperos ad aram
Aduocans/verbis minimus ſacerdos
Rumpat olimpum.
Acta quid ſacrę reuerenda miſſę:
Quid ſacerdotum trabeę figurẽt:
Hoc potes claro reperire ſpeclo
Ordine lector.
Hic ſacramenta micuere cuncta
Quodlibet ſegni calamo refulgẽs:
Quę niſi callet ſtigiam ſacerdos
Ibit in vndam.
Ergo ſi turpi vicio notatam
Hoc tibi mentem ſpeculare monſtrat:
Te precor chriſti lateris liquore
Ungere cures.

[illegible]

[illegible]

Impreſſũ Salmantice. Año dñi. M.cccc. Martij.xvij.

[illegible]

BIBLIOTHECA NACIONAL DE LISBOA
Inc. 511